

ԳԻՐԿ ԲԵՐԵԱԼ ԵՈՒԹԵԼՆԵ ԸՐԸՔՆԵՐԸ և չարագրեցեալ:

Ի խաչառութե արումեցոյ Բարան
Վարդապետե որդւոյ | ռատարչանխա
աթոսոյ որդոյ | ջմբածնի:

Յաղագս մանկանց, և այլոց, որք տակա
ւին ոչ են ռանալ զբարւոյք կերպ խօսե
լոյ, և գրելոյ, և ընթերնելոյ,

Յորինեալ ներ տպարանում որդոյ | ջմբած
նի. և որդոյ Սարգսի զօրավարի:

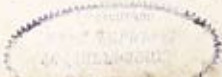
Ի հայրապետութեան Տեառն
Լահապետի դիտապետի, և
Կաթուղիկոսի Թմ հայոց:

Յալիկոնայ:
Բաղարի:

Ներ թուում փրկչին 1696. իսկ,
հայոց ռՃԻՆ. Սարսի Թ:
հրամանաւ մեծաւորաց:

124
224
70/12

Արախէր Սարիամ կոյս անաստեան. շնոր-
հաց սըբբոյ հոգւոյն մաքուր բնակարան :

Պատմութիւն Եւրոպայի:

Առաջին խմբագրութեամբ, ինչպէս տեսնուի
զերեւոյց, որ ես անեղ և անմատոյց լոյս
որ անխտիր կամփա զամենեւեմն
լուսաւ որեւէ, և յամենեւեմն
Ժաւաղել, և առատահեղու զլոյս քո և զձեռ
ձանջ. որ փարատես զձմ խաւար. և ձգե
ցեր ի մեզ ի բնէ անտի զիդձ. և զփափազ
առ զխտութիւն. բարերար. և ամենագուծ
ամենակալ, և ամենողորմ, որ ոչ շատացար
ընձեռել մեզ զհիմնալի լոյսն բնական. այլ և
հաճեցար շնորհել մեզ զորդին քո փածին
լոյսն անմատոյց, և անձառ. բարերար, և
մարգասէր. որ բարւոյ ձանաչես զգին ի
մատուծի. և զարեւմտաւ որութի զխտու
ծի. հեղ յիս զերկնային լոյս քո, և զհիմա
տութի. փարատես յինէն զձմ խաւար. և
զձմ մթութի տգիտութիւն, և բնօրինջ ա
րա զձմ որ յինէն կարէ բացամբել զհիմա
տութի. ի բնէ անտի ցանկացա իմատուծն.
և արդ. սիրով նորին տոչորիմ: Եւ համար

Հակիմասել. Թե մայր իմ, և քոյր իմ, հայր
 իմ, և եղբայր իմ. ամուսին իմ, և հորան
 իմ, ուստի իմ, և գուստի իմ, բարեկամ իմ,
 և մերձաւոր իմ, կեբակուր իմ, և ընկեր
 իմ, քաղցրութի իմ, և բերկրութի իմ, ու
 բախութի իմ, և ցնծութի իմ. զուարճուի
 իմ, և հրճուանք իմ, կատարեալ իմաստու
 թին: ուստի ճանաչելով զմեծութի, և պա
 տուականութի նորս, Ժառութի զնա՝ ի բն
 հայցեմ. ոչ միայն զի զնա ինձ տայցես այլ և
 զի զօրացուցես զակարութի իմ՝ որպէս զի
 կարացից զնա յայլս վերահեղուլ, մինչ կեն
 դանի իմ, ուսուցանելով, և քարոզելով, և
 յետ մահուան իմոյ՝ ի ձեռն գրոց իմոց, զորս
 թողից իմաստասիրաց, և ճշմարտասիրաց,
 ի կաակր տուր ուրեմն անարժանիս սրութի
 մտաց, քաղցրութի բարբառաց, զօրութի
 բանից, գիւրիմաց շարագրութի, քաղցրա
 լուր բանս. զի կարացից զամենեւեան շահիլ
 որք հաճեցին անսալ բանից իմոց, և ըն
 թեանուլ զգրեանս: ուստի յուսալով յո
 զորութի բո, և իմարդասիրութի. զբու
 ոն հարկանեմ զգործովս, և մատչիմառ աշ
 խատանս. զյաջողութի. և զերջանիկ եւս
 ի բն յուսալով, յորմէ իջանեն ամ տուրք
 բարիք, և ամ պարգևք կատարեալ:

Պատգամս առ ԹԻՄ. Եր. Երապատուելի մայր և փառաւորացոյն
կոյս, Խաճաչելով զյոժարութի քո առ
օգնութի մեր, և համարձակութի առ որդին
քո միածին, և զիմակարութի, մեծաշու
սով գիմեմառ քեզ, հայցելով ի բէն զօգ
նութի զի քոյին մը, և մաքուր բարեխոսու
թիւ հայցեցես, և ընկալցիս ինձ ի փրկչէն
մերմէ, զյաջողութի յայսմիկ գործում, և
զերս երջանիկս որպէս զի սովան կարացից
ածել զմարդիկ առ խնայութի, և առ կա
տարեալ սեր, որով զորդին քո միածն. և
զքեզ մաքուր կոյսդ սիրեցին. ո՞վ մաքուր, և
անարատ կոյս. այս է իղձ իմ, և ցանկութի.
զի սիրեցից զորդին քո միածին. և զքեզ, և
առ այս, եթէ հնարիցէ. զամենեւեան աշ
ծից, զսեր որդւոյ, և զսէր քո տպաւորեցից
ի սրտի իմում, և ի որտի համայնից. որպէս
զի համայնքս վառեցուք քրիստոսական. և
մարիմական սիրով, և սէրն քի, և մարիամու
բորբոքեցի, և վառեցի ի միջի մերում ու
րեմն մաքուր, մը, և անարատ կոյս, և մայր,
լեր ինձ յայսմիկ օգնական, և ձեռնառու ու
տուր ինձ քաղցրախոսութի, և հզօրաւ
նութի, զի յաղթահարեցից զմարդկային
խտաւարութի, և զատեցից զսիրտ մարդ
կան յուճայնութի աշխարհի. առ որ յոժա
5 բութբ

առաջինութեց, և մանաւանդ. հաւատար
մութեւ, և համբերութեւ: զի ամենեքին 'ի
սպառ. համբերեցիք, վնորոյ ընկաւոյք ամե-
նեքին զպատկ համբերութեւ: դուք, որք
մինչ աստ եիք, օգնելիք մեզ պէսպէս եղա-
նակաւ, և այժմ ոչ թուլանաք օգնել բարե-
խօսութիւն, փութացարուք յօգնութիւն իմ.
զի և ես հետեւելով շաւղաց ձերոց, կարացից
ձեզ ժամանել, և փառացն, որովք զմայլիբ
դուք, որք սիրով վասն քի աշխատեցայք,
հայցեցէք ինձ 'ի տէ. վնորին աշխատիչ:
գոյ ճշմարիտ զանազան առիթ աշխատելոյ,
սակայն հարկաւորագոյն երևի վարդապետ
տական աշխատանքն, գոլով ազգն իմ 'ի
ժամանակի այսմիկ կարի, և յոյժ ազգատ
իմաստութեւ: հայցեմ, և արեւոսեմ, զիմի
զպաղատանս իմանիոյթ առնիցէք, այլ բա-
րեխօսութիւն, և հայցուածովք ձերովք առ
օգնութիւն ժամանիցէք, որպէս զի միջնոր
դութիւն ձերով կարաց'ց ծառայելայ իմոյ և
նմին հաւատարիմ գտայց 'ի յաւիտեան, ջա-
նալով զամենամեծ անուն նորա մեծացու-
ցանել 'ի վերայ երկրի:

Ի՞նչ ընդհանր.

Վարդուց ջանայի 'ի գործ ածել զձեռս
իմ, վասն եղբարց, վասն որոց աշխատիլն
հաճոյ է ինձ, և շահ, սակայն ամանք իւրք առ

գերշնին զիս: իբրեւ եկն լրումն ժամանա
կի, ի բաց ձգւոյն զարգելական մտած մունս
և խօսեալն, և սահմանեցի ընդ այլս աշխա
տանս կցել և զսոս, զի մի գրկեցայց յայտմանէ
միջնորդութիւն մահաւան: Եւ գիտաւորու
թիւն յաստանոր է ընձեռել մերայնոց զամ
ազատական արհեստս, և զամ գիտութիւն,
սկսանելով ի բերականութեւ, և վերջանալով
յամ արանութեւ: Նախ ուրեմն ճառելի է
զքերականութեւ, ապա զհետորակն ար
հեստեւ, և յետոյ զբանաստեղծութեւ, յե
տայնորիկ զփիլիսոփայութեւ, և ի վերջն
զբոլոր ամ արանութեւ, նա և զամ աշունչն
մեկնելով, զհանապազորդեան քարոզն հաս
տատելով, և զերխայական վարդապետու
թիւն շարադրելով: Չանամ. զի մի պակասեա
ցի իմն շահաւոր վարդապետութիւն, սա
կայն, յոյժ փախչիմ յերկարախօսութեւ, ի
դժուարախօսութեւ, յաւելորդ արանու
թեւ, զի ճշմարտութիւն տանեցուն բացցի:
քանզի ոչ կամիմ, զի մարդիկ զբաւս ծանե
ցին, ոչ գիւրիմաց բառիւք գացցին ի ճանա
չումն իբաց, և ճշմարտութեց: Թէ պետխո
սիմ զքերականութեւ, սակայն ոչ խոսիմ որ
պէս հասարակարար խօսին քերթողք, այլ
կերպիւ մի փիլիսոփայական եղանակու:
ուստի խնդրեմ, զի յօժարութեւ ընկալ ջիք
§ զգործս

զգործս զայս, և Զանաօջիք՝ ի կերարկանելս
 յետ սոցին, եթէ տայցէ ինձ տէր Թժ զկես
 նս, քիտեմ զինչ արարից: Բայց նա զսոցին
 առարա, և վաղձան տեսցուք, և ապա զայ
 լոց սահմանն սցուք: Ողջ լինուք ի տէր, և
 զիս մի մոռանայք:

~~~~~

§---Լ-Բ-Ն-Բ-Ի-Ն ՂԵՐ-Ի-Ն-Բ-Է.

|| արգապետական ընձեռմունք արարեա
 ւք, և շարագրեցեալք՝ ի Խաչատուրէ ար
 զբաւմեցւոյ Թժ արմ Վարդապետե, որդւոյ
 Ըստաւորչանխատ աթոռոյ որդւոյ | շնորհածնի

Նեաե ի առաջին, և նուստատագոյն մասն,
 որ յինքեան ներփակէ զԹժ ազատական
 արհեստս, ի զքերականութի, զհռետորութի,
 և զբանաստեղծութի: Ուստի անջատի մասս
 այս յերկոհ հատորս, յառաջնումն ընձեռեա
 ցի զքերականութի, յերկրորդում զհռետ
 րութի, և յերրորդումն զբանաստեղծութի:

Նորոր առաջին.

§---Լ-Բ-Ն-Բ-Ի-Ն ՂԵՐ-Ի-Ն-Բ-Է.

||---Լ-Բ-Ն-Բ-Ի-Ն.

Երկրորդն սահմանել զքերականութի, յա
 ռաջագոյն ճառելի են սակաւք շահաւ
 ետք, որք զմեզ կարեն շարժել առ գրկումն

Բառջօրանութիւն :
Նորին, տեղեկացուցանել, թէ զիւրդ
զնովաւ զմեզ ունիլ պարտիմք :

Պրակ առաջին :

Բ՛արդեօք զահաւոր իցէ քերթողական
արհեստ :

Բանզի 'ի մերայինս գտանի մեծ ծուլու
թի առ ուսմունս, հարկաւորեցայ աստ
յառաջագոյն ցուցանել զշահաւորութիւն
քերականութեւ, որ է առաջինն յազատա
կան արհեստից, և 'ի միասին զունայնութիւն
պատճառաց զորս յառաջ բերեն : Եւ զայս
առնենմզի յաղթեալք 'ի պատճառաց, զու
նայնութիւն 'ի բոց ձգիցեն, և դայցեն առ
սէր շահաւէտ արհեստիս :

Ի զրականցութիւն :

Էջօժ շահաւոր, և օգտակար է քերթողա
կան արհեստ :

Եւ նախ ցուցանի : Իմ առաքինութիւն շա
հաւոր է, և օգտակար, որպէս յայտ է :
Իսկ քերականութիւն է առաքինութիւն : զի
զինքն ստացօղն, և զնորին գործն առ կատա
բելութիւնս է, որպէս յայտ է : Բարաւրեմ
շահաւոր, և օգտակար է քերականութիւն :

գրեականութիւն

Լրբորդ ցուցանի: քերականութիւն ածե
զմեզ առ կատարելագոյն հասկացումն
գրոց, որպէս յայտ է: Եւ պատրեմն շահա
ւոր, և օգտակար է քերականութիւն:

Լրբորդ ցուցանի շահաւոր է արհեստն
որ ի մտաց մերոց զխաւարն ի բաց հերքե
և զհմացականն մեր մարդէ, և առ լոյս ածե,
որպէս յայտ է: Իսկ այսպիսի է քերականու
թիւ. զի որպէս տառացաւ ածե զմեզ առ կա
տարելագոյն հասկացումն գրոց, որով խա
ւարն ի մէջն օտկաւ առ սակաւ ի բաց մեր
ժի, և լոյսն առ մեզ մատչի, որպէս յայտ է
փորձիւ: զի զգիրս առաւել հասկանալով
առաւել լուսաւորիմք: Եւ պատրեմն շա
հաւոր, և օգտակար է քերականութիւն:

Լրբորդ ցուցանի: շահաւոր է, որ մեզ
պատիւ ստանայ առ իմաստունս: Իսկ քերա
կանութիւն է այսպիսի: տպաւորեմն շահաւո
րէ: փոքրագոյն ցուցանի. զի իմաստունք
յորժամ տեսանեն զոր ըստ արհեստի իրանի
գովեն զնա, իսկ որ ընդդէմ արհեստի իր
սի, ծիծաղին զմանէ: Եւ ընդ մեք բերեմ ողակն
արհեստ տառայ մեզ պատիւ առ իմաստու
նս. և սորին պակասութիւն տառայ մեզ
զպարտաւանս:

Լ աւրկի նախ: բաւական է մեզ զոր ետ
մեզ

Մ. ԽՆԴԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեզ բնութի, այլազգ հեղինակ բնութի
կամ անխոհեմ, կամ տկար գաղափար, զի որ
առանձն զիր ինչ, և ոչ ապա զայն, որ վայել չա
պէս խնդրի, կամ անխոհեմ, կամ տկար է։
Միտաբանն ոչ կարգաւորման պիտի, զոր մեզ
չնորհէ արհեստն։ ուրեմն զոր չնորհէ ար
հեստն աւելորդ է, և անագուտ, զի որում
չեմք կարտա, աւելորդ, և անագուտ է։

Մ. Եւ այս պատասխանի, թէ բնականն մեր
ի ձեռն սկզբնական մեզաց յոյժ տկարա
ցեալ է։ վասն որոյ կարեւոր ձեռն, և օգնա
կանութիւն, սակաւ առ սակաւ մտաշիւ առ
կատարելութիւն, և ամբողջութիւն։ Եւ այս
պէս միջնորդութիւն քերականութիւն, որ հնա
բեցեալ է փորձիւն խնամատարաց, սակաւ
առ սակաւ մտաշիւնք առ կատարելութիւն
խօսելոյ, որ մեզ բնականաբար վայելէ։
Եւ անզի զօրութիւն խօսելոյ, որ մեզ չնորհեալ է
ի բնութեւն, առ այս է տուեալ, զի բարեոք
բացայայտեցեմք այլոց զխորհուրդս, և տրտ
մախոհութիւն մեր։ որ լինի միջնորդութիւն
բարեոք խօսելոյ։ զի խօսելով յայտնեմք
զխորհուրդս, և զտրամախոհութիւն, և կա
տարելապէս խօսելով, կատարելապէս բա
ցայայտեմք զառացեալն։ Դարձեալ կարե
ւի է։ զի տացցի մեզ ի բնութեւն զօրութիւն
ինչ, որով կարեցեմք ստանալ զայլ ինչ որ

զքերականութիւն

պէս յայտ է: եւ այսպէս տուեալ է մեզ 'ի բնութիւն զօրութի ստանալոյ զարհեստն բարեք խօսելոյ: ուստի արհեստն բարեք խօսելոյ չէ իմն աւելորդ, այլ իմն իր, որ ստանի 'ի մէնջ միջնորդութիւն քերական զօրութի մերոյ: Եւ քերական արհեստն բարեք խօսելոյ, է քերթողական արհեստն: ուստի քերթողական արհեստն չէ իմն աւելորդ, այլ յոյժ շահաւոր, որպէս ցուցեալ է:

Եւ արկի երկրորդ: ըստ կանոնի խօսելն դժուարիմաց է: զի գուեհիկք իմանան զբանս, որք չեն քերթողաբար շինեալք, իսկ զքերթողաչենս ոչ իմանան, որպէս յայտ է: ուրեմն քերթողութի անօգուտ է: զի պահանջէ ըստ կանոնի խօսելն մանաւանդ: հայոց, որք ընդ գերութիւն գտանին:

Եւ այս պատասխանի, թէ ոչ ամ դժուարին անօգուտ է: այլապէս եւ աւելտարտնական ճշմարտութի անօգուտ լինէր, զի դժուարին է: ուստի որպէս աւելտարտնական ճշմարտութի քանզի յինքեան է ամենամեծ լոյս, ամէն առ կեանս յաւիտեանս կանս, թէ պէտ այնց, որք 'ի խաւարի տգիտութե, եւ անհաւատութե չըջին, անծանօթ գտանիցի, յոյժ օգուտ, եւ շահաւոր է, այսպէս 'ի յիւրում սեռի, քերականութի մինչ յինքեան է կարգախօսութի, եւ հետեւս

Մ. Բաղարանու թի

պէս դիւրիմաց, թէ պէտ գռեհէաց, և աղի
տաց անժանօթ իցէ, շահաւոր, և օգտակար է

Մ. այն, որ ասի վասն գերութեմն հայոց
ազգին, ասի թէ քանզի են 'ի մէջ այլ ազգե
աց, և 'ի մէջ գերութեմն վասն այսորիկ առա
ւել հարկաւոր են հայոց ազգին ուսմանք
քանզի սորբ տաւաւել կարեն յաղթել
զթշնամիս խաչին, և զարդարեալք յամե
նայն կողմանէ, գիտութիւն, և կրթութիւն
մանաւանդ հմտութիւն անային գրոց, առա
ւել պայծառանան քրիստոնէական լուսով
և առաւել ճանաչեն զպատուականութիւն
քրիստոնէական հաւատոյ, և հետեւապէս
առաւել հաստատին 'ի հաւատաքի: Եւ թէ
լիցի մեծ ներդուծի, տակաւին պարտիմք
ուսմանց հետեւի, մանաւանդ անային ուս
մանց, առ որ շահաւորք են բնականք, որ
պէս փորձիմ տեսանելք: ուստի պարտիմք
ջանալ առաւել 'ի մահ մատնիլ, քան թէ 'ի
բաց լինիլ յուսմանց գրոց: ուստի ոչ ինչ
բաւական գտանի, որ զմեզ կարիցէ զա
տել յուսմանց գրոց: Մ. րդ. ևս 'ի ժամանա
կի իմում աչոք իմովք տեսի, թէ դիւրին է
երթալ զհետ գրոց, ասկայն համանգամայն
տեսի, և գտի յազգի իմում, թէ վասն այ
լոց իրաց, որք չեն այնքան բարեպաշտք,
որքան է գործս, զորմէ ճառեմ, յոյժ աշխա

զքերականութիւն

տին : ուտի յուսագրեալ, և մեծաւ յուսով
 զօրացեալ, և յապաւինեալ 'ի յօգնութիւն
 անօրին, և 'ի բարեպաշտութի մերայնոց
 յանձն իմ ընկալայ զգործս զոյս . և բուռն
 հարի զգործովս : քանզի որք ակորժեալք
 են, և յօժարեալք առ նաւասա բարեգոր
 ժութիս, և առաւել ակորժին, և յօժարին
 առ մեծագոյն բարեգութութիս, և անօր
 պաշտութիւնս մանաւանդ այն շարժեաց զիս
 առ գործս, զի ականատես եղէ յօժարուն,
 զոր բազումք 'ի մերայնոց ունին առ ուսու
 մնախութիս : եւ թէպէտ բազումք այլք
 իմաստնագոյնք քան զիս վարդապետք զնոյն
 գործ շարադրեալ իցեն բարձրագոյն եղա
 նակաւ, սակայն կամ եղև ինձ նոցին հետե
 իլ : զի և զգոյզն ինչ կարացից ստանալ զսոս
 կէնց, ոյս ստացեալ է 'ի պաղատանս, որ առ
 սբս : եւ ոչ երկնչիմ 'ի ծախից . զի յուսամ,
 թէ յօժարութիւ մերայնոց առնիցեն զնմ :
 քանզի բարեպաշտութի մերայնոց զորհա
 նապաղ ազատէ զբազում գերիս . ու բախա
 ցուցանէ զանթիւ աղքատս : սղնէ վնասե
 ից, և բաշխէ զողորմութիւն մեծամեծս : եւ
 աչսք իմովք տեսի, թէ ոչ անցանէ օր կիւրա
 կէի, յորում ոչ լինիցի առատաբաշխութի
 ինչ, և ողորմութի : ուրեմն օրք զսյուսօիկ
 առնեն, կարողք են ևս օգնել, ինձ և որք

Մ. առաջաբանութի

յոժարք են առնել զառացեալսն, և առաւ
ւել յոժարեացին առնել զայն, զոր ևս հայ
ցեմ 'ի բարեպաշտութե նոցին: բայց թող
ցուք զայսոսին, և զնոցին նմանս, զորոց ոչ
գոյտարակուսութի, և երկբայութի ինչ, կամ
կասկած, զի զորմէ զփորձ ստեալ է որ, ոչ
պարտի ունիլ զայնմանէ զկասկած ինչ: ուս
տի եկեացուք առ երրորդ առարկութի:

Մ. առկի երրորդ. գիտութի ամէ առ
չարութի. զի բանայ զաչս մեր, և առնէ,
զի ճանաչիցեմք զմերս և մինչ ունիմք առ
մոլութիս զյոժարութիւն, առաւել մե
ղանչեմք քան թէ փողջիցիմք 'ի մեղաց:
Մ. պատրեմն ուսմունք, և հետեւապէս քե
րականութի անագուս, և անշահ են:

Մ. այս պատասխանի, թէ գիտութի,
ըստ ինքեան իմացեալ, լոյս է. և ցուցանէ
մեզ զչարն, և զբարին. զչարն, 'ի բրեխտտե
լի, և բարին 'ի բրե գրկելի, և ընդունելի,
և սիրելի: Մ. քզբարին թողուլ, և երթալ
զկնի չարին, յառաջ գայ, ոչ 'ի գիտութե,
այլ յընտրութե կամացունց ճրագն որ ցուցա
նէ մեզ զուղիղ ճանապարհն, և զխորխո
րաւան, ոչ ամէ զմեզ առ խորխորաւան. այլ որ
քան է յիւր կողմանէ, ամէ զմեզ առ ուղիղ
շաւիղն: և եթէ որ արկանէ զինքն 'ի խոր
խորաւան, այս 'ի նր խելագարութեն յառաջ

գրեթե անութի

դայ, այսպէս զմեզն ունի գիտութիւն, և լոյ
սն խմանալի, և խմանալի ճշտօքն:

Ինչպիսի չորրորդ: Գաղտնիքն է յորոգայ
թէն իսկ ուսումնասիրութիւն, և ուսումնա
սմանց որոգայթ եղենն առ շարն զի ոմանք
արարին զչարութիւն վն գիտութեց խրեանց
որպէս Ի ինոս, Ի ուսերոս, և այլք: ապա
ուրեմն փախչելի է՝ ի սոցանէ:

Ինչպիսի պատասխանի, թէ յորոգայթն,
որ զմեզ առ մեղքն ամէն կրկնակ է: մինն
հեռաւոր, և միւսն մատաւոր, զոր օրինակ
եթէ ոք բնակիցի ի միւսմ առն ընդ
գեղեցիկ և մատղաշ կնոջ զոր գիտաց
յայանապէս և մատաւոր յորոգայթ առ
ընութի, կամ առ պառնկութի, իսկ միւսն
հայել յանպիսին, և խօսակցի ընդ այնպի
սւոյ կնոջ, հեռաւոր յորոգայթ է: եւ այս
պիսիքն ոմանք թուլապէս, և ոմանք սաստ
կապէս քարշեն զմեզ առ մեղս: յայտին
եացն փախչելն գովելի է: իսկ երկրորդն,
յայտինքն խօսակցի ընդ գեղեցիկ կնոջն,
յորմամ ի պատեհ ժամանակի լինի, և ոչ
գատարկաբար: զորսքինակ եթէ լինիցի վն
խոստովանութի: կամ վրանն այլոց այսպիս
եաց, ոչ է՝ փախչելի, և յայնմամ չէ յորո
գայթ առ մեղք, և ոչ ամէն առ մեղքն, այլ
առ ազատութեն ի մեղաց: իսկ եթէ ոմանք

ի

ՍՍՏՏ

ՍՍՏՏ

քերականութիւն
որքութիւն, յայնպիսւոյ թագուցանելի է՝
խմատութի, որպէս ճրագն թագուցանելի
է յայնմանէ, որ կամի ճրագան աւերել զքա
ղաքս, որպէս և չէ՝ արկանելի մարգարիտն
առաջի խողաց։
Պրակ երկրորդ։

Ի՞նչէ՞ք կատարեալ, և խմատուն վարդա
պետք կարիցեն վերագրել զիր ինչ շինեալ
քերականութիւն։

Նարկանորեալ եմ զպրակս զայս գնել,
քանզի գտանին ի մերայինս, որոց ոմանք
գայթագղին, վասն վերագրութե հնարե
ցեալ, և նորապէս շինեալ բռնից, և ոմանք
ունին զներհակն, և առ միմեանս քաջապէս
զինեն։ Իստանօր միայն խնդրեմք արդեօք
յորժամ շինեալ, և հին քերականն ունի
զչիտթութի, և ոչ որոշաբար զատէ. զոր
օրինակ. զներգործականն ի կրօնորակա
նէն. և զաղին նման, և հին բառքն ոչ կա
րեն բանականապէս բացայայտել զինաց
ուածս մեր, և հին քերականն ոչ ունի զպտտ
չաճաւոր, և զյարմար կանոնս. և զկերպ շա
րագրութե, յայնժամ նորեկեալ խմա
տունք կարիցեն նորոգել զհին քերականն,
զխատանն ի բաց ձգելով, և զզականութի
նորա լըուցանելով. և զնոր բառս հնարե
լով։ Աւստի յայտէ՛, թէ չեմք յայնմէկ կա

Մաքարանուծի
ցուծե, նորում սովորութի խնայանոց ըն
դունեալ է՝ զհինսն, և զնոսն խոհեմաբար
համարեալ է՝ բաւականս:

Ի զտակացութի.

Էջորժամ հին քերականն, և հին բառք վե
րոյասացեալ կերպիւ զինքեանս ունին խմաս
տուն վարդապետք կարեն զտակասութի
նոցա լցուցանել:

Իւ ցուցանի. քերականութի, և բառք
հնարեալ են, առ ի բացայայտելոյ զի
մացունժս մեր, բարի, և վայելուչ եղանա
կաւ: Մպաուրեմն յորժամ այս խափանի,
պարտեմք ջանալ զխափանիչ սորին շարա
բառնալ: Իսկ վերոյասացեալ անկարգու
թիւնքն են խափանիչ ասացելոյ, որպէս
յայտ է: Մպաուրեմն պարտեմք զնոսն շա
րաբառնալ: Իսկ շարաբառնալք զնոսն,
զհին քերականն նորոգելով. և զնորին պա
կասութի լցուցանելով, և ի տեղի իւրում
զնոր բառս հնարելով: Մպաուրեմն կարեմք
զայս առնել:

Մաարկի. յայսմանէ վարդապետութե
առաւել շփութի ի լեզուի ծնանի. զի
յայսմանէ առիթ առնու ամ որ, զնոր քերա
կան շարադրելոյ, և զնոր բառս հնարելոյ,
և այսպէս զանազանապէս շարադրելով, և
զանազանապէս հնարելով, շփութեն զիւ
29 զուն

զքերականութի

զուն: ուրեմն փնասարար վարդապետութի է:
 Ի՞նչ այս պատասխանի, թէ իմ գիտաւո
 րութի այս է՝: թէ կատարեալ իմաստուն
 քն կարեն միարանիլ, և հաստատել զխո
 հեմ կանոնս, որք չեն եղեալ յաւաջա
 գոյն, վասն անենեցուն. որպէս զի հաստա
 տեացի միակերպութի մարբապէս, որոչա
 պէս, և պարզապէս խօսելոյ, որով համայնք
 այլք, և ինքեանք հնարիչք վարիցին. յոր
 մէ ոչ ծնանի շփոթութի այլ իւրաց բառ
 նի: ուստի յոյժ պարտաւեմ զսովորութի
 այնց, որք ինքեանք ագէտք են, և այլոց
 վարդապետել համարձակին: եւ զայնոսիկ
 պարտաւեմ, որք Զանան զեղեալն ի յիմաս
 տնոց արտախլել, և զոր ինչ խեղագարու
 թի իւրեանց ներշնչեաց, արժաապացունել
 պարտաւեմ և զայնոսիկ, որք Զանան բառ
 նալ զայն, որ խոհեմաբար եղեալ է՝ ի նախ
 նեաց, և ի տեղի նորին զիւրեանցն հաստա
 տեն, որպէս զի ինքեանք ունիցին զփառս,
 բայց առ իմաստունս ոչ ունին, զի ոչ է՝ ար
 ժան գովութե, որ նախանշտան է՝, և որ ոչ
 Զանաչե զկատարեալ գովութի: զի ոչ կո
 ղոպտենն, և յափշտակենն զայլոց գովութի
 այլ զնա պահենն, և պահպանենն, է՝ կատա
 րեալ գովութի, զոր ոչ ունի, որ զայլոց փառս
 աւար հարկանէ: նմանապէս պարտաւեմ

Մ. Ե. Զ. Բ. Ե. Զ. Բ. Ե. Զ.

զայնասիկ, որք միմեանց հակառակին, և վն
իւրեանց ասեւումնց զգնաւանա շարագը
են զքերականս և այսու. շփոթեն զլեզուս
զորս գովեմ, սորա են, որք զլաւագոյնս
հնոց վերագահեն, և պահպանեն, որպէս չի
շփոթութի բարձցի, և պայծառութի բեր
ցի, դառնախօսութի վերացի, և անուշա
խօսութիւն թագաւորեացէ, իսկ եթէ որ
զբաղցրախօսութի բաւնայ, և զդառնա
խօսութիւն արկանէ, զպարզախօսութի բաւ
նայ, և զշփոթախօսութի սերմանէ, ընդ
դէմ քերականութի զինէ, և զքերթողա
կան արհեստ շարաբաւնայ, և ապականէ,
և զվաղձան քերականութի խաբանէ. զի քե
րականական արհեստ հնարեալ է՝ վն պայ
ծառախօսութի. և բաղցրախօսութի, և ոչ վն
դառնախօսութի. և շփոթախօսութեան,
ուստի եթէ գտանիցին կերպք խօսելոյ յու
մեք լեզուի, որք յայլում լեզուի զդառնա
խօսութի. և շփոթախօսութի ծնանին. թէ
պէտ զայս ոչ ասնիցեն յիւրում լեզուի,
այնպիսեաց ոչ է՝ հետեւելի վասն ասացեալ
պատճառի, նայնմիկ լեզուի, նորում ծնա
նին զդառնախօսութի, և զշփոթախօսութի,
բանցն յայնմիկ լեզուի չեն քերականական
կերպք, այլ են ընդդէմ քերականութի. որոյ
աղաքաւ յամ լեզուս կատարեալ թարգմա

ՉԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԷ

Նիւք իջ հային՝ ի բառս և ի խօսս , այլ ի զո
բուծինոցին , քանզի բազմեցա եթէ ի խօսս
հայեցի , ոչ Թարգմանի այն բան , որ է յիսկա
կան լեզուի , այլ զանազան : Եւ այսքանս բա
ւականացի զառաջաբանութէ , զոր ճառե
ցի վն վերայասացեալ պատճառի :

*****

Անչև յաստ ճառեցաւ զյառաջաբանու
թէ , յետայտորիկ ճառելի է՝ զինքենէ
քերականութէ : Եւ նախ սահմանի քերա
կանութի , յետոյ ճառի զմասանց նորին :
Թէ՛ զինչ իցէ քերականութի :

Քերականութի է՝ մին արհեստ , որ ուսու
ցանէ զբարւոյ խօսելն , և զբարւոյ
գրելն , այսինքն ըստ կանոնաց խօսել , և ըստ
կանոնաց գրել :

Աստուք քերականութեն չորք են , այս
ինքն գիր , վանկ , բառ և բան :

Բնականոր առնեմ զչորս ընձեռամունս
որոց նառաջնունն ընձեռեցից զգրոյ , ներ
կրորդունն զվանկէ , յերրորդունն զբառէ
և ի չորրորդունն զբանէ :

Ի նձեռունն առաջին :

Հարազատ գրոյ :

Ի նձեռամունս այսմիկ առնեմ զերկու նկատ
մունս

մանա յառաջնու մն զնմանե գրոյ ներկէ
որդումն զպարագայից նորին խտիմ:

Պրակ առաջին:

Ընդ զինչ իցե գիր:

Պիր է՝ նախկին, և նուապարտոյն մասն
քերականութե, այսինքն, է՝ այն մասն, որ
յառաջագոյն խնդրի, և է՝ այն մասն, որ է՝
քան զայլս փոքրագոյն: զոր օրինակ:

ա. բ. գ. դ. և այլն:

Պիրք առ հոյս են երեսուն և ութ, և և
են այսորիկ:

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի.
լ. խ. ծ. կ. հ. ձ. ղ. ճ. մ. յ. ն.
շ. ո. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. տ. ը. ց. ա.
փ. ք. օ. ֆ:

Բառուղ լինիլ կարեն, սակայն առ մեզ
այսորիկ են ՚ի նախնեաց:

Ոգրոյ ոմանք են ձայնաւորք, ոմանք բա
ղաձայնք, և մին գերաձայն:

Ձայնաւորք այնք են որք ը ի նքեանց ձայն
հանեն, այսինքն առ ՚ի շինել զվանդ, այլու մ
գրոյ ոչ կարօտանան, այլ ի նքեանք բաւակա
նք են, և ի նքեանք կապիլ կարեն:

Ըթ են ձայնաւորք, և են այսորիկ:
ա. ե. է. ը. ի. ո. ա. օ.

Եւթա յորժամ երկուք ՚ի միասին կապին
24 և զմի

և զմի հեգ առնեն, այսինքն զմի վանդ բաղ
կացուցանեն, շինեն զերկձայն բարբառս,
այսինքն զմին վանդ, որ եթէ քակի կարե
լինիլ երկու վանդ:

Երկձայն բարբառք ութ են, և են
այսոքիկ. աւ. եւ. ու. այ. ոյ. էւ. ըւ. իւ.
'ի սոցանէ հինգ կուին բունք բարբառք,
այսինքն այսոյէս շինին, թէ ոչ բռնութիւն,
և դժուարութեամբ արտաբերին, և ասին,
այլ դիւրութիւն, և ըստ բնութեան մերում:
Եւ են այսոքիկ. աւ. եւ. ու. այ. ոյ. եւ
երեք ասին բռնաբարբառք, այսինքն, այն
պէս շինին, թէ բռնութիւն, և դժուարու
թիւն արտաբերին, և ասին, եւ են այսոքիկ.
էւ. ըւ. իւ.:

'Ի ձայնաւորացս ոմանք սուղք են, այս
ինքն առնեն. զի շուտ արտաբերիցի վանդ:
ոմանք երկարք, այսինքն, առնեն, զի վանդ
արտաբերիցի քաշ. և ոմանք միջակք, այսին
քն և սուղք, և երկարք լինիլ կարեն: սուղք
երեք են, և են այսոքիկ. ե. օ. լ. երկարք
երկու են, և են այսոքիկ. է. օ. միջակք
երեք են, և են այսոքիկ. ա. ը. ի.:

Բաղաձայնք այնք են, որք ըստ ինքեանց
ոչ կարեն զձայն ելուզել. այսինքն եթէ ոչ
կցիցին ընդ ձայնաւորս, ոչ կարեն զվանդ
բաղկացուցանել այսինքն շինել: բաղաձայ
նք ասին. իբրեթէ 'ի միասին ձայն հանողք,

և ոչ առ անձնակի։ ուստի են այսօրիկ, որք
 քնքեամբք կապիլ ոչ կարեն, այլ ընդ ձայ
 նաւորս կապակցեալք կապին։ քսան և ինն
 են բաղաձայք։ և են այսօրիկ. բ. գ. դ.
 զ. թ. ժ. լ. խ. ծ. կ. հ. ձ. զ. Կ. մ.
 ն. շ. չ. պ. ջ. ո. ս. վ. տ. բ. ց. փ. բ. Փ.

Ի բաղաձայնիցս ինն անձայնք են, ի բր
 թէ ձայն շունիցին։ եւ են այնք, որք
 զցածու թի, և զխոշորութի ունին։ եւ են
 սօքան. բ. գ. դ. պ. կ. տ. թ. փ. ք.

Իւթ կիտաձայնք են, և են այնք, որք են
 միջակք ի մէջ անձայնից, և ձայնաւորաց,
 այսինքն. բաջագոյնք են քան զանձայնս, և
 նուաղաձայնք քան զձայնաւորս։ եւ են սո
 քան. զ. ծ. մ. ն. շ. ս. բ. ց.

Իւթ կրկնակք են, այսինքն, երկուց բա
 ղաձայնից զզտութիւն ունին։ եւ են
 այսօրիկ. զ. լ. խ. շ. չ. ջ. ո. ց.

Զորք նայնք են, այսինքն, կակուղք.
 և են սօքան. զ. մ. ն. բ.

Վերաձայն այն է, որ երբեմն ձայնաւոր
 է, և երբեմն բաղաձայն։ եւ է՝ գիրս. յ.
 որ եթէ նակզքան գնի, բաղաձայն է, իսկ
 եթէ գնի ի միջի կամ յաւարտման ձայնա
 ւոր է.

Պրակ երկրորդ

Թէ ոյք, և քանիք իցեն պարագայք գրոց.

Պարագայք գրոց աստուծոյ իմանին յատկու

թիջ գրոց, և այնքիկ, որք պատկանին գրոց,
և զնա զարգարեն:

Պարագայք գրոց տասն են: եւ են այսո
քիկ, գրակազմութի, յարմարագրութի,
պատիւ, շեշտութի, բթութի, պարուկու
թի, թաւութի, սոսկութի, կիսատոսկու
թի, և կետ:

Գրակազմութի է՝ արհեստ, որ ուսուցա
նէ մեզ զտառս, և զգիրս ձեւակերպել, և
ձևացուցանել, ուստի որ բարեւոք զգիրս շի
նէ, որպէս սովորութի է՝ ի մէջ ազգին, քե
տէ զարհեստ գրակազմութե: կազմուած
գրոց ի մէջ հայոց եւեակ է՝. այսինքն, այլ
է՝ կազմուած այնց, զորս նստրս կոչեմք, այլ
է՝ այնց, զորս բուրս կոչեմք, և այլ է՝ այնց,
զորս գլխագիրս կոչեմք, որպէս յայտ է՝
նկատողաց: որպէս. ա. ահա նստր: ա. ահա
բուր: Ի. ահա գլխագիր: և այլ:

Հարմարագրութի է՝ զեւրարանչիւր խոստ
իսկական գրով գրել, այսինքն այնու գրով
գրել, զոր արտաբերութի բառից, և սովոր
ութի իմաստնոց պահանջներու ուստի երկու
ինդրին, առաջինն է զլու գրեանս վերան
կատմամբ ընթեռնուլ, և ունիլ զլու ըստ
դութի, և երկրորդն է կրթել զինքն շարագ
րութի: սորա օգնեն վասն յարմարագրութի:

Պատիւն է՝ փոքրիկ գիծ, այսինքն փոք
թիկ խազ նման հիւնի, որ դնի ի վերոյ
27 գրոց

գրոց, և նշանակէ, թէ պարտեալն դնիլ
 ոմանք տառք, որ չեն և գետալ. այլ ի տեղի
 նոցա ժառեալ է՝ ինքն. հնարեալ է՝ պատիւ
 ի բերթողաց, ի յագուտ գարաց. Լ. այս
 օգնէ ընթերցումն գրեանց, և վերանկատ
 անում. օրգոն. ուր. փոխանակ գրելոյ. որ
 պէտ. և այլ. զձայնաւորս յոյժ բառնայ,
 և ժամաւնդ զայրն.

Ը եւտու թի գրոց, և տառից է՝ սրու թի
 նոցա, այսինքն դոն ոմանք տառք, որք
 սուրք են, այսինքն սրեն, և վերաստանն
 զվանդ, զոր բաղկացուցանեն. եւ են այ
 սոքիկ. ա. ե. ի.

Թու թի գրոց, և տառից, է՝ նոցին ցա
 ծու թի, և հարթու թի. այսինքն դոն ոմանք
 տառք, որք հարթք, և ցածք են, այսինքն
 հարթ են, և ի վայր խոնարհ են զվանդ, զոր
 բաղկացուցանեն եւ են այսոքիկ. բ. գ. ս.

Պարուկու թի, է՝ էլ, և էջ տառիցն, այ
 սինքն ոմանք ի տառիցն վերաստանն ի սկզ
 բան, և ի վերջնումն ի վայր խոնարհ են զվա
 նդ, զոր բաղկացուցանեն եւ են այսոքիկ է. օ.

Թաւու թի է՝ հաստու թի տառիցն, այ
 սինքն, ոմանք ի տառիցն թաւք, և հաստք
 են, այսինքն խոտացուցանեն, և հաստացու
 ցանեն զվանդն, զոր բաղկացուցանեն եւ են
 այսոքիկ. թ. լ. խ. չ. ջ. ո. ց. փ. բ.

Սոկու թի է, նըբու թի, և լերկու թի

տառից, այսինքն, ոմանք՝ ի տառիցն կակուղք
են, ի՞նչ, նրա ացուցանեն, և բարակացուցանեն
զվանկ, զոր բաղկացուցանեն և են այսոքիկ
պ՛. մ՛. կ՛. տ՛. զ՛. ս՛. ն՛. ծ՛. շ՛. բ՛.

Կիսասոսկութի է կիսալերկութիւն տա
ռից, այսինքն՝ ի տառիցն ոմանք են միջակք
՝ ի մէջ բացարձակ թաւից, և ՝ ի մէջ բացար
ձակ սոսկից. այսինքն, քան զթաւս սոսկք
են, և քան զսոսկս թաւք. եւ են սոքան
բ. գ. Գ. Ժ. Զ. զ. Ծ. ուստի՝ եթէ
բաղդատիցին ընդ սոսկս, կարեն կոչիլ կի
սաթաւք. իսկ եթէ բաղդատիցին ընդ
թաւս, կիսասոսկ բ կարեն կոչիլ.

Կետն է՝ փոքրիկ նշան, որ զմասունս բա
նից ՝ ի միմեանց անջատէ. եւ եռեակ է՝ այ
սինքն, ստորակետ, միջակետ. և վերջակետ
ստորակետն է՝, որ զմասունս անկ—տար բա
նից ՝ ի միմեանց զատէ. միջակետն է. որ զան
կատար բանս ՝ ի միմեանց բաժանէ, և վեր
ջակետն, որ նշանակէ զբացակատարութիւն
բանին, այսինքն զկատարութիւն բանին. զորս
բինակ. որ սիրէ զանձ, և զընկեր իւր. սիրի
յայ. առաջին կետն ստորակետ է՝, երկրոր
դն է՝ միջակետ, և վերջին երկու կետքն են
վերջակետ. եւ այս բաւականացի զայսպի
եաց. զի որպէս ասացաւ, Գիտաւորութիւն
իմ չէ՝ մանրամասնաբար. Դատել զքերական

նուծէ, այլ փիլիսոփայական կերպիւ, առ
որ բաւական է՝ զոր մինչև յատնեցաւ
զգրոյ, սոյնպէս ճառելոց եմ զայլոց քե-
րականական մասանց :

Ի նձեռումն երկրորդ :

§ Յազագոս վանգի :

Ենձեռուման այսմիկ առնեմ զերկու նկատ
մունս, յառաջնումն խօսիմ զինքենէ
վանկէ : և յերկրորդումն զայնց, որք պատ-
կանին վանգի :

Պրակ առաջին :

Թե զինչ իցէ վանգ :

Վանգն, որ այլով անուամբ փառաւու-
թի, և հեգ ասի, է՝ շարառումն տառից
միով հնչմամբ արտաբերեալ : այսինքն, յոր
Ժամ տառք այնպէս կապին, և կապակցին
ընդ միմեանս, թէ միով հնչմամբ արտաբե-
րին, բաղկացուցանեն զվանգ : ուստի կա-
րէ ևս այսպէս սահմանիլ : վագն է՝ տառից
կապին, և հենգին : զորօրինակ. ի մասնամ

Իարէ շինիլ վանգ միով գրով, և միով տա-
ռիւ : քանզի գոն տառք, որ ինքեամբք կա-
պիլ կարեն, և իչ կարոտանան օգնականու-
թե այլոց զորօրինակ ձայնաւորք : զի որ
պէս ՚ի վեր ասացաւ, ձայնաւորք ինքեամ-
բք կապիլ կարեն, և այսու զանազանին ՚ի

բաղաձայնից, որք կարօտանան օգնականութեան այլոց:

II անգ, որ միով տառիւ շինի, հօշի, և կոչի միագիր, և եղագիր: որ երկու տառիւք շինի, երկագիր ասի: որ երեւք, եռագիր: որ չորեւք, բառագիր: որ հնգեւք, հնգագիր: որ վեցեւք, վեցագիր, և սապէս զայլոցն, եթէ աւելի գրուիք շինիլ կարենա:

Պրակ երկրորդ:

Թէ ո՞յք, և բանի իցեն պարագայք վանգից.

I ստանօր ևս պարագայք իմանին յատկութիւնք, պատկանաւորք, և զարդարելիք: ուստի պարագայք վանգից, իմանին յատկութիւնք վանգից և այլք որք պատկանին վանգից, և չնա՞ զարդարեն:

Պարագայք վանգից եօթն են, և են այսորք իկ, էլն, էջն, էլն և էջն, Թաւութի, և սոսկութի, սղութի, և երկարութի: այսինքն, 'ի վանգից ոմանք բարձրանան, և սլանան: ոմանք իջանեն, և ցածանան: ոմանք 'ի սկզբան ելանեն, և 'ի վերջնու մն 'ի ջանեն: ոմանք Թաւանան, և խառնան: ոմանք նորանան, և բարականան: ոմանք սուղք են: և կարճք, և ոմանք երկամանակք են, և երկարք:

I ևնք բարձրանան, և ելանեն, որք ունին զգիր, որ սրե զձայն: զորօրինակ պէ:

I ևնք իջանեն, և ցածանան, որք ունին զգիր:

իր, որ հարթէ զձայն, և 'ի վայր խնարհէ :
 զորորինակ, ըս' : Մէքն եղանեն, և 'ի միաս
 ին իջանեն, որք ունին նրակց բան զայն գիր
 որ սրէ, և 'ի վերջնում ունին զայն գիր, որ
 հարթէ, և ցածացուցանէ, կամ թէ, որք
 ունին զայն գիր, որ 'ի սկզբան ելանէ, և 'ի
 վերջնում իջանէ զոր օրինակ. անդ :

Մէք թաւանան, և խստանան որք ունին
 զգիրս, որք թաւացուցանեն, և խստացու
 ցանեն զձայն : զոր օրինակ. աւ : Մէք նը
 բանան, և բարականան, որք ունին զգիրս,
 որք նրբացուցանեն, և բարակացուցանեն
 զձայն : զորորինակ. պէ : Մէք սղանան, և
 կարճանան, որք ունին զգիրս, որք սղացու
 ցանեն, և կարճացուցանեն զվանգ : զորօրին
 ակ. ս'ո : Մէք երկամանակք են, և եր
 կարք, որք ունին զգիրս որք երկարացու
 ցանեն զվանգ : զորօրինակ. է'ն :

Իւրի ճանաչիցին վերոյսացեալ յատ
 կու թիք վանգից, հնարեցեալք են զանա
 զան նշանք, որոց մինն զբարձրութի, միւսն
 զցածութի նշանակէ, և սոյնպէս զայլոցն
 ասելի է : նշանն, որ նշանակէ զօրութի, և
 զբարձրութի վանգի, և որդնի 'ի վերայ սրու
 ցեալ, և բարձրացեալ վանգի, է' : այս. զոր
 օրինակ. պէ : և և կոչի շեշտ : նշանն, որ նշա
 նակէ զհարթութի, և զցածութի վանգի,
 և որ դնի 'ի վերայ հարթացեալ, և ցածա

ցեալ վանդի, է՛ այս՝ զորօրինակի ըս՝ նշանն
որ նշանակէ զպարուկութի, այսինքն, զէլ,
և զէջ վանդի, և որ դնի ՚ի վերայ պարուկա
ցեալ վանդի, է՛ այս՝ զորօրինակի ինչ, նշանն
որ նշանակէ զթաւութի, և զխստութիւն
վանդի, և որ դնի ՚ի վերայ թաւացեալ, և
խստացեալ վանդի, է՛ այս՝ զորօրինակի աւ
նշանն, որ նշանակէ զնրբութի, և զբարակ
ութի վանդի, և որ դնի ի վերայ նրբացեալ
և բարակացեալ վանդի, է՛ այս՝ զորօրինակ
պէ՛. նշանն, որ նշանակէ զսղութի վանդի,
և դնի ՚ի վերայ սղացեալ, և կարճացեալ
վանդի, է՛ այս՝ զորօրինակի սո՛ղոմո՛ն նշանն,
որ նշանակէ զերկարութի վանդի, և որ դնի
՚ի վերայ երկարացեալ վանդի է՛ այս՝ զորօրի
նակի՝ է՛ն։

Եւ թէ պէտ բանաստեղծացն է՝ զասա
ցեալ նշանս պահել, և զվանդս իւր եղանո
կաւ արտաբերել, այսինքն զերկարն իբրեւ
զերկար, զսուղն իբրեւ զսուղ, և սոյնպէս զայ
լոց։ սակայն նաև թերթողաց, և՝ հետոս
բաց պիտոյ է՛ զնշանս պահել, և զվանդս իւր
եղանակաւ արտաբերել։ Ի՛նչա՛յնն պիտոյ
անայ, զի նովաւ ագէտք ածին առ ճանաչու
մն երկրորդին։ քանզի ագէտք տեսանելով
զնշանս, ածին արտաբերել զվանդս եղանա
կաւ, զոր նշանք նշանակեն։ Ի՛ստ ագէտք
խմանին այնք, որք գիտեն սակաւ ինչ զքեր

Թողական վարդապետութիւն, այսինքն,
 համբաւագոյնք: Երկրորդն պիտոյանայ. զի
 ապաշնորհ լինի մարդկային խօսակցութիւն,
 եթէ ոչ պահեցին եղանակք վանդից, այս
 ինքն, եթէ սուղն իբրեւ եկար, երկարն իբրեւ
 սուղ, շեան իբրեւ բութ, բութն իբրեւ շե-
 շտ, Թաւն իբրեւ սոսկ, սոսկն իբրեւ Թաւ ար-
 տարերիցի: Եւ ոչ միայն ապաշնորհ լինի
 մարդկային խօսակցութիւն, այլ և Ժիծաղա-
 կան լինի, որպէս յայտ է: Ուստի թէպէտ
 քերթողք կարիցեն ներելայնց, որք Թուրա-
 նան գծագրել զնշանս, սակայն ոչ կարեն նե-
 րել այնց, որք ոչ արտաբերեն զվանդս եղա-
 նակաւ, որով արտաբերելի են: Եւ այսքանս
 բաւականացի զվանդէ:

Ինձեռումն երրորդ:

Յաղագս բառի:

Ինձեռման այսմիկ զերկու նկատմունս
 առնեմ, նստաջնումն խօսիմ զբառէ,
 և յերկրորդումն զպարագայից նորին:

Պրակ սնտաջին:

Թէ զինչ իցե բառ:

Բառն է՝ բացակատար ձայն, կամ հնչու-
 մն, որ ի վանդից բողկանայ, այսինքն շի
 նի. բացակատար ափս. զի ի վանդից որոշի-
 ցի. քանզի թէպէտ վանդն ևս ձայն, և հն

չուան է՝, սակայն չէ՝ բացակատար ասուան,
այլ անկատար զորօր ինակ. պէ. թէ
պէտ երբեմն բացակատար իցէ. զորօրինակ.
են. որ է՝ ի միասին բացակատար ասուան, և
մի վանգ, նաև մի գիր. սակայն պատահա
բար լինի այս: Բայ. բառն հանապաղ բա
ցակատար ասուան է՝. զորօրինակ. մարդ.
կոտտանդ ինուպոլիս, և այլն: Բայ, թէ ի
վանգ ից բաղկանայ. զի որոշիցի ի բանէ, որ
թէ պէտ բաղկանայ ի վանգ ից, սակայն ոչ
անընդ միջապէս, այլ միջ նորդ. ու թէ բառ ից
Բայ. բառն անընդ միջապէս բաղկանայ ի
վանգ ից, այսինքն ի մէջ վանգ ից, և բառ ից
ոչ միջանայ այլ ինչ, որպէս յայտ է՝, իսկ ի
մէջ վանգ ից, և բանից միջանան բառք որպ
էս նմանապէս յայտ է՝:

Բայցեւ, թէ ոչ ասի բարւոյք, թէ բա
ռն բաղկանայ ի վանգ ից. զի գոյ բառ, որ
բաղադրի, և շինի ի միօջէ վանգէ. զորօրն
նակ. մարդ, քար, և այլք բազումք:

Բայ այս ասի, թէ քանզի հասարակաբար
բառն բաղկանայ ի բաղում ի վանգ ից,
և ոչ ասի. թէ բաղկանայ ի վանգէ, թէ
պէտ երբեմն պատահիցի. զի բառք բաղկա
նայցեն ի միօջէ վանգէ. որպէս և բարւոյք
ասի, թէ վանգ բաղկանայ ի գրոց, այնու
զի հասարակաբար վանգն է յոքնագիր, թէ
պէտ երբեմն պատահիցի եզագիր, և միա

գիր: ուստի բարւոյք ասի, թէ գիր յինքենե-
բաղկանայ. զի յառաջքան զգիր, ոչ ինչ
գոյ, վանդ անընդ միջապէս 'ի գրոց, բառ
անընդ միջապէս 'ի վանդից, և բան անընդ
միջապէս 'ի բառից:

Պրակ երկրորդ:

Թե ոյք և բանի իցեն պարագայք բառից:

Պարագայք բառից իմանին այնք, որք
զբառս զարդարեն:

Պարագայք բառից ութ են, և են այսոք
իկ, եղանակապահութի վանդից 'ի յարտարե-
րելն, անթոթովախօսութի, անվանգակե-
րութի, անկլանու մն տառից, հանգարտա-
խօսութի, քաղցրախօսութի, շարունակա-
խօսութի, կետկետախօսութի:

Եղանակապահութի վանդիցն է', 'ի յար-
տարերել զբառս պահել զեղանակս վան-
դից, այսինքն, զբարձրութի, զցածութի
և զայլ վերոյասացեալս:

Թնթոթովախօսութի է', զբառս պար-
զուպէս, և մաքրապէս արտարերել:

Թնվանգակերութի է', ոչ կլանել զվա-
նդ ինչ, այլ զամենեւեմն. որք զբառն
բաղկացուցանեն, մաքրապէս արտարերել:

Թնկլանու մն տառիցն է', նա և զգիր ոչ
կլանել, այլ այնպէս արտարերել զբառ, զի
ամ գրոյ, որ խնդրի, և պիտոյանայ զօրու-
թի երևիցի:

Հանդարտութեամբ իւն է՝, հանդարտ
արտաբերելն զբառս :

Վաղցրութեամբ իւն է՝, անուշ արտաբե-
րելն զբառս, որպէս զի արտաբերութի
հաճոյսացի լսողաց :

Շարունակութիւն է, շարունակա-
բար արտաբերել զբառս, այսինքն ոչ կտրա-
տել զգիրս, կամ զվանգս, կամ զբառս, այլ
միմեանց, ոպպահանջի, շարունակել, և կցել :

Կետեղատութիւն է՝, ի խօսելն, և ի
յարտաբերելն զբառս, զկետեղ զորութի
պահել :

Լսացելովք ոչ միայն ի խօսելն, այլ և ի
յնթեռնունն պարտեմք վարիչ զինոյն բն է :

Ի նմեռումն չորրորդ :

Հաղագս բանի :

Սնչեցաւս ճառեցաք զնուտատագոյն
մասանց քերականութիւն : արդ հասար-
այնմիկ մասի քերականութիւն, որ է՝ մեծա-
գոյն, և գլխաւոր : և նախ խօսեմք զսահմա-
նէ նր և սպաս զմասանց նորա :

Ինչ զինչ իցէ բան :

Ի՛նչն է՝ շարամանութիւն բառեց յայտնիչ
տրամախոհութիւն : այսինքն, յորժամ բա-
ռք այնպէս ընդ միմեանս շարամանին, և կո-
պակցին, թէ յայտնեն զտրամախոհութիւն, և

զի ատողութիւն մտաց, բաղկացուցանեն
զբան: կամ սապէս կարէ սահմանիլ, բան
է՝ զիր ինչ զուսէքէ ասել իւրի կերպիւ:
ուսի մին բառն բաւական չէ՝ զի միով բա
ռիւ ոչ տրամախոհութի մտաց յայտնի, և
ոչ իր ինչ զուսէքէ իւրի կերպիւ ասել որպ
էս յայտ է՝ որդան: Պետրոսն է՝ իմաստուն:

Ի բանից ոմանք զորութիւն ասեն զիր ինչ
զուսէքէ, և յայտնեն զտրամախոհութի մտ
աց: զորօրինակ. Պետրոս իմաստուն: որ սա
պէս կարէ ի ներգործութի ամիլ: Պետրոս
է՝ իմաստուն: ոմանք ներգործութիւն ասեն
զիր ինչ զուսէքէ, և յայտնեն զտրամախոհութի
մտաց, այսինքն, իսկ ասեն զիր ինչ զու
սէքէ: զորօրինակ Պետրոս է՝ իմաստուն:

Ի բանիցս, որք ներգործութիւն զիր ինչ
զուսէքէ ասեն, ոմանք զանունն ընդ անու
նն կցեն զորօրինակ, Պետրոսն է իմաստուն
ոմանք զանունն ընդ բայ. զորօրինակ. Պե
տրոս սիրէ. և սոքան կարեն յառաջինս մեր
լուծանիլ. զորօրինակ. Պետրոս է՝ սիրող:

Ոմանք են կատարեալք, և ոմանք անկա
տարք: կատարեալքն են այնոքիկ, որք նշա
նակեն զբացակատար տրամախոհութի:
Իւր յայնժամ բացակատարի բան, և բացա
կատար տրամախոհութի յայտնի, յորժամ
լսողաց միտքն հանգչի, և գողարի: զորօրին
ակ. որ գնաց ի հռոմ, լինի իմաստուն:

Ընկատարքն են, որք նշանակեն զանկատար
տրամախոհութիւն։ Ըրդ յայնժամ անկա
տար տրամախոհութիւնք յայտնին, յորժամ
միտք ըսողաց ոչ հանգչի․ զորօրինակ․ որ
գնաց 'ի հռոմ։

Ոմանք սահմանականք են, ոմանք հրա
մայականք, ոմանք ը զձականք, ոմանք ստորա
դասականք, ոմանք անոշականք, և աներև
ոյթք են։ սահմանականքն են, որք միայն
սահմանեն, և ծանուցանեն զայն, զոր ասեն
զորօրինակ․ Պետրոս սիրէ․ ուրանօր միայն
սահմանի, թէ Պետրոս զսէր ունի։ հրամայ
ականքն են, որք առադրեն, և յաւելուն
զհրամանն․ զորօրինակ․ Պետրոս․ սիրես։
ը զձականքն են, որք վերաբերեն և յաւել
լուն զիղձ, և զցանկութի, և զփափագ։
զորօրինակ․ պէտրոս, մարտան, և երանի թէ
սիրէիր։ ստորադասականքն են, որք ունին
զայսոսիկ ձայնքս, եթէ յորժամ, իբրև, և
զսոցին նման։ զորօրինակ․ Պետրոս, եթէ
սիրիցես։ Ընորչականք, և աներևոյթքն են
որք ոչ ունին զորոշական դէմ, և ոչ ասեն
զիր ինչ զուսկէ որոշաբար, ընդ իւրէ ժա
մանակաւ, այլ անորոշաբար։ զորօրինակ
սիրել զւսծ։

Ոմանք 'ի ներկացն հային, ոմանք յանցեա
լն․ և ոմանք յապառնին։ 'ի ներկայն հային,
որք ներկայապէս նշանակեն․ զորօրինակ․

Ես սիրեմ՝ որ նշանակէ զսէր, որ այժմ լինիս
 յանցեալն հային. որք նշանակեն զգործ,
 որ անցեալ է՝ զորօրինակ. ես սիրեցի որ
 նշանակէ զսէր, որ եղեալ է՝ յապառնի հայ
 ին, որք նշանակեն զգործ, որ յետոյ լինե
 լոց է՝ զորօրինակ. ես սիրեցից. (1) այսքանս
 բաւականապէս ճառեցաք զբանէ, և արդ-
 գամք՝ ի ճառումն զմասանց նորին:

Ստառեր բանին ութ են. և են այսքիկ.
 անուն, դերանուն, բայ, ընդունելութի,
 նախադրութի, մակբայ, միջարկութի, շաղկապ.
 (1) Ընձեռումն զայս բաժանեմ յութ
 մասեանս: յառաջնուն ճառեցից զանուն
 նէ, յերկրորդում զդերանունն, յերրոր
 Գում զբայէ, ի չորրորդում զընդունե
 լութէ, ի հինգերորդում զնախադրութէ,
 ի վեցերորդում զմակբայէ, յեօթներոր
 Գում զմիջարկութէ, և վերջապէս զշաղկապէ

Ստանան առաջին:

Հաղագս անուն:

Նմասունի այսմիկ արարից զերկու նկատ
 մունս, յառաջ ճառեցից զինքենէ անուն
 անէ. և երկրորդ շայնց, որք պատկանին
 անունաց:

Պրակ առաջին:

Ի՞նչ զինչ իցէ անուն, և

Որքան իցե անջատուէն նորա՝

Եւունն է՝ ձայն . որ եղեալ է՝ ի մէջ՝ առ
ինչանակել զիւր ինչ , և զեռեթի իրի . այ
սինքն , ձայն , որ եղեալ է՝ ի մարդ կանե
առ . ինչանակել զինքն իրն , անուն ասի . զոր
օրինակ . Պետրոս . Պօղոս . մարդ , և այլ :

Ի յանունաց ոմանք են գոյականք , և են
այնորիկ , որք ըստ ինքեանց կարեն գոլ ի բա
նի , և այլոց անունաց ոչ կարոտանան . զորո
րինակ . Պետրոս , Պօղոս , և այլն :

Ոմանք են ածականք , և են այնորիկ , որք
ըստ ինքեանց ոչ կարեն գոլ ի բանի , այլ կա
րոտանան գոյականն անունաց , զորս ունին
ընդ իւրեանս : զորօրինակ . իմաստուն , դի
տուն , բարի , և այլքն : Եւրդ ի յանունաց ա
ծականաց . ոմանք իսկ ունին ընդ ինքեանս
զգոյական իւրեանց . զորօրինակ . մարդ բա
րի . ոմանց գոյականքն ներգործութիւն ոչ են
ընդ նոսա , սակայն իմանին . զորօրինակ . իմաս
տունն իշխե տատեղաց , այս իմացումն լինի
իմաստուն մարդն իշխե տատեղաց :

Ոմանք յատկականք են , և են այնք , որք
ոչ հաղորդին բազմաց , այսինքն ոչ տուեալ
լինին բազմաց , այլ միում հաղորդին , և մի
ուսմ տուեալ լինին զորօրինակ . հօտ , կոս
տանդ ինուսոյօլիս , և այլ :

Ոմանք հասարակք են . և են այնք , որք
բազմաց ընդհին , այսինքն որք զբազմաց

ասին . զորօրինակ . մարդ . աշակերտ և այլ
օրքս այլով անուամբ . առասակոմք կոչին .

|| Դանք հաւաքականք են , որք և բաղձա
ձականք ասին . և են այնոքիկ , որք զբաղու
մս ի միասին նշանակեն , այսինքն , ասեն
զբազմաց ի միասին առեւոց : զորօրինակ .
ժողովուրդ . եկեղեցի , տոհմ , և այլ :

|| Դանք մասնականք են , որք և անորիշք
ասին , և են այնոքիկ , որք զմասն ուրուք բո
լորի անորոշաբար նշանակեն , այսինքն , այն
պէս նշանակեն , թէ իմանի թէ ոչ նշանակի
բոլորն , այլ մասն . սակայն ոչ իմանի , թէ
որն եղականապէս նշանակիցի : զորօրինակ
ամն . ըք . իմն . ինչ :

|| Դանք ընդ . հանրականք են , և են այնոքիկ ,
որք զբոլորն նշանակեն : զորօրինակ . ամ . ոչոր :

|| Դանք հարցականք են , և են այնոքիկ . որո
վք հարցանելու զորօրինակ . ո՞վ . ո՞րն . ո՞չք . ո՞վոր :

Հարցականք կրկնակք են : ամանք ասին
հարցականք գոյացութե . և են այնոքիկ ,
որոց պատասխանի գոյական անուամբ . կամ
սպացուցական գերանուամբ : զորօրինակ
ո՞վ խօսի : Պետրոսն :

|| Դանք ասին հարցականք պատահման , և
են այնոքիկ , որոց պատասխանի ածական
անուամբ : զորօրինակ . ո՞րպիսի եղև Պետ
րոս : մեծասիրտ :

|| Դանք յարաբերականք են , և են այնոքիկ

որք ած են 'ի միտս զնախընթաց անունըորո-
րինակ. պետրոսն, որ գնաց 'ի հռոմ, մեռաւ.
որս յարաբերական է', և ած է 'ի միտս զպե-
տրոս, որ է' նախընթաց:

Հարաբերականք կրկնակք են: ամանաւք
ասին յարաբերականք գոյացութի. և են
այնոքիկ, որք ած են 'ի միտս զգոյական անուն
զորորինակ. Պետրոսն, որ գնաց 'ի հռոմ, մե-
ռաւ: զի Պետրոսն, որ է' աստ նախըն-
թաց, է' գոյական անուն:

Սմանք ասին յարաբերականք պոստաճման
և են այնոքիկ. որ ած են 'ի միտս զածական
անուն: զորորինակ. Պետրոսն եղև խմաստ-
ուն, որպիսի յարաբերական է', և ած է 'ի
միտս զնախընթացն խմաստուն, որ է' ածա-
կան անուն:

Սմանք հասուցականք են, և են այնոքիկ,
որք պատասխանեն նախընթացից, որք նշա-
նակեն զորքանութի, զայնքանութի, զոր-
պիսութի: զորորինակ. զորքան էա Պետ-
րոս, զայնքան էս տուի: դարձեալ. սոյնպի-
սի եղև, որպիսի եղև Պողոս:

Սմանք թուականք են. և են այնոքիկ,
որք զթիւ, և զհամար նշանակեն:

Թուականք եռակի են: ամանք գլխաւո-
րք ասին, և են այնոքիկ, որք նախապետա-
բար, ընդարձակապես, և սուտնց դասակար-
գութի նշանակեն զթիւ. այսինքն միայն նշա-

Նակեն զթիւ, և ոչ զայլ ինչ: որդոն. մի.
երկու. երեք. չորք. հինգ. վեց, և այլն:

|| մանք զատականք ասին, և են այնոքիկ,
որք նշանակեն զթիւ, հանդերձ գասին
այսինքն թուեն, և ի միասին գասեն: որդան
առաջի, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, և այլ:

|| մանք զատականք ասին, և են այնոքիկ,
որք նշանակեն զթիւ, հանդերձ զատամբ
այսինքն թուեն, և ի միասին զատեն: հինգն
միմի. երկու. երկու, երեք. երեք, և այլ:

|| մանք նախագաղափարք են, և են այնոք
իկ, որք են ի մէջ անուանց իբրև արմատք,
յորոց այլք ածանցին, և բղխեն: քի, ելանեն
որկէն. ւած. մարդ. սէր. և սոցին նմանք:

|| մանք ածանցականք են, և են այնոքիկ,
որք ի յատուցեալ արմատոցն յառաջ գան, և
ելանեն: զորորինակ. յայ յառաջ գայ, ւածայ
ին. ւածադարդ, և այլ. ի մարդոյ, մարդակեր
մարդատիպ. և այլ. ի սիրոյ. սիրողական և այլ:

|| մանք են հայրանունականք, և են այնոք
իկ, որք կերպացուցանին, և շինին ի նախ
նեաց, և ի հօրն անուանէ, և նշանակեն
զյառաջեկեալս ի նոցունց: հինգն. ագա
մեան. որ նշանակէ զյառաջ եկեալն յագա
մայ. մանանուշ, որ նշանակէ զյառաջ եկե
ալն ի մանուն. արդատուհի, որ նշանակէ
զյառաջեկեալն ի յարդատայ, արշակունի,
որ նշանակէ զյառաջեկեալն յարշակայ. և
այլ:

Սմանք անկտկանք են, և են այնորիկ, որք
նշանակեն զԺառարգոն վարդենի, որ նշա
նակէ զԺառ, որ բերէ զվարդ, խնժորենի,
որ նշանակէ զխնժորաբեր ծառ, թթենի,
որ նշանակէ զթթաբեր ծառ. և այլ:

Սմանք ստացականք են, և են այնորիկ,
որք նշանակեն զիրս, որք յուսմքէ ստացեա
լք են, կամ ուսմք պատկանին: Որչան պաշո
սեան գիրք, որ նշանակի զգիրք, որ պաշտին
պատկանի: Երկվար արքունի, որ նշանակէ
զերկվար, որ թագաւորի, և արքայի պատկա
նի: պաշտո թագաւորական, որ նշանակէ
զպաշտ, որ թագաւորի պատկանի:

Սմանք գաւառականք են, և են այնորիկ,
որք նշանակեն զհայրենի երկիր: Հիկեն ար
զրուսմցի, որ նշանակէ զհայրենի երկիր այնր,
որ յստացեալ բողաքի ծնեալ է, և սնեալ հա
ւմայեցի, որ նշանակէ զհայրենի երկիր այնր,
որ ի հաւմ ծնեղ, և սնեալ է: և այնպէս զայլոց

Սմանք ազգականք են, և են այնորիկ, որք
նշանակեն զազգն: Հիբար յոյն. ասորի, հայ,
լատինացի, որք նշանակեն զզանազան ազգա

Սմանք պարունականք են, և են այնորիկ,
որք նշանակեն զբնակարան բազմութե, այ
սինքն զտեղի յորում բազումք բնակին, և
բազում իրք գտանին: Հիբար. կուսարան
որ նշանակէ զտեղի, յորում կուսանք բնա
կեն: Հիւանդանոց, որ նշանակէ զտեղի,

յորում բազում հիւանդք բնակին։ Հայաստան, որ նշանակէ զտեղի, յորում հայք բնակին։ քարուտ, որ նշանակէ զտեղի յորում է՝ բազմութի քարանց։

||մանք պակասականք են, և են այնոքիկ, որք նշանակեն զպակասութի անդամոց, այսինքն, նշանակեն, թէ այնք, զորոց ասին, ունին զպակասութի ինչ. զորօրինակ. գլխատ, որ նշանակէ, թէ այն, զորմէ ասի, չունի զգլուխ. և այնպէս զայլոց։

||մանք ասին մակրդականք, և են այնոքիկ որք նշանակեն, թէ այնք, զորոց ասին շաղախեալ են իւրք։ զորօրինակ, ձիթատ, որ նշանակէ, թէ այն զորմէ ասի, շաղախեալէ ձիթով. և այնպէս զայլոց։

||մանք լծորդականք են, և են այնոքիկ, որք նշանակեն զլծկերակցութի ուրուք ընդ ումէք նիմիք իրի։ Երգ. ան. ցաւակից, որ նշանակէ զլծկերակցութի իցաւն և այնպէս զայլոցն։

||մանք նուազականք են, և են այնոքիկ որք նուազեցուցանեն, և փոքրացուցանեն զնախադասութեաւ անուան։ Երգ. ան. որդեակ, որ փոքրացուցանէ զնախադասութեաւ անունս, որդի, և նշանակէ զփոքրիկ որդի. գառնիկ որ նշանակէ զփոքր գառն. քարուկ, որ նշանակէ զփոքրիկ քարն. և այնպէս զայլոցն։

||մանք գոյացականք են, և են այնոքիկ, որք նշանակեն զնիւթ, յորմէ իր ինչ բաղկանայ,

և գոյանայ, այսինքն, լինի: զորօրինակ. քա-
րեայ պալատ, որ նշանակե զայն պալատ, որ
'ի բարե է': պղնձի, որ նշանակե զայն, որ 'ի
պղնձոյ է': փայտեղեն, որ նշանակե զայն,
որ 'ի փայտե է': ծովային, որ նշանակե զայն
որ է 'ի ծովէ': երկրաւոր, որ նշանակե զայն
որ է 'յերկրէ': մահկանացու, որ նշանակե
զայն, որ ունի զբնութի ընդ ունակ մահուան:

|| Իմանք բայածականք են, և են այնորիկ,
որք 'ի բայից ածանցին, և բղխեն. այսինքն
'ի բայիցն շինին: Հի՛զան. սիրուն, որ յառաջ
գայ 'ի բայէ, որ է' սիրեմ. սիրես: աճումն
որ յառաջ գայ 'ի բայէ, որ է' այս, աճիմ, ա-
ճիս: գալուստ, որ յառաջ գայ 'ի բայէ, որ
է' այս գամ. գաս: ստեղծ ունած. որ յառաջ
գայ 'ի բայէ, որ է' ստեղծեմ, ստեղծես:

|| Իմանք վերացեալք են, և են այնորիկ, որք
նշանակեն զկատարելութի գատեալ յայն
մանէ, որ ունի զկատարելութի: Հի՛զան, սպի-
տակութի. որ նշանակե զինքն միայն. և ոչ
նշանակե զայն, որ ունի զսպիտակութիւն:
և սոյնպէս զայլոցն, որք, ութի, և իւն, ու-
նին 'ի ծայրս իւրեանց:

|| Իմանք ընդ ունակածք ասին, և են ինքեան
ընդ ունելութիք, անուա՛ք լեալք. այսինքն
յորժամ ընդ ունելութիք անուանք լինին,
ասին ընդ ունակած անուանք: Հի՛զան. լու-
սաւորիչ հայոց: սիրող ճշմարտութեան.
սիրելի մարդկան:

||մանք պաշտպանականք են, և են այնոց
 իկ, որք նշանակեն զպաշտպան, և զծառայ
 ութի ուրաք նիսիք իրի: զորօրինակ. եկե
 զեցպան, որ նշանակե զայն, որ ունի զպաշտ
 պան, և զմատակարարութի շուրջ զեկեզե
 ցեաւ: պարտիզպան, որ նշանակե զայն, որ
 ունի զմատակարարութի, և զծառայութի
 շուրջ զպարտիզաւ: և սոյնպէս զայլոցն:

||մանք են կրկնածանցականք, և են այնոց
 իկ, որք ոչ անընդ-միջապէս ածանցին 'ի նա
 խաղաղափարացն, այլ 'ի յածանցելոցն ած
 անցին: և են այսոցիկ. փառաւորական, որ
 ածանցի 'ի փառաւորէ: առաջնորդական
 որ ածանցի յառաջնորդէ: ընկերակցական
 որ ածանցի յընկերակցէ: բնութենական,
 որ ածանցի 'ի բնութէ: խմատանական որ ա
 ծանցի յխմատանոյ: տէրութեանական, որ ածան
 ցի 'ի տէրութեանոյ: տրաքական, որ ածանցի
 յտրաքէ: համարողական, որ ածանցի 'ի հա
 մարողէ: ուսումնական, որ ածանցի յուսմա
 նէ: ձիթոտութի, որ ածանցի 'ի ձիթոտէ:
 բանականութի, որ ածանցի 'ի բանականէ:

||մանք գրականք են, և են այնոցիկ, որք
 նշանակեն բացարձակապէս, և պարզապէս
 այսինքն. ոչ զառաւելութի, և ոչ զնուազու
 թի տակն, այլ միայն զիրն դնեն: հիկեն. բա
 րի, որ միայն նշանակե թէ այն, զորմէ ասի,
 ունի զբարութի, և ոչ յատկացուցանէ զաս

տիճան բարութե, այսինքն ոչ զգերադոյ
նութի, ոչ զառաւելութի, և ոչ զնուազու
թի: և սոյնպէս զայլոց:

Ոմանք բազդատականք են. և են այնոք
իկ, որք բազդատելով զիր ինչ ընդ միում,
կամ ընդ բազումս, զնորին առաւելութի,
կամ նուազութի ասեն: զորորինակ. բարե
գոյն, որ նշանակէ զառաւելութի բարու
թե: փոքրագոյն, որ նշանակէ զնուազու
թի աւուրց: և սոյնպէս զայլոց:

Ոմանք գերադրականք են, և են այնոքիկ,
որք ի սեռի իւրում, զիրն, կամ ի վերայ ա
մենեցուն, կամ սարեւ ամենեցուն դնեն:
Հի՛բար. իմաստնագունեղն ի մէջ իմաստա
սիրաց Միստատէլ. որ նշանակէ թե Միս
տատէլ իմաստութի յաղթէ զմիմ իմաստա
սերս չարագունեղն ի մէջ ասեղծ ունի
սագահէլ. որ նշանակէ թե սագահէլ յաղ
թէ չարութի զմիմ չարս:

Մնուատադոյնս, որք զանունաց ճառիլ
կարեն, արտահանիլ կարեն յայլոց քերա
կանաց, որք բաւականապէս ճառեն ձեւ
կերտութեց անունաց: ուրեմն յանդ. զձեզ
առաքեմ: Միգ. եկեացուք ճառել զպար
բաշտոյնց անունաց, այսինքն զոյնց, որք
անունաց յարմարին, և պատկանին:

Պրակ երկրորդ :

Թէ՛ ճշ. և քանի իցեն պարագայք անուանց

Պարագայք անուանց, ուր ստացաւ են այնք
որք անուանց պատկանին, և յարմարին :

Պարագայք անուանց են ութ, և են այսո
րիկ. ձև. սեռ. թիւ. հոլով, հոլովումն
համաձայնութի, հոլովառութի, և տեսակ :

Ձև անուանց է կերպարան նոցին որքան
առ պարզութի, բարդութի, և յարաբարդու
թիւ ուստի եռակ է. այսինքն գոն անուանք
ոմանք, որք պարզք են, և են այնորիկ, որք
գոյանան, և լինին միով բառիւ : զորորինակ
ած. բարի, և այլ. գոն ոմանք, որք բարդք
են. և են այնորիկ, որք գոյանան երկու բա
ռիւք. այսինքն յայնժամ. անուն բարդ ա
սի, յորժամ երկու բառք բաղարդրին, և
ընդ միմեանս չաղկապին, առ 'ի բաղկացու
ցանել զմի անուն : զորորինակ. ւածասէր. և
այլ. Վ. ըդ յորժամ չինեմք զայսպիսի անու
անս, պարտիմք կամ 'ի մէջ տաացեալ բառից
գնել զմին ձայնաւոր, կամ 'իներքոյ գնել
զնշանն, որ կոչի են թամնայ. բայց ոչ յամն
նայն ուրեք կարեմք զերկոսեան առ
նել. այլ ուրեք կարեմք առնել զմինն, և ու
րեք զմիտան զորորինակ ւածասէր ահա աստ
եղեալ է՝ ձայնաւոր գիրս. ա. երկձայն ա
հա աստ չէ եղեալ ձայնաւոր գիր 'ի միջի :

դոն ոմանք, որք յարաբարդք են, և են այ
նոքիկ, որք գարձեալ բարդեցեալք են. այ
սինքն յայնժամ անուն յարաբարդ ասի, յոր
ժամ բարդեալ անուն կցի բառ, առ ՚ի
բաղկացուցանել զինն անուն: զորորինակ
ածասիրագործ: առա ևս կամ դնելի է՝ Զայ
նաւոր ասա, կամ եթամնայ: եթէ յարաբ
արդին կցիցի այլ բառ, առ ՚ի բաղկացուցա
նել զայլ անուն, այսինքն առ ՚ի ունիլ զառա
ւել նշանակութի: զորորինակ. ւածասիրա
գործատեր, ատկաւին անունն յարաբարդ
ասի, եթէ պէտ Տնգիցս, և վեցիցս բարդի
ցի, եթէ յարմարապէս լինիլ կարիցէ:

|| Եւք անունանց, են ողգք անունանց, և
են այնք, որովք ճանաչի, եթէ ո՞ր անունն
պատկանի տրական աղգին, որն իգական աղ
գին, որն է՝ չեղջական, և որն է՝ հասարակ
ուստի բառակ է՝ սեռ անունանց. այսինքն,
գոն անունանք ոմանք, որք տրականք ասին,
և են այնոքիկ, զորս, եթէ են գոյականք,
դնեմք արանց, որպիսիք են, Պեարոս, Պող
ոս, և սոցին նմանք. իսկ եթէ են ածականք
ստորագրէք զարանց. զորպիսի առ հայս գիւ
րաւ ոչ գտանեմք: զի զոր ինչ ածական ան
ուն զմարդոյ ստորագրէք, կարեմք ևս զկնո
ջէ ստորագրել: զոր նման. Եւ || արիամ, Եւ
Պաղոս. և այլ: գոն անունանք ոմանք, որք
իգականք ասին. և են այնոքիկ, զորս եթէ

են գոյականք, իգաց գներք, ճրբար. Կա
 բիամ, տիրուհի, թագուհի, և սոյնպիսիք,
 իսկ և թէ ածականք են, զիգաց ստորագերմք
 և սոյնպիսիք առ մեզ գտանին, զոր նման
 սրբուհի, բարեպաշտուհի, որք միայն իգաց
 յարմարին, և ոչ արանց, գոն անուանք ու
 մանք, որք չէ զորականք ասին, եւ են այնոր
 իկ, որովք անուանկոչեմք զիրս, որք ոչ արք
 են, և ոչ էգք, այլ այլք իրք, զոր նման փայտ
 քար, ծով. և սոյնպիսի գոյական անուանք,
 զսոսմ, և թէ ածականք են, ստորագերմք
 միայն զիրաց, որք ոչ արք, և ոչ էգք, բայց
 առ մեզ ոչ գոն, կամ թէ կարեմք ասել, թէ
 ածական անուանքս այնորիկ, փայտեղէն,
 քարեղէն, և սոցին նմանք են ածական չէ զո
 րականք, զի իսկապէս ոչ զարանց, և ոչ զի
 գաց ասիլ կարեն, բայց այնու՝ եղանակաւ
 որով առ լատինացիս գտանին ածական չէ
 զորական անուանք, առ մեզ ոչ գոն. զի այլ
 է՝ ձեւ ածական անուան, որով ասի. թէ
 մարդ է՝ մեծ. այլ է՝ որով ասի. թէ կին է
 մեծ. և այլ է՝, որով ասի, թէ փայտ է՝ մեծ,
 գոն անուանք ոմանք, որք ասին հասարա
 կք, և են այնորիկ, զորս ասել կարեմք, կամ
 զամ սեռից. կամ զբազմաց սեռից, գոյական
 հիզան. զանակ. որ յարմարի իգի, և արուխ
 ածական. հիբար. մարութ. որ յարմարի և
 արուի, և իգի, զոր նման. մարութ հարս. մա

քուր փեսայ, նաև չէզոքականաց յարմարի
զինաև ստի, մոքուր Զուր:

Թիւնք անուանց, են եղականութի, և
յորնականութի նոցին. այսինքն, անուանք
եղակի, և յորնակի առնանիւ կարեն, յայն
ժամ եղակի առնանին, յորժամ զմի ինչ
նշանակեն. զոր նման, հրեշտակ. որ նշանա
կէ զմին հրեշտակ. Բայ յայնժամ յորնակի
առնանին, յորժամ զբազում իրս նշանակին
որպէս հրեշտակք, որք նշանակեն զյորունս.
և զբազումս հրեշտակս. և սոյնպէս զայլոց
հօլովք անուանց, են զանազան յանգր
նոյնոյ անուան, այսինքն զանազան ծառք
և աւարտք նոյնոյ անուան. ի մեզ հօլովք
տաան են. զի զնոյն անուանէ զտաան մտած
մունս առնել կարեմք. ուստի եթէ մտա
ծեմք զնա իբրև զայն, զոր անուանակո
չեմք, հոչեմք զնա անուանական. եթէ մտա
ծեմք իբրև զայն, որոյ է իր ինչ, հոչեմք, և
կոչեմք սեռական. եթէ մտածեմք իբրև
զայն, որում տամք զիր ինչ, ասեմք տրա
կան. եթէ մտածեմք իբրև զայն, որոյ վե
րայ լինի ներգործութի մեր, կոչեմք կրողա
կան. եթէ մտածեմք իբրև զայն, զոր կո
չեմք, կոչական ասեմք. եթէ նկատեմք իբրև
զայն, յորմէ առնուեմք, անուանեմք առողս
կան. եթէ նկատեմք իբրև զայն, որով գոր
ծեմք, գործիական կոչեմք. եթէ նկատեմք
53 իբրև

իբրև զայն, զորմէ պատմեմք, պատմական
 կոչեմք: Եթէ նկատեմք իբրև զայն, յորում
 իբրնչ գոյ, և կոյ, կացողական ասեմք: Եթէ
 նկատեմք իբրև զայն, զորով շրջեմք, ասեմք
 պարտական: Աստի առ մեզ հաղովք ասան
 են. և են վերոյտասացեալքն, այսինքն, անու
 անական, որ ՚ի փիլիսոփայից ազական ասի
 սեռական, տրական, կրողական որ յայլոց
 քերթողաբանից հայցական ասի, կոչական,
 որ յայլոց հոյական ասի, առողական, որ յայ
 լոց բացառական ասի, գործիական, պատ
 մական, կացողական, որ յայլոց ներգոյա
 կան, և պարտական:

Հոլովմունք անունանց են զանազան յան
 գր, և զանազան աւարտք զանազան անուա
 նց. որ ՚ի յեղական սեռականէն ճանաչի, և
 ոմանք ՚ի յոքնականէն: Ըրդ զանազան յան
 գրս, և աւարտքս այսոքիկ են չորեքստասան
 և են սորան. այ. զորօրինակ. ադամ, ադամայ
 ան, զորօրինակ. ընթերցումն, ընթերցման:
 Եան: հիւրար. բարկութիւն. բարկութեւն. ից.
 ՚ի յոքնականումն: օրդան. բանք. բանից, որ
 յեղականումն բան, բանի ուունէ: այ. նմա
 նապէս ՚ի յոքնականումն: օրդոն. հրամանք.
 հրամանաց. ոյ. զորօրինակ. նիւթ. նիւթոյ:
 ւոյ. զորօրինակ. կենդանի. կենդանւոյ:
 ու. հիւրար. առաւօտ, առաւօտու: ոջ.
 զորօրինակ. կին, կնոջ. դ. զորօրինակ. անկեղ

անկեղծ զորնման. աէր. տեառնութիւն. որքաւ
աղբիւր. աղբեր. օր. զորնման. հօյր.
հօր. աւր. որդոն. օր. աւուր.

Համաձայնութիւն տնտեսաց է՝ նոյնապէս
և միեղինապէս ունենալ զինքնանս, ընդ-
այնոսիկ, ընդ որո համաձայնին. 1^{րդ} քա-
ռակէ, այսինքն. ածական տնտես ընդ գոյա-
կանին, յարաբերական տնտես ընդ նախըն-
թացին. պատասխանական տնտես ընդ հար-
ցականին. պատասխանական տնտես է՝, ու-
րով պատասխանեմք, հարցականն է՝, որով
հարցանեմք. և վերջապէս տնտես ընդ բոյ-
նն. համաձայնութիւն ածականին ընդ գոյա-
կանին է՝, նոյնապէս զինքնանս ունենալ յե-
րևո, այսինքն ՚ի թիւն, ՚ի սեռն, և ՚ի հօլովս
այսինքն, և թէ գոյականն եղականն է, ածա-
կանն ևս պարտի գոլ եղական. և այլ. այս
տախ համահայնութիւն ՚ի թիւն. և թէ գոյա-
կանն տնտեսական է՝, ածականն ևս պարտի
գոլ տնտեսական, ածականն ևս պարտի
գոլ սեռական, և այնպէս Խառնի զայլոց
հօլովից. այս տախ համահայնութիւն ՚ի հօլովս
և թէ գոյականն է արական սեռի ածականն
ևս պարտի գոլ արական սեռի և թէ գոյա-
կանն է՝ իգական սեռի, ածականն ևս պար-
տի գոլ իգական սեռի. և թէ գոյականն է՝
չէզոքական սեռի, ածականն ևս պարտի գոլ
չէզոքական սեռի. այս ՚ի մեզ գիւրաւ ոչ

գտանի, և առի համաձայնութի 'ի սեռի:
 Հիւրար. սրբուհի Սարիամա հաւատա
 բեւ: համաձայնութի ածական անուան լէ
 գոյականին: 'նունս Սարիամ գոյական է:
 անունս սրբուհի ածական է: որպէս Սարի
 ամն անուանական է: այսպէս սրբուհին
 անուանական է: որպէս Սարիամն եղական
 է: այսպէս սրբուհին եղական է: որպէս
 մարիամն իգական է: այսպէս սրբուհին իգա
 կան է: համաձայնութի յարաբերականին լէ:
 նախընթացին, է: նոյնապէս զինքեանս ու
 նենալ յերկուս. այսինքն, եթէ նախընթաց
 ցն եղական է: յարաբերականն ևս պարտի
 գոչ եղական: եթէ նախընթացն յոքնական
 է: յարաբերականն ևս պարտի գոչ յոքնա
 կան և այս առի համաձայնութի 'ի թիւն:
 եթէ նախընթացն է՝ արական սեռի յարա
 բերականն ևս պարտի գոչ արական սեռի:
 եթէ նախընթացն է՝ իգական սեռի յարա
 բերականն ևս պարտի գոչ իգական սեռի:
 այս 'ի մեզ ոչ գտանի, այսինքն որքան առ
 սեռն: Բայտ համաձայնութի որքան առ հո
 լովս, 'ի հարկէ ոչ խնդրի: զորմամս: վար
 դապետք որոց: վարդապետքն, նախընթաց
 ցն է: որոցն յարաբերականն է: որպէս վար
 դապետքն յոքնական է: այսպէս, որոցն յոք
 նական է: 'ի մեզ առ հայտ երբեմն ըստ ձայ
 նին, յարաբերականն եղական է: սակայն

Համապատգ ըստ զօրութեան, յորնական է՝ զոր
 նման. թշնամիք, որ խնդրելն զանձն իմ,
 կորեան. աստ որն զօրութեւ յորնական է՝
 թէպէտ ըստ ձայնին եղական իցէ. համա
 ձայնութի անուան ընդ բային է նոյնապէս
 զինքեանս ունիլ յերկուս, այսինքն, ի թիւն
 և ի դէմս. այսինքն. եթէ անունն եղական
 է՝ բայն ևս պարտի գոչ եղական. եթէ ա-
 նունն է՝ յորնական, բայն ևս պարտի գոչ
 յորնական. այս առի համաձայնութի ի թիւն
 եթէ անունն է՝ առաջին դէմն, բայն ևս
 պարտի գոչ առաջին դէմն, եթէ անունն է՝
 երկրորդն. բայն ևս պարտի գոչ երկրորդն.
 եթէ անունն է՝ երրորդն, բայն ևս պարտի
 գոչ երրորդն. այս առի համաձայնութի ի
 դէմս. որչան. ևս սիրեմ. գու սիրես. նա
 սիրէ. մեք սիրեմք, գուք սիրէք, նոքա սիրեն
 և սոյնպէս զայլոցն. վերջապէս համաձայ-
 նութի պատասխանական անունն ընդ հար-
 ցականին է՝ նոյնապէս ունիլ զինքեանս
 յերկուս, այսինքն ի հոլովս, և ի սեռն. այ
 սինքն. եթէ հարցականն է՝ անունական,
 պատասխանականն ևս պարտի գոչ անուա-
 նական, եթէ սեռական է՝ հարցականն, պա-
 տասխանականն ևս պարտի գոչ սեռական,
 և սոյնպէս ճառելի է՝ զայլոցն հոլովից. այս
 առի համաձայնութի ի հոլովս. եթէ հար-
 ցականն է՝ արական սեռի, պատասխանա-

կանն և օ պարտի գող արական սեռի, և այն
 պէս զայլոց ճառելի է. և այս ստի համաձայ
 նութի ի տեռն. բայց ի մեզ ոչ գող, սակայն
 յորում աղցի գտանի, պահելի է՝ կանոնս.
 զի շփոթութի խափանեացի. հիբար. յնմ
 մէ տաւր. Պետրոսէ. և այլ ի մեզ յորժամ
 ածական անուանն նախադաս է. այսինքն,
 յառաջագոյն դնի, և ի միւսոց կողմանէ
 շփոթութի ոչ լինի, այլ քաղցրութեամբի
 լինի, ոչ հարկաւորի համաձայնիչ ըն գոյա
 կանին իւրում. այլ կարէ դնիչ եղական ա
 նուանական, թէպէտ գոյականն ոչ անուա
 նական, և ոչ եղական իցէ. որքոն. իմաս
 տառն վարդապետաց սակայն համաձայնե
 լի է՝ յորժամ եթէ համաձայնիցի, զշփո
 թութիւն ի բաց բառնայ.

Հոլովաւութի անուանց է՝ պահանջել
 զհոլովս. այսինքն զանազան անուանք զգա
 նազան հոլովս պահանջեն. Ընուանք որք
 շաղկապեալք են ընդ միմեանս իւրիք շաղկա
 պիւ, դնին ի նոյնում հոլովի. որչան. Պե
 տրոս, և Պօղոս. այս վն գոյականաց. Պեա
 րոս է՝ իմաստուն, և գիտուն. այս վն ածա
 կանաց. Ընուանք, որք ոչ ունին զշաղկապ
 սակայն ունիչ կարեն, կամ ի տեղի շաղկա
 պի ունին զստորակետ, նմանապէս դնին ի
 նոյնում հոլովի. զոր նման. Պետրոսն է՝
 իմաստուն, գիտուն, պատուական. աշխիւ,
 53 և հջոր.

և հզօր. աստ 'ի վերջն դնելն է'. ևն. զի ա-
 ռանց նորա ասպանորհ է'. նմանապէս ուն
 ին զինքեանս յորժամ դնի զինի միոյ անու-
 ան, և ոչ գնի զինի միւսոյն. զորնման, Պետրոս
 ասէ՝ գիտուն, և խմաստուն, հզօր, և զօրեղ
 ազնիւ, պատուական. քաղաքաբարոյ, և քաղ-
 ցրախոս. և այլ. Մնուանք, որք յայտնիչք
 են միմեանց, նմանապէս դնին 'ի նշանում հո-
 լովի. ո՛րքոն. Պետրոս վէմն հաւատոյ. էջոք
 ժամ գոյական անուանց մին միւսոյ պատկա-
 նի, մինն անասկան լինի. այսինքն այն, որոյ
 է՝ միւսն, և որում միւսն պատկանի. զո՛ր նման
 որդի հօր. և այլ. Մնուանք, որք զգիտուն,
 կամ զազխաութի, զորժանաւորութի, կամ
 զանարժանութի, զգոտապարտութի, կամ
 զչափ նշանակին, և այլք սոյնպիսիք, պահան-
 ջեն, և խնդրեն զանասկանն. ո՛րքոն հմուտ
 քերթողարանութի, տգէտ անձարանուն.
 որժանի փառաց, անարժան թաղաւորու-
 թի. պարտական մահու, երկայն միոյ կանգ-
 նոյ. Մնուանք, որք զհաւատարութի, կամ
 զանհաւատարութի, զնմանութի, կամ զան
 նմանութի, զբարեկամութի, կամ զթշտամու-
 թի, զօգտակարութի, կամ զվնասարարու-
 թի, զբարութի, կամ զչարութի, զպատշա-
 ճաւորութի, կամ զանպատշաճութի նշա-
 նակին, և այլք սոյնպիսիք պահանջեն, և խն-
 դրեն զարականն ո՛րքան. հաւատար հօր իւ-

բում, անհաւասար որդւոյ խնամ: նման
հրեշտակոյ, աննման խելագարաց: բարե
կամ մեզ, թշնամի ձեզ, օգտակար ինձ, փա
սակար քեզ: բարի մեզ չար ձեզ: պատշաճա
նոր ինձ, անպատշաճ քեզ: Ինուանք, որք
զառաւելութի, կամ զնուազութի: զնե
ծութի, կամ զխորքութի, զբարձրութի,
կամ զցածութի նշանակեն, և այլք նոցին
նմանք: պահանջեն, և խնդրեն զկրողականն
հանդերձ նախդրիւս: քան: սակայն յառա
ջագոյն դնելի է՝ նախդիրն, և անպակրողա
կանն: Երգան: առաւել քան զսողումն իմաս
տուն, նուազ քան զարիստոսէլ իմաստուն
մեծ քան զիս: փոքրագոյն քան զառիւծ:
բարձրագոյն քան զերկինս, ցածագոյն քան
զերկիր: Ինուանք, որք զլիութի, և զգո
վութի, կամ զպարսաւ նշանակեն, պահան
ջեն, և խնդրեն զգործիականն: Երգան: լի
շնորհք: փարթամ ընչիւք: պիղծ սրտիւ:
Ինուանք, որք զպակասութի, զզանազանու
թի, և զգասութի նշանակեն, և այլք սոյն
պիտիք պահանջեն, և խնդրեն զառողա
կանն: հիշան: պակաս ՚ի շնորհոյ: զանազան
՚ի մենջ: շորթորդ ՚ի մի սղոսէ: Ինուանք,
որք զվիճել, և զձուռել, զվիճաբանել, և
զհակաձուռել, զարամաբանել, և զզրուցա
տրել նշանակեն, և այլք սոյնպիտիք վիպա
սանական անուանք, պահանջեն, և խնդրեն

Ի պատմական, և ումանք ի սոցանէ զկնի պատ
 մականին նա և զարական պահանջն, և ու
 մանք նա և հանդերձ նախդրեալ, ընդ ո՛ր
 դոն. վարդապետք եկեղեցւոյ եղն քարո
 շատութ զաւետարանէ ամ հաւատացելոց
 նրն թ. ամաս ագուխացին եղև վիճարան
 զգրեստոնէական օրինաց, ընդ ամ հերետի
 կոսս: Ի նուանք, որք նշանակեն զնստիչ, և
 զկալ. և այլք սոյնպիսիք պահանջն, և ին
 գրեն զկացողականն: զօրնման. յարանխա
 ի բաղադրի: Ի նուանք, որք զշուրջ լինիչ
 նշանակեն, պահանջն, և ինդրեն զպարա
 ռական: ո՛րդոն. արագաշուրջ զքաղաքաւ:
 Ի ստ ոչ տամ զօրինակ, զամ անունս հոյս
 վելոյ. զի զսոյնպիսի ուսարութ յայլոց քերտ
 կանաց: զի յայսմիկ քերականում ոչ խառնմ
 զնուաւատագունից, ուն վերոյաւացեալ է:

Սատեան երկրորդ:

Յաղագս դերանուն:

Ի մատենի այսմիկ առնեմ զերկուս նկատ
 մունս յառաջ խառեցից զինքենէ դերա
 նունէ, և երկրորդ ընձեռեցից զպարա
 դայից նորին:

Պրակ առաջին:

Թ. է զինչ իցէ դերանուն, և որքանեակ
 իցէ անջատումն նորան:

Դերանուն է՝ ձայն, որ դնի վարսանակ անո
 ւան

Հան, և մտանէ 'ի տեղի նորո, այսինքն է՝
Հայն, զոր գնեմք 'ի տեղի տնուան: Հայնս
այս նշանակէ զբացորոշեալ անձն, այսինքն
ստակս նշանակէ, թէ երեսի դէմն, զոր նշա
նակէ: զորնման. ես, որ յայտնապէս զտա
ջին դէմն նշանակէ: դու. որ յայտնապէս
զերկրորդ դէմն նշանակէ: նա, որ յայտնա
պէս զերրորդ դէմն նշանակէ:

Վառակ է՝ դերանուան, այսինքն, ոմանք
'ի դերանուանց յարաբերականք, ոմանք ցու
ցականք, ոմանք ստացականք, և ոմանք ազ
գականք են: յարաբերականքն են այնք, որք
բերեն, և ածեն 'ի միտս զնախընթաց անու
անս: Հիշան. որ. ինքն, նոյն, ցուցականքն
են այնք, որք ցուցանեն զայն, զոր նշանա
կեն: զորնման. այս, այդ. այն. սոյն. գոյն.
նոյն. ես, դու. նա. ստացականքն են այնք,
որք նշանակեն զիրս ստացեալս: որդոն. իմ,
որ նշանակէ զիրն ստացեալ յառաջին գիմէ
կամ որ պատկանի առաջին գիմի քոյ: որ նշա
նակէ զիրն ստացեալ յերկրորդ գիմէ, կամ
որ պատկանի երկրորդում գիմի: իւր, որ
նշանակէ զիրն ստացեալ յերրորդ գիմէ,
կամ որ պատկանի երրորդում գիմի: այս յե
զականուամ. 'ի յորնականուամ այսպէս: մեր.
որ նշանակէ զիրն ստացեալ յառաջին գիմէ
կամ որ պատկանի առաջին գիմի: ձեր, որ
նշանակէ զիրն ստացեալ յերկրորդ գիմէ,

էամ որ պատկանի երկրորդ դիմի: ազգականքն են այնք, որք նշանակեն զազգն, որ գոն. մերային. որ նշանակեն զազգակիցս մեր ձերային, որ նշանակեն զազգակիցս ձեր: իւր ային, որ նշանակեն զազգակիցս այնր:

Պատկերը երկրորդը:

10. Ե ղի, Երանիք իցնն պարտապէք դէ
բանուան:

Պարագայք գերանուան իմանին այնք որք
պատկանին գերանուան և զարդարեն զնա:

Պարագայք գերանուէան են ութ, և են
այսօրիկ սեռ, թիւ, հօլով, տեսակ, ձև,
դէմ, հօլովմանք, և համաձայնութիւն:

11 եւ քառակ մտածել կարե, այսինքն,
 արական, որ արուի յարմարի, իգական, որ
 իգի, չէ զգրական, որ չէ զգրի, հասարակ, որ
 ամենեւեցուն ստեղծեալ իմեզ գրեթէ համայնք
 դերանուանք անդամադամապէս ողինքեան
 ունին առ ամսեռ, այսինքն, նոյնն կարե
 կցել ընդ ամսեռի. որդան. այս մարդ. այս
 կին. այս քոր. սակայն զքս և ոմն յոժարա
 գոյն կցել ընդ արական, և իգական սեռի.
 իսկ իմն, և ինչն ոչ կցին ընդ արական, կամ
 ընդ իգական սեռի. զի ոչ առի յարմարա
 պէս իմն մարդ. կամ իմն կին. նմանապէս
 ոչ առի յարմարապէս մարդ ինչ, կամ կին
 ինչ. ուստի իմն, և ինչն յաւելաւ չէ զգրականք
 են. իսկ ոմն, և ոքն յոժարագոյն հասարակք
 են արական, և իգական սեռի. 63

Խիւք գերանուանց, որպէս անուանց,
 երկու են, այսինքն եղական, և յոքնական:
 եղականն է՝, որ զմին իր նշանակէ: Երգոն.
 այս. յոքնական, որ զբաղում իրս նշանակէ:
 Երգան. այսոքինկ:

Նուովք գերանուանց, Երպէս անուանց,
 տասն են, այսինքն անուանական, սեռական
 տրական, կրողական, կոչական, առողական
 գործիական, պատմական, կտցողական, պա
 ռուական: Բայց զկուականն չունին համայ
 նք գերանուանք, այլ, միայն. գուն, և
 գուքն: Երգոն. ով գու. ով գուք:

Տեսակք, որպէս անուանց, երկու են,
 այսինքն նա և ի գերանուանց ոմանք նախա
 գաղափարք են, և ոմանք ածանցականք:
 նախագաղափարքն են այսոքինկ, որք են իր
 բնարմատք, յորոց այլքն ածանցին, և բղ
 խեն: Երգոն. ես. տա. գա. նա. այս. այդ.
 այն. ինքն. որ. ո՛. ո՛վ. ոք. ամե. ինչ. իմն. այլ
 միւս. ոոյն. դոյն. նոյն: Բժանցականքն են
 այնոքինկ, որք ի նախագաղափարացն յառաջ
 գան, և ածանցին: Հի՛ղոն. իմ, որ յեռեն յա
 ռաջգայ, քոյ. որ ի գուեն յառաջգայ. մեր
 որ ի մերեն յառաջգայ. ձեր, որ ի գուքեն
 յառաջգայ, մերային, որ նմանապէս ի մե
 քեն յառաջգայ. ձերային, որ նմանապէս ի
 գուքեն յառաջգայ. իւրային, որ յիւրեն
 յառաջգայ: և այլ:

Զ և դերանուանց, որպէս անուանց,
 եւեւակ է՝, այսինքն նաեւ ՚ի դերանուանց
 ումանք պարզք են, ումանք բարդք, և ումանք
 յարաբարդք: պարզքն են այնք, որք չեն
 կցեալք: Տիգան. այլ. որ. որ. իւր. բարդքն
 են այնոքիկ, որք կցեալք են: ճրգոն. որոր.
 որինչ. այլինչ: յարաբարդքն են այնոքիկ,
 որք դարձեալ կցեալք են: ճրգոն. իւրա
 քանչիւր որ. և այլ. Թեպէտ հնդկաց, և վե
 ցիցս բարդիցին, եթէ կարիցէ լինիլ, տակաւ
 չին յարաբարդք ասին:

Դէմք երեք են, այսինքն առաջին, երկր
 որդ. և երրորդ: առաջին դէմն է ժառանգ
 անձնճրգան. եւ. երկրորդ. դէմն է՝ հեռա
 լոր անձն: ճրգան դու. երրորդ. դէմն է՝
 նմանապէս հեռաւոր անձն: և կարէ ասիլ
 հեռաւորագոյն անձն: ճրգան. նա:

Հորովմանք դերանուանց ինն են, և ՚ի
 սեռական է Զանաչի. առաջինն է՝, որոյ սե
 րականն ա, և, որին, աւարտի, այսինքն ՚ի
 Թայրն ա, և որին. ունի: ճրգոն. սա: սորա,
 և սորին. դ. ա, դ. սորա, և դ. որին. նա, նորա, և
 նորին: երկրորդն է՝, որոյ սեռականն. ոյ.
 աւարտի: Տիգան. որ. որոյ: երրորդն է՝,
 որոյ սեռականն. ոյր. աւարտի: որգոն. ճվ.
 ճյր. նմանապէս. ոյր. սոյնպէս. ճինչ, ոյր.
 չորրորդն է՝, որոյ սեռականն. բ և որին. աւ.
 արտի: ճրգոն. այս. այսր. և այսորիկ. այդ.

այդ ր. և այդ որիկ. այն. այնր. և այնորիկ. հինգերորդն է', որոյ սեռականն, իմ. աւարտի. հինգան. ես. իմ. վեցերորդն է', որոյ սեռականն. քո. աւարտի. որդոն. գու. քո. եօթներորդն է', որոյ սեռականն ուրումն ունի. որդան. ոմն. ուրումն. ութերորդն է', որոյ սեռականն. ուրուք ունի. որբար. որ. ուրուք. իններորդն է', որոյ սեռականն եան. աւարտի. որպակ. ինքն. ինքեան:

Օ համաձայնութի գերանուանց նոյն պէս ճառելի է', որպէս ճառեցաւ զհամաձայնութի անուանց:

Սատեան երրորդ:

Հաշագ. բայի:

Նմատենի այսմիկ առնեմ զերկու նկատմունս. յառաջնում նկատման ճառեցից զինքենե բայէ, և իյերկրորդ. նկատման ճառեցից զպարագայից նորին:

Պրակ առաջին:

Ի՞նչ զինչ իցէ բայ, և որքանեակ իցէ անջատումն նորին:

Ի՞նչ է ձայն, եգեալ՝ առ. ինչանարել զառնել, կամ զկրել, այսինքն զառս կամ զկրս իրաց, ընդ ժամանակաւ. այսինքն նշանակէ, ոչ զիրս, ուր առնէ անուն, այլ զգործս և զկրս իրաց, որք լինին յումք ժամանակի. որդոն. սիրեմ. որ նշանակէ զառնելիս իմ որ նշանակէ զկրել:

|| Եղակ է բայ, այսինքն ոմանք 'ի բայից ներգործականք են, որք յայլոց արտագործականք ասին, ոմանք կրաւորականք արականք: ոմանք անցողականք, ոմանք հասարակականք, ոմանք չեղորականք, և ոմանք ձայնակրականք:

|| Երգործականքն, որք յայլոց արտագործականք ասին, են այնոքիկ, որք նշանակեն զներգործութի, որ գէպ ումեք լինի, այսինքն զտաննէն նշանակեն: ճրգան սիրեմ:

|| Երգործականաց ոմանք, յեմ, աւարտին: որգոն. սիրեմ. փառաւորեմ, գանեմ, մխիթարեմ, սփոփեմ, և այլք գրեթէ անթիւք: զի յոյժ բազումք են 'ի մեզ, որք, յեմ, աւարտին:

|| Իմանք, յամ, աւարտին: որգան. բանամ, իմանամ, հասկանամ, և այլք սոյնպիսիք:

|| Իմանք, յում, աւարտին: հիշան. ընթեռնում. հեղում, առնում, ընկալնում, և այլք սոյնպիսիք:

|| Երաւ կարեն փոխարկել կրաւորականք: ճրգոն. սիրեմ, բանեմ, ընթեռնանեմ: ուն երևի, 'ի սիրեմն, եմն, բառնի, և 'ի տեղի նորա իմ, գնի: 'ի բանեմն, ամն, բառնի, և 'ի տեղի նր իմ, գնի: յընթեռնումն, ումն, բառնի, և 'ի տեղի նորա, անեմ, գնի:

|| Կրաւորականքն են այնոքիկ, որք զկերտ նշանակեն, այսինքն զկրեւն նշանակեն: ճր-

բար: սիրիմ, միսիթարիմ, փառաւորիմ, և
այլք գրեթէ անթիւք: զի ուղ ասացեալ է՝
յամ ներգործականացն կարէ լինիլ կրաւոր
րական: Համայնք կրաւորականք, յիմ, աւար
տին, այլապէս աւարտիլ ոչ կարեն: սոքան
կարեն փոխարկիլ ներգործականք: զի եթէ
ներգործականք կարեն լինիլ կրաւորականք
կրաւորականք ևս կարեն լինիլ ներգործա
կանք: և լինի սապէս: իմն, բառնի, և՛ ի տե
ղինք դնի կամ եմ, կամ, ամ, կամ, ում: ճը
գոն: եթէ զսիրիմն փոխեմք, սիրեմ լինի,
եթէ բառնիմն, բառնամ լինի. եթէ ըն
թեռնանիմն, ընթեռնում լինի:

Ի՞նչողականք են այնորիկ, որք անցուցա
նեն զգործ իւրեանց յայլ: այսինքն, առնեն.
զի և այլք առնիցեն: Հի՞շան ուրախացուցա
նեմ. որոյ նշանակութի է այս: առնեմ, զի
ուրախացիւսոքան ամենեքեան ներգործիւ
նք են, և միայն, ցանեմ, աւարտին, և երբե
մն կարեն փոխարկիլ կրաւորականք, ըստ
վերոյ գրեցեալ կանոնի, այսինքն, բառնա
լով, զեմն, և՛ ի տիղինք դնելով, զիմն: ճը
գոն ուրախացուցանիմ. և այնպէս զայլոց:

Չէ գորականն նշանակէ զներգործութի
ներ ինքեան գործողն, և աւարտի, եմ, ամ,
ում: ոչ լինի կրաւորականք: Հասարակն՝ ի
միասին է ներգործական, և կրաւորական,
և աւարտի եմ, և իմնայնակրականն ունի զնշա

նկուի չեղորականի, և զամբարանքս և արհիւնի,
Պրակ երկրորդ:

Իւն յէք, և քանիք իցեն պարագայք բայից:

Պարագայք բայից են այնք, որք պատկա
նին, և պատշաճին բայից:

Պարագայք բայից ութ են, և են այսոք
իկ, ժամանակ, եղանակ, տեսակ, ձև, դէմ,
թիւ, լծորդութի, և հաշիւառութի:

Ժամանակք բայից երեք են, այսինքն, ան
ցեալն, ներկայն, և ապառնին, որ և ապագայ
ասի:

Բնցեալն այն է, որ նշանակէ զներգործ
ութի, կամ զկրելութի, որք եղն: Երգան
սիրեցի: որ նշանակէ զգործ սիրոյ, որ ե
ղեալ է: սիրեցայ, որ նշանակէ զսիրելն, որ
եղեալ է:

Ի ներկայն այն է, որ նշանակէ զներգործ
ութի, կամ զկրելութի, որք այժմ լինին: Եր
գան: սիրեմ: որ նշանակէ զներգործութի
սիրոյ, որ այժմ լինի: սիրիմ, որ նշանակէ
զսիրելն, որ այժմ լինի:

Բապառնին, և ապագայն այն է, որ նշանա
կէ զներգործութի, կամ զկրելութի, որք լի
նելոց են, այսինքն յետոյ եղիցին: Երգան
սիրեցից: որ նշանակէ զներգործութի սիրոյ
որ յետոյ լինելոց է: սիրեցայց, որ նշանա
կէ զսիրելն, որ յետոյ լինելոց է:

Եթէ ըստ քերթողաց Քառիցեմք, առ
մէջ ժամանակք բայց վեց են։ և են այսք
ինչ, ներկայ, անցեալ անկատար, անցեալ կա
տարեալ, անցեալ յարակատար, անցեալ
գերակատար, և ապառնի։

Երկայն այն է․ որ նշանակէ զգործ, որ
այսժմ լինի։ Հիւար․ սիրեմ։ անցեալ անկա
տարն այն է, որ նշանակէ զգործ, որ սկսեալ
է, բայց ոչ աւարտեալ։ Բրգան սիրէի։ անցե
ալ կատարեալն է, որ նշանակէ զգործ, որ
աւարտեալ է։ Բրգան․ սիրեցի։ անցեալ յա
րակատար, որ նշանակէ զգործ, որ աւար
տեալ է, և ժամանակ ինչ անցեալ է, յորմէ
աւարտեալ է։ Բրգան․ սիրեալ եմ։ գերա
կատարն է, որ նշանակէ զգործ, որ ի վա
ղուց աւարտեալ է։ Բրգան սիրեալ էի։
ապառնին է․ որ նշանակէ զգործ, որ լի
ներոյց է։ Հիւան սիրեցից։

Եղանակք բայց են կերպք, որովք լի
նին ներգործութիք, զորս բայք նշանակեն
այսինքն, յայտնեն, թէ զի՛արդ լինին ներ
գործութիք, կամ կրելութիք, զորս բայք
նշանակեն։ և են հինգ․ և են այսքինկ սա՛հ
մանական, հրամայական, ըզձական, ստորագա
սական, և աներևոյթ, որ և անորոշական ասի։

Իսհմանականն է, որ յայտ առնէ զսա՛հ
ման բայի, այսինքն սա՛հմանէ զբայ․ և զներ
գործութի, զոր բայն նշանակէ։ Բրգան․ սիրեմ։

Հրամայականն է, որ բաց 'ի սահմանե
բային, նա և նշանակե զհրաման, այսինքն,
նշանակե զսահման, և զներգործութի բայի
հրամայելով զնա: Հիբար. սիրելի:

Ի զձականն է, որ նշանակե, և բացայայ
տե զսահման, և զներգործութի բայի, հան
գերձ ըզձիւ, այսինքն, ըզձաղով: Երգուն
երանի թէ սիրելի:

Ստորագրականն է, որ նշանակե, և բա
ցայայտե զսահման, և զներգործութի բայի
հանգերձ մասնակոյք, որք նշանակեն զթէ
ութի, կամ զվաղձանական պատճառ, կամ
զժամանակ: Հիբար. եթէ սիրիցեմ: ահա,
թէական մասնական. զի, եթէս, թէական
է: զի սիրիցես, ոչ զի սիրիցես, մինչ զի սիրի
ցես: ահա, պատճառական մասնական. քան
զի, զիս, ոչ զիս, մինչ զիս պատճառականք
են: իբրեւ սիրիցեմ, յորժամ սիրիցեմ, մինչ
սիրիցեմ: ահա, ժամանակական մասնական.
քանզի իբրեւս, յորժամս, մինչս ժամանա
կականք են:

Ի նորոչականն, որ և աներեւոյթ ասի, է,
որ նշանակե զսահման, և զներգործութի
բայի անորոչաբար, այսինքն, ոչ բացորո
շելով: Երգան. սիրելի:

Տեսակք բայից երկու են, այսինքն նա
և 'ի բայիցն ոմանք նախադադախարք են, և
ոմանք ամանցականք: նախադադախարք են

այնորիկ, որք 'ի մէջ բայից ունին զինքեանս
իր ըն զարմատս, յորոց այլք բղխեն հիշան.
սիրեմ: Թանցականքն են այնորիկ, որք 'ի
նախագաղափարացն բղխեն օրգոն. սիրե
ցուցանեմ:

Չեք բայից երեք են, այսինքն նաև 'ի մէջ
բայիցն ոմանք պարզք են, ոմանք բարդք,
ոմանք յարաբարդք: պարզքն են այնորիկ,
որք չեն բաղադրեցեալք: օրգան. ունիմ:
բարդքն են այնորիկ, որք բաղադրեալքն են
օրգոն. ընդ ունիմ: յարաբարդքն են այնոր
որք կրկին բարդեցեալք են: օրգան. ներքն
դունիմ: Եթէ երկցս, և չորեցս բաղադրի
ցին, տակաւին յարաբարդք տան:

'Ի մէջ բայից են երեք, այսինքն, առաջին
երկրորդ, և երրորդ: առաջինն է', ընդ ու
րում գերանունսն, շարակցի, և բաղճիւսի
երկրորդն է', ընդ որում գերանունս, դու
շաղկապի երրորդն է', ընդ որում գերանու
նս, նա, բաղադրի, օրգան. ես սիրեմ, դու սի
րես, նա սիրէ: այս եղակի: իսկ յոքնակի,
առաջինն է', ընդ որում գերանունս, մեք,
շարահիւսի: երկրորդն է', ընդ որում գե
րանունս, դուք, կցի: երրորդն է', ընդ որում
գերանունս, նոքա, կապի: հիշար. մեք սի
րեմք, դուք սիրեք, նոքա սիրեն:

Ի մէջ բայից են երկու, և յոքնութի
նոցին: ուստի են երկու, այսինքն եղական, և

յոքնականն: Եզրականն է, որ նշանակէ զնէր
գործութի միայ: Հիշան: սիրեմ, սիրես: սի
րէ: յոքնականն է, որ նշանակէ զնէրգործութի
յոքունաց: Բրզան: սիրեմք, սիրէք, սիրեն:

Թորդութիք բայից են նոցին հոլով
մունք, որք զանազանք են ՚ի հոլովմունց ա
նունաց: Ե են չորք: այսինքն, ոմանք ՚ի բայ
ից, եմ, աւարտին ՚ի ստհամանականումն, Ե յա
ռաջինն եզական գէմն, այսինքն ՚ի ծայրն,
եմ, ունին: Բրզան: սիրեմ, գովեմ, օրհնեմ,
Ե այլ: ոմանք, ամ, աւարտին, այսինքն, ՚ի
ծայրն, ամ, ունին: Բրբար: բարկանամ, կար
գամ, խմանամ, զայրանամ, Ե այլ: ոմանք, իմ,
աւարտին, այսինքն, ՚ի ծայրն, իմ, ունին:
Բրկէն խօսիմ, նստիմ, հնազանդ իմ, Ե այլ:
ոմանք, ում, աւարտին, այսինքն, ՚ի ծայրն,
ում, ունին: Բրբար ընթեռնում, Թողում
թքնում, Ե այլ:

Հոլովաւութի բայից է հոլովապահան
ջութի: որ պատշաճի բայից: զի զանա
զան բայք զզանապան հոլովս պահանջեն:

Բգիմաւոր բայ, որ է այն, որ զամ գե
մս ունի, առաջի իւր խնդրէ, Ե պահանջէ
զանունական հոլովանդան եւ եմ, ես սիրեմ,
եւ սիրիմ, եւ ընթեռնում, եւ բանամ, Ե այլ:

Բնէրգործական բայ զինի իւր պահան
ջէ զկրողականն: Հիշան եւ սիրեմ զամդութե
գնես զերիւար, նա ընթեռնում, զգիրս, Ե այլ

Ի՞նչ ներգործական բայք, որք ունին
 զնշանակութի գնելոյ վաճառելոյ, համարե
 լոյ արժանաւորելոյ, և այլ. զկնի կրողական
 նին, պահանջին սեռականն. որդան. գնե
 ցի զերկվար մի երեսուն արծաթոյ վաճառ
 եցի զգանձս իմ սակաւուց. համարեցի
 զքեզ փոքուն. արժանաւորեցի զքեզ թա
 դաւորութե. գնեմն և վաճառեմն ընդ ու
 նին ևս զնախդիրս ընդ. ուստի կարեմք ևս
 սապէս խօսիլ. վաճառեցի զերկվար իմ ընդ
 երեսուն արծաթոյ. և այլ.

Ի՞նչ ներգործական բայք, որք ունին
 զնշանակութի չարչարելոյ, տանջելոյ, դա
 տապարտելոյ, պատժելոյ, աղաչելոյ, մեղա
 դրելոյ, նզովելոյ, զկնի կրողականն, պահան
 ջնն զսեռականն, հանդերձ նախդրեալ, վն,
 որդան. չարչարեմ զքեզ վն չարութե քո.
 տանջեմ զքեզ վն անօրենութե քո, դատա
 պարտեմ զքեզ վն քոյ տախարչութե,
 պատժեմ զքեզ վն քոյոյ եղևնադործութե.
 նզովեմ զքեզ վն քոյոյ անհնազանդութե, և այլ.

Ի՞նչ ներգործական բայք, որք ունին զնշա
 նակութի տալոյ, ընթրելոյ, փոխադրելոյ,
 երևեցուցանելոյ, ցուցանելոյ, զնկուցանելոյ
 ծանուցանելոյ, բացայայտելոյ, բանալոյ,
 ընձեռելոյ, խոստանալոյ, առաջադրելոյ,
 ստորագրասելոյ, նախադասելոյ քարոզելոյ,
 ունեւորանելոյ, առաջարկելոյ, ասելոյ, նշա

նակեւոյ, և այլոց սոյնպիսեաց, զկնի կրողա
կանին պահանջեն զտրական հոլով, առանց
նախդրի ուժութիւն: Հիշան. ասմ զայս քեզ
խոստանամ զայս քեզ. և այլ:

Եւրգործական բայք, որք ունին զնշա
նակութիւն առաքելոյ, աքսորելոյ արկանելոյ,
առաջնորդելոյ, համբառնալոյ, և այլ, զկնի
կրողականին պահանջեն զնախդրիւն տրականն:
որդան. առաքելմ զթուղթ առ քեզ. և այլ:

Եւրգործական բայք, որք ունին զնշա
նակութիւն խնդրելոյ, հայցելոյ, հարցանելոյ,
ծածկելոյ, թողութեանելոյ, մերժելոյ, առն
ելոյ, ազատելոյ, փրկելոյ, ապրեցուցանելոյ,
արձակելոյ, հանելոյ, լսելոյ, զարթուցանել
լոյ, բաժանելոյ, զատելոյ, դատարկելոյ, լու
ծանելոյ, յափշտակելոյ, հեռացուցանելոյ,
աքսորելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց, զկնի կրողա
կանին, պահանջեն զառողականն: Երբ որ
խնդրեմ զմեկնուի ի վարդապետաց, և այլ:

Եւրգործական բայք, որք ունին զնշանա
կութիւն ընելոյ, լցուցանելոյ խցելոյ, խփելոյ
կոխելոյ, խածանելոյ, յագեցուցանելոյ, փոր
թամացուցանելոյ, հնուցանելոյ, լուծնալոյ,
այրելոյ, կնքելոյ ծանրացուցանելոյ, աղտոտե
լոյ, աճեցուցանելոյ, քնուցանելոյ, ցրտա
ցուցանելոյ, ուրախացուցանելոյ, զարգարե
լոյ, պահելոյ, զօրացուցանելոյ, կերակրե
լոյ, տրածելոյ, կապելոյ, մխիթարելոյ, նեղո

ցուցանելոյ, շարժարեւոյ, տանջելոյ, և այլոց
սոյնպիսեաց, զկնի կրողականին, պահանջեն
զգործականն: իրզան: Ըսում զսափորն
գինեաւ, և այլ:

Ղործաւանա, յորժամ է՝ գործի, որով
լինի ներգործութի ինչ: յայնժամ կարե-
կցիւ ընդ: ամ բայս, որպէս ի վայր աստ
ցուք զհասարակ հոլովից:

Ի ներգործական բայք, որք ունին զնշանա-
կութի պատմելոյ, հառելոյ, լսելոյ, խմանա-
լոյ, մտածելոյ, նշմարելոյ, քարոզելոյ, և այ-
լոց սոյնպիսեաց, զկնի կրողականին, պահան-
ջեն զպատմականն: իրզան: Դառնմ զբազ-
ում իրս զքէ: և այլ: ի սոցանէ ոմանք նա և
դարականն պահանջեն, այսինքն զայն տրա-
կանն, որ Թարց նախդրի է՝ հիշան: պատ-
մում զբազում իրս զքէ, հաւատալելոյ:
ունաք ի սոցանէ զառողականն ևս պահան-
ջեն: իրզան: Ըսում զայս ինչ զքէն յորդւոյ
քումմէ:

Կրաւորական բայք, որք ի ներգործա-
կանայն լինի, զայլ զանազանութի ի ներգոր-
ծականաց ի հոլովապահանջութե, ոչ ունին
եթէ ոչ զայս, այսինք, պահանջեն, զի հոլովն
այն, որ ներգործականաց անուանականն էր
կրաւորականայն առողականն լինիցի, և որ
ներգործականայն կրողականն էր, կրաւո-
րականայն անուանականն լինիցի, իսկ այլք

Հոլովք անշարժք մնայցեն : ուստի յայտ է,
թէ ամ կրաւորական բայ յետեոյս իւրեանց
պահանջէ զառողականն : որքա՞ր . եւ սխիւմ
'ի քէն . որ է եկեալ յայսմանէ ներգործա
կանէ . դու սիրես զիս :

Կրաւորական բայք, որք շինին յայնց ներ
գործականաց, որք զառողականն հայցեն,
հարկաւորին ունիլ զերկու առողական հո
լովս, զմինն, որ է՝ նոցին յատուկ, և զմեւն
ներգործականացն, որ անխախտ մնայ, ոչ լի
ներով անուական, կամ կրողական, որք միայն
փոխին, ույ ծանուցեալ է՝ . զի 'ի վեր տաս
ցաւ, թէ այլք հոլովք անխախտք, մնան :
բայց սակայն քանզի տպաշնորհ իմն է՝, զէր
կտեան վերապահել զի ապաշնորհ է՝ բանա
այս . այս ինչ առնանի յմեն 'ի քէն, որ լինի
յայսմանէ ներգործականէ . եւ առնում
զայս 'ի քէն . մին առողականն 'ի բաց բառ
նալի է՝, և 'ի տեղի նորա այլ ինչ գնելի է՝
այսինքն ներգործական առողականն վերա
պահելի է՝, իսկ կրաւորականն փոխադրե
լի է՝ 'ի տրական հոլով զորոքինասկ . եւ առ
նում զայս 'ի քէն, որ լինի կրաւորական առ
պէս . այս առնանի 'ի քէն ինչ . իսկ եթէ
գնիլ կարէ ստացական գերանուն ներգոր
ծական առողականն բառնալի է, և 'ի գեղի
նչ գնելի է՝ ստացական գերանուն : որքան
եւ առնում 'ի քէն զերկուք . որ լինի կրաւո
րական

բական տապէս, երիվար քոյ առնանի յինէն

Կրաւորական բայք, որք նշանակեն զա
նուակոչութի, և զհամարումն. և այլք սոյն
պիսիք, զկնի իւրեանց նա և զանուանականն
պահանջեն: որչան. ևս տախ իմաստուն,
դու կոչիս մարդարե, նա համարի առա
քեալ ի մարդկանէ. առողականս կարե
լուի: հիշան. ևս տախ իմաստուն, դու կո
չիս Պետրոս, նա համարի Սարգարե:

Ի յսրանս բաւականացի զհոլովապահան
ջուէ ներգործական, և կրաւորական բայից
Չեղորական բայք, որք ունին զնշանա
կութի ելոյ, կելոյ, կալոյ, գալոյ, երթալոյ,
ընթանալոյ, ճեմելոյ, ննջելոյ, և այլոց սոյն
պիսեաց, զկնի իւրեանց պահանջեն զանուա
նականն: հիշան. ևս եւ իմաստուն, դու
կեաս հանգիստ, նա մնոյ հանգարտ մեք
կալք համետք, դուք գայք թագաւորք,
նորա երթան արգարք, ևս ընթանամ հան
գիստ, դու ճեմես հանգարտ, նա ննջե
հանգարտ: բայքս, որք նշանակեն զշար
ժումն, ոչ պահանջեն զասացեալ անուա
կան զկնի իւրեանց, ըստորումասեն զշար
ժումն, այլ ըստ որումասեն զեղանակ, որով
լինի շարժումն: ուստի յորժամ տախ, ևս
փախչիմ անուհ, լինի իմացումն, թէ փախ
չին իմ լինի առանց երկիւղի. և այլ, զի
ըստ որում զշարժումն տան, զայլ հոլով պա
հանջեն, ուր յետոյ ճառեսցի

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի խնդալոյ, ուրախանալոյ, բարեխօսե
լոյ, զտրմանալոյ, հիանալոյ, բարկանալոյ, և
այլոց սոյնպիսեաց, զկնի իւրեանց պահան
ջեն զսեռականն, հանդերձ նախդրիւս, վն
հիզանուրախանամ վն բարեց գործոց և այլ

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի օգնելոյ, անդիմանալոյ, հակառակե
լոյ, երկրպագելոյ, փնասելոյ, մեղանշելոյ իշ
խելոյ, տիրելոյ, յաղթելոյ, թագաւորելոյ,
համբերելոյ, անսալոյ, ունկնդնելոյ, ծառա
յելոյ, սպասաւորելոյ, կարօտանալոյ, բարկա
նալոյ, ցանկանալոյ, սպասելոյ, լսելոյ, ժամա
նելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց, զկնի իւրեանց
պահանջեն զտրականն, առանց նախդրի
• որդոն • օգնելմ քեզ, սպասաւորելմ բաճա
նայի, և այլ նա և որք ունին զնշանակութի հմտա
նալոյ, տեղեկանալոյ, և այլոց սոյնպիսեաց •

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի բարձրանալոյ յուսալոյ գնալոյ գա
լոյ չվելոյ իջանելոյ ելանելոյ վերանալոյ
սաստելոյ յննելոյ մերձենալոյ և այլոց սոյն
պիսեաց զկնի իւրեանց պահանջեն զնախ
դրիւ տրականն և նախդիրքն են ոչսոքիկ •
յ • ի • առ ընդ • որդան • բարձրանամ • յ • բկն
նս գամ իտոււն երթամ առ թագաւորն
տրամադրանելմ ընդ քեզ • և այլ •

Չեզոքական բայք, որք զնա գեւղակա

Նա նշանակեն այսինքն ունին զնշանակութի
սերմանելոյ վարելոյ փորելոյ ջրելոյ և այլոց
սոյնպիսեաց. սրգան. վարեմ սոյնպիսիքն
կարեն ասիլ ներգործականք և այսպէս չփո
թիլ ի ներգործականս խնդրեն զկրողականն

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի ելանելոյ, գալոյ, երթալոյ, գնալոյ,
չվելոյ, զատանալոյ, հեռանալոյ, դառնալոյ,
բղխելոյ, իջանելոյ, ծագելոյ, և այլոց սոյն
պիսեաց, զկնի իւրեանց, պահանջեն զառո
ղականն: հիշան. ելանեմ ի տանէ. բաղկա
նամ ի մարմնոյ, յառնեմ ի մեռելոց, չեմ
ի բողաքէ. և այլ:

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշա
նակութիւն փարթամանալոյ, լիանալոյ,
հարստանալոյ մեծանալոյ բազմանալոյ զս
րանալոյ ծանարանալոյ տկարանալոյ վշտա
նալոյ նեղանալոյ պայծառանալոյ և այլոց
սոյնպիսեաց զկնի իւրեանց պահանջեն զգոր
ծ խակնն սրգան. փարթամանում ընչիւք և այլ:

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի գոհանալոյ, տրանջելոյ բամբասելոյ
գանգատ առնելոյ ամբաստանելոյ և այլոց
սոյնպիսեաց զկնի իւրեանց պահանջեն
զպատմականն: հիշան. գոհանամ զայլ. և այլ:

Չեզոքական բայք, որք ունին զնշանա
կութի անցանելոյ գերազանցելոյ և այլոց սոյն
պիսեաց զկնի իւրեանց պահանջեն զզորա

առականն ո՞ր զան. անցանեմ զքաղաքս. և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշանա
կութի լինելոյ, երևելոյ, նստելոյ, քնելոյ,
թռչելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց զկնի իւրեանց
պահանջն զանու. անականն. որչան. ես չի
նիմ խմատուն, գու. եղանիս բարի, նանտի
հանգարտ, մեք երևելք հմուտք, դուք գնիք
հանգիստք, նոքան թռչին թեթեք, ես նս
տիմ հանգիստ, և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշա
նակութի աշխատելոյ, քրտնելոյ, և այլոց
սոյնպիսեաց, զկնի իւրեանց պահանջն զնե
ռականն, հանդերձ նախդրիւ, վն. հիբար.
հարք աշխատին վն սրգւոց իւրեանց, աք
դարք քրտնին վն արքայութե, և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշա
նակութի հաղորդելոյ, երևելոյ, հանգիստե
լոյ, հնազանդելոյ, հպատակելոյ, ողորմելոյ,
հասանելոյ խոնարհելոյ և այլոց սոյնպիսեաց
զկնի իւրեանց պահանջն զարականն ուռա
նց նախդրի. որչոն. հանգիստիմ քեզ,
հպատակ թագաւորաց, և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշանա
կութի նայելոյ, հայելոյ, մատչելոյ, համա
ձայնելոյ, կռուելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց զկ
նի իւրեանց պահանջն զնախդրիւ. արա
կանն, և նախդրքն են պստրիկ. յ. ի. ար.
ընդ. որչան. նայիմ յերկնս, հայիմ ի քեզ.

նայիմ առ քեզ. հակաճառիմ ընդ քեզ.
համաձայնիմ ընդ ձեզ. և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշանա
կութի երկնչեւոյ, փախչեւոյ, պակասեւոյ,
ակասեւոյ, հրաժարեւոյ, ապստամբեւոյ, բու
սանեւոյ, անկանեւոյ, զարթեւոյ, մոլորեւոյ,
խտտորեւոյ, գաղչեւոյ, և այլոց սոյնպիսեաց,
զկնի իւրեանց պահանջեն, և խնդրեն զառո
ղականն: Իրգոն, ապստամբիմ ՚ի թագաւո
րէ, փախչիմ ՚ի չարեաց. և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշանա
կութի ամեւոյ, տագնապեւոյ, պապակեւոյ,
յագեւոյ, բերկրեւոյ, հրձուեւոյ, և այլոց
սոյնպիսեաց, զկնի իւրեանց պահանջեն զգոր
ծիկանն արգան. ամիմ ամոյին շնորհոք, և այլ:

Չայնակրական բայք, որք ունին զնշանա
կութի շրջեւոյ, շուրջ լինեւոյ, և այլոց սոյն
պիսեաց, զկնի իւրեանց պահանջեն զգարա
ռականն: Իրգոն. շրջիմ զքաղաքաւ, շուրջ
եղէց զսեղանով. և այլ:

Լնցողական բայք ունին զինքեանս այն
պէս, որքան առ հոլովապահանջութի, և
հոլովառութի, ուն զինքեանս ունինն երգոր
ծական բայք: Բայց այսորիկ խառնեցաք զան
ցողականս ընդ ներգործականս: Ուստի
բաւականացին այնք, զորս սասցաք զնեւ
գործականաց:

Հասարակ բայք, և այնք որք յեմ ունար

տին, և այնք, որք յիմ աւարտին, ըստ որում
 ունին զնշանակութի կրաւորական բայի, այ
 սինքն ըստ որում զկրեւ նշանակեն, և կրա
 ւորականապէս առնանին, նայնգութեան զին
 քեանս ունին. ուն ունին զինքեանս կրաւ
 րական բայք. այսինքն զկնի իւրեանց ին
 դրեն զառողականն: Իրզան բղխէ քուրն
 յաղբերէ: լոյս ծագեաց յերկնից. քն
 ծնաւ ի Սարիամայ, և այլ:

Հասարակ բայք ներգործականապէս տ
 ուեցեալք, ամենեքեան, այսինքն, և այնք,
 որք յաւարտման, զիմ ունին, և այնք, որք
 յաւարտման, զիմ ունին զկնի իւրեանց պա
 հանջեն զկրողականն: Իրզան մարիամ ծնաւ
 զքն: աղբիւր բղխէ զքուր: Ես համարիմ
 զքեզ իմաստուն, և այլ:

Հասարակ բայք, որք ունին զնշանակու
 թի համարելոյ, գատելոյ, և այլոց սոյնպի
 սեաց, եթէ ներգործականապէս առնանի
 ցին, զկնի կրողականին, իսկ եթէ կրաւորա
 կանապէս առնանիցին, զկնի առողականին,
 պահանջեն, և ինդրեն զսեռականն, Իրզան
 ես համարիմ զձիգ երեսուն արծաթոյ. որ
 լինի կրաւորական սապէս. ձիգ համարի
 յինէն երեսուն արծաթոյ: և այլ:

Հասարակ բայք, որք ունին զնշանակու
 թի բղխելոյ, ծագելոյ, խոստովանելոյ, գա
 ւանելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց, եթէ ներգոր
 83 ծակա

Ժողովարարէս առնանիցին, զկնի կրողականին • իսկ եթէ կրաւորականարարէս առնանիցին, զկնի առողականին, պահանջեն զտրականն • առանց նախդրի • որքան • որ աւուրբ զիսէ զբան • որ լինի կրաւորական սարգէս յորէ աւուրբ բղիսէ բան • նմանարարէս եւ խոստովանիմ զմեզս իմաց որ լինի կրաւորական սարգէս • մեզ իմ խոստովանին յինէնն այ

Հասարակ բայք, որք ունին զնշանակութի ունելոյ, ընդ ունելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց, եթէ ներգործականարարէս առնանիցին զկնի կրողականին, պահանջեն զառողականն • որքան • ընդ ունիմ զայս • իբէն • իսկ եթէ կրաւորականարարէս առնանիցին, անխախտ պահեն զառողականն ներգործականին, և զանուանականն ներգործականին առնեն տրականն • որքան • այս ընդ ունի • իբէն ինչ •

Հասարակ բայք, որք ունին զնշանակութի խօսելոյ, խորհելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց եթէ ներգործականարարէս առնանիցին, զկնի կրողականին, իսկ եթէ կրաւորականարարէս առնանիցին, զկնի առողականին, պահանջեն զպատմականն, խօսիմն նա և զտրականն պահանջէ • որքան • եւ խորհիմ զբազում ինչ զբէն • որ լինի կրաւորական սարգէս • բազում ինչ խորհի յինէնն զբէն նմանարարէս • եւ խօսիմ զբազում ինչ զբէն Ժողովարարէս • որ լինի կրաւորական սարգէս •

բազում ինչ խաւի յինէն զքէ մողովորդեան
Բայք, զորս եգաք մինչև ցաատ գիմաւորք
ասին, այնու զի ունին զամ գէմս, այսինքն
զառաքինն, զերկրորդն, և զերրորդն, այն
քան յեզականում, որքան ի յոքնականում,
գոն ոմանք, որք անդէմք, և գիմաղուրկք
ասին, այնու զի ոչ ունին զամ գէմս, այլ
միայն զերրորդն եզականին: Հիշան անձք
ևէ, կարկտէ, հարկէ, և այլ:

Ինդէմքս այսոքիկ, անձրեւէ, ցօղէ, կար
կտէ որոտայ, փայլատակէ, կայծկտէ, ձիւնէ
և նմանք սոցին, բացարձակապէս դնին, այ
սինքն ոչ պահանջեն առաջի իւրեանց, կամ
զկնի իւրեանց, զհօլով ինչ: ուր. յայսմիկ
առաւօղ ոչ անձրեւեաց: սորա առանց հօլս
վայ դնին, իբրև անդէմք, իսկ և թէ գիմս
է որեցուցանիցեմք զնոսմ, զոր առնել կա
րեմք, յայնմ ամ ոչ միայն առաջի, այլ և զկ
նի իւրեանց պահանջեն զհօլս: ուրդան.
ամ ցօղէ ի մեզ զչնորհա իւր, անձրեւէ իմեզ
զողորմութի իւր, և այլ: եւ ունին զինքեա
նս, որպէս ունին զինքեանս գիմաւոր բայք
ուստի որ ինչ զնոցանէ խաւեցեալ է, իս
սելի է՝ զառցանէ:

Ինդէմքս այսոքիկ, պարտէ պատշաճէ,
անպատշաճէ, պատահէ, հանգիտի, սգուտ
է, բաւ է, վայելէ, անվայելուչէ, անկունի,
հաճոյ է, անհաճոյ է, անփայլի. թուի, հար

կէ, ամօթ է՝, պատկանի, և այլ ք սոյնպիսիք,
յորժամ անդ իմաւորացէս առնանին, զոր
ասեմքն ի սոյնն ամանք կարեն դիմաւորա
նալ, առաջի իւրեանց խնդրեն զանուանա
կան, կամ փոխանակ անուանականին, զայլ
մասն բանի, մանաւանդ զանորոշական բայն
խոյզկնի իւրեանց, պահանջեն զարականն ։
Հիկեն արդարութի վայելէ ամենեցուն ։
Գնալն յամօթն հաճոյ եղև իմաստասի
րաց և այլ ։

Մինչև ցատտ խօսեցաք զհոլովից, զորա
բայք առնանապէս խնդրեն, Վրդ խօսելի
ն զայնց, զորահասարակապարար պահանջն ։

Հորժամ լինի կացութի ի տեղւոջ յայն
ժամ կացողական հոլով ընդ իւրաքանչիւր
բայի շարակցիլ կարէ ։ Որչան Գնեցի զերե
վարս ի հրապարակի, խօսեցայ զբաղում ի
հրապարակի, փրկեցի զամբ ի հրապարակի, և այլ ։

Հորժամ լինի շարժումն առ տեղի, նախ
դրեւ արականն կարէ շարակցիլ ընդ իւրա
քանչիւր բայի, որ նշանակէ զշարժումն առ
տեղի ։ Որչան Գնամ ի տուն, չւեմ ի հա
տմ, գամ յեկեղեցին, և այլ ։

Հորժամ լինի շարժումն ի տեղւոջն,
յայնժամ առողական հոլով կարէ շարակցիլ
ընդ իւրաքանչիւր բայի, որ նշանակէ զշար
ժումն ի տեղւոջն ։ Որչան Գնեմ ի տունն
եղանեմ ի բաղն ։ Ի ջնեմ ի վերնատանն և այլ ։

Քնորժամ լինի շարժումն ընդ տեղի յայն
ժամ կրողականն առանց նախդրիս զ. կարե
շարակցիլ ընդ իւրաքանչիւր բայի, որ նշա
նակէ զշարժումն ընդ տեղի. զոր նման
եանց ընդ ծով, և ընդ ցամաք. անցանեմ
ընդ հայաստան, և այլ:

Քնորժամ իր ինչ լինի վն ուրուք անձին,
յայնժամ տրականն, կամ սեռականն հան
դերձ նախդրիւս, վն. կարե շարակցիլ ընդ
իւրաքանչիւր բայի. որդան. եւ աշխատիմ
քեզ. ահա տրականն. եւ աշխատիմ վն քո,
ահա սեռականն հանդերձ նախդրիւս վն:

Պորժեական հոլով կարե շարակցիլ
ընդ իւրաքանչիւր բայի, յորժամ ներդոր
ծութի լինի գործեալ իւրիք. որդան հար
կանեմ ձեռամբ, աշխատիմ մարմնով, և այլ:

Երբեմն բայք փոխանակ հոլովից, զայլ
ինչ պահանջեն:

Բայք, որք ունին զնշանակութի սկսանե
լոյ, կամելոյ, կարելոյ, և այլոց սոյնպիսեաց,
զկնի իւրեանց պահանջեն զներկոյ անորո
շական եղանակի. որդան. սկսանիմ ապաշա
ւել կամիմ գնալ ի հռոմ կարեմ աղօթել:
և այլ:

Բայք որք ունին զնշանակութի կարծե
լոյ համարելոյ հաւատալոյ ստորասելոյ բա
ցակելոյ ուրանալոյ հաստատելոյ և այլոց
սոյնպիսեաց զկնի իւրեանց պահանջեն զո

ներևոյթն ստորագասեալ կրողականին որ
պէսզն զկնի կրողականին գիցի աներևոյթն
զորնման. կարծեմ զքեզ լինիլ իմաստուն
հաւատամ զանձ գոչ անչափ. և այլ.

Իսկ ք որք ունին զնշանակութի խոստա
նաւոյ յուսաւոյ և այլոց սոյնպիսեաց սրահան
քնն զաներևոյթն առանց կրողակնի. որչան
յուսամ լինելոց գոչ զի երթայցեմ ի հռոմ

Իսկ ք որք ունին զնշանակութի երթա
լոյ գալոյ չաւոյ և այլոց սոյնպիսեաց զկնի
խաբանց կարեն առնուլ զաներևոյթն ստո
րագասեալ նախդրացս այսոցիկ ի առ իս
որչան. գնամ ի սիրել. գամ առ ի սիրել.

Իսկ քս այսոցիկ կարեն ևս առնուլ զգոր
ծակալն որ իւրոյ աւարափ զկնի նախդրացս
այսոցիկ առ ի վն. որչան. գնամ առ ի սի
րելոյ գամ վն սիրելոյ. և այլ.

Իսկ քս այսոցիկ կարեն ևս առնուլ զանե
րևոյթն առանց նախդրի. հի՛ զան. եկն յս փր
կել զարարածս. գնամ ազատել զգերիս և այլ.

Իսկ ք զխտելի է՛ զի գործակալն ոչ այլ ինչ
է եթէ ոչ հոլովք աներևութին. զի զանե
րևոյթն ևս սապէս հոլովել կարեմք. հի՛ զան
սիրել սիրելոյ, ի սիրել զսիրել ի սիրելոյ, զսի
րելոյ սիրելով զսիրելով. ուստի սիրելն ուղ
ղական կոչելի է՛ սիրելոյն սեռական, ի սի
րելն, կամ սիրելոյն տրական, զսիրելն կրո
ղական, ի սիրելոյն առողական, զսիրելոյն

պատմական խտրելն կաղողական սիրելովն
գործ իական զսիրելովն պարտաական.

Ի այք որք խնդրեն յառաջկոյս և յետկոյս
խնդրենց յայնքն յերկուց կողմանց խնդրեն
զանուականն այսինք զուղղականն անուան.
կարեն խնդրել յառաջկոյս և յետկոյս իւ
րեանց զուղղականն աներևութին: որչան
խնամալն է՝ հասկանալ: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զսեռականն անուան
կարեն խնդրել զսեռականն աներևութի.
որչան. վաճառեմ զքեզ սիրելոյ: որ է ան
նախիր սեռական: ուրախանամ վն սիրելոյ
զքեզ: որ է նախգրիւ սեռական: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զնախգրիւ տրականն
կարեն խնդրել զնախգրիւ տրականն անե
րևութին: որքար: առաքեմ զքեզ ի սի
րել: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զտրականն տուանց.
նախգրի, կարեն խնդրել զաննախգիր տրա
կանն աներևութին: որչան. պատրաստե
ցայ սիրելոյ: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զկրողականն, կարեն
խնդրել զկրողականն աներևութին: որչոն.
զսիրելն, և զսիրելն սիրեմ: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զառողականն կա
րեն խնդրել զառողականն աներևութին: զոր
նման. հեռացուցանեմ զքեզ ի սիրելոյ և այլ

Ի այք, որք խնդրեն զպատմականն, կա
րեն

րեն խնդրել զպատմականն աներևութինս
որդոն. խափմ' զսիրելոյ: և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զգործականն, կա
րեն խնդրել զգործականն աներևութինս
հիշան. քնամ սիրելով. և այլ:

Ի այք, որք խնդրեն զպարտականն, կա
րեն խնդրել զպարտականն աներևութինս
որդոն. գերազանցիմ' զսիրելով. և այլ:

Ի այք, որք առնուն զկացողականն, կա
րեն առնուլ զկացողականն աներևութինս
որդոն 'ի սիրելն ուրախացայ:

Ի ներևութին ուղղականն, և կրողականն
և կացողականն, և նախդրիւ արականն զայլ
աւարտ ունին, յորժամ ներգործականք են
և զայլ աւարտ, յորժամ կրաւորականք են,
քանզի ներգործականնն կամ, ել, է, կամ,
այլ, կամ, ուլ. հիկեն. սիրել, բանալ. ըն
թեռնուլ, զսիրել, զքանալ. զընթեռնուլ
իսկ կրաւորականնն, իլ, է. հիբար. սիրել,
բանիլ. ընթեռնանիլ, զսիրել, զքանիլ, զըն
թեռնանիլ: Բայց յայլ հօլովս ներգործա
կանին, և կրաւորականին նոյն աւարտ է'.
զորնմանն սիրելով. որ կարէ առնանիլ կրա
ւորականապէս, և ներգործականապէս,
կրաւորականապէս. զորօրինակ, ոչ մեկնե
լով 'ի հօրէ 'ի մը յայրին բազմեցաւ. ներ
գործականապէս, որդան. մեկնելով զլարս
'ի բարեւոյ, աշխատեցայ: և այլ: ոմանք, յոր

Ժամ կրաւորականացէս առնանին, զնէն
բառնան, և ՚ի տեղի նորա, զինի դնեն. սա
պէս. մեկնիւով. սակայն ոչ գոյ սովորութիւն
Հոլովքս այսօրիկ աներևութին, առաջի
իւրեանց պահանջեն զսեռականն: Երգան.
՚ի գնալն թագաւորաց ՚ի կոստանդինուպո
լիս, դղրդեցաւ քաղաքն: Ընդ մտանելն իմ
յեկեղեցին, բազումք ուրախացան: Երբեմն
՚ի տեղի սեռականին, դնի ստացական դե
բանուն, որ հոլովիւ, և թո՛ւով համաձայնի
ընդ նախդրին հոլովեալ աներևութին.
Երգան. ՚ի կարգալ իմութ, լուա ինձ ան.
Իսկ զկնի իւրեանց պահանջեն զնոյն հոլովս
զոր նոցին բայք պահանջեն: Երգան. ընդ
գնալն իմ ՚ի կոստանդինուպոլիս, և այլ:

Ճորժամ նշանակի ժամանակ, նորում
նեղործութի ինչ լինի, կամ եղև, կամ լի
նեղոց է, կացողական հոլով կարև ընդ իւրա
քան իւր բայի շարակցիլ: Երգան. յանցեալ
ամի գնացի ՚ի հռոմ, յայսմիկ տարւոջ կամիմ
գնալ յերուսաղէմ: ՚ի հանգերնեալ, և յե
տագոյ տարւոջ մնացից աստ: և այլ:

Ճորժամ նշանակի ժամանակ, նորում
իր ինչ յամեալ, և մնացեալ է, կամ յամեւոց,
և մնալոց է, կրօնական հոլով ընդ իւրաքան
չիւր բայի շարակցիլ կարև: Երգար: զերիս
ամս մնացի ՚ի կոստանդինուպոլիս, զվեց
ամ մնացի ՚ի մեծն հռոմ: և այլ:

Բայք, որք ունին զնշանակութի հայցե
լոյ, կամելոյ, խնդրելոյ, ըղձալոյ, և այլոց սոյն
սրահաց, զկնի իւրեանց պահանջեն զմաս
նուկս, զի օրդան. խնդրեմ, զի տայցես
ինձ զհարկանորս. և այլ.

Բայք, որք ունին զնշանակութի կարծե
լոյ, և այլ, զկնի իւրեանց կարեն ևս առնուլ
զմասնուկս, և թէ, օրդան. կարծեմ, թէ ու
սեալ ևս զանձարանութի.

Բայք, որք ունին զնշանակութի լծորդութե
բայից, այլ առաքելք զուսումնասէրս առ
քերականս, զորս այլք շարադրեալ են զուր
ե և մէք շարադրեսցուք զմին փոքրագոյն
քերական, նորում ուսուցուք զհոլովմունս
անունաց, և զլծորդութիս բայից միայն.
Բայց զայս յետոյ տեսցուք. ուստի բաճակա
նասցին վերոյստացեալքն զպարագայից
բայից, և զինքենէ բայի.

Ստանան շորհորդ.

Յողագս ընդունելութե.

Դմասենի պատիկ առնեմ զերկու նկատ
մունս, յառաջին նկատման, ճառեցից
զընդունելութե, յերկրորդ նկատման,
զպարագայից նորին.

Պրակ առաջին.

Թէ զինչից ընդունելութե, և որքա
նեակ իցն անջատուին նորին.

Ինդունելութիւն ձայն, որ ի միասին նշա
 նակէ զիրն, և զառնելն կամ զկրելն նո
 բին. ընդ իւր յամանակաւ. այսինքն. և
 մասն բանին, որ ի միասին հաղորդի անուան
 և բայի. զի, ունի ստացաւ, նշանակէ զիր, և
 ըստ այսմ, հաղորդի անուան, և ի միասին նշա
 նակէ զառնել, կամ զկրել իրին, և ըստ այսմ
 հաւասարի, և հաղորդի բայի նմանապէս,
 հոլովի ուն անուն, և ըստ այսմ հաղորդի, և
 հաւասարի անուն, ունի զգամանակս ուն
 բայ, և ըստ այսմ հաղորդի բայի. ուստի
 յամանց այսպէս սահմանի ընդ ունելութիւն
 մասն բանի, որ ի միասին ունի զհոլովս, և զգա
 մանակս որդան. ընթերցող կարդացող և այլ:

Իւարտք ընդ ունելութեան հինգ, և են
 սորան, օղ. իչ. եալ. լոց. լի. հիւան. սի
 բող. սիրիչ. սիրեալ. սիրելոց, սիրելի:

Իեռք ընդ ունելութեան վեց են, ուն և բա
 յիցն, այսինքն, ոմանք ներգործականք են,
 ոմանք կրաւորականք, ոմանք չէ զդրականք,
 ոմանք հասարակք, ոմանք ձայնակրականք,
 և ոմանք անցողականք են:

Ինդ ունելութիւնք, որք յառաջ գան ի
 ներգործական բայից, և ունին զաւարտս
 զայստակ, օղ, իչ, լոց, ներգործականք են:
 օրդան. սիրող, իմացող, ընթերցող, սիրիչ,
 իմացիչ, ընթերցիչ, սիրելոց, իմանալոց, ըն
 թեռնլոց:

Ինդուներու թիւք, որք յառաջ գան 'ի
ներգործական բայից, և ունին զաւարտս
զայսոսիկ, եալ, ացեալ, ցեալ, հասարակե
նն, որդան. սիրեալ, իմացեալ. ընթերցեալ:

Ինդուներու թիւք, որք յառաջ գան 'ի
կրաւորական բայից, և ունին զաւարտս զայ
սոսիկ, եցեալ, լի, են կրաւորականք հիշան,
սիրեցեալ, սիրելի, իմանալի, ընթեռնելի:

Ինդուներու թիւք, որք յառաջ գան 'ի
չեղորդական բայից, և ունին զաւարտս զայ
սոսիկ, օղ. իչ, եալ. եցեալ. ացեալ, և լոց,
չեղորդականք են: արզան. գնացօղ. գնացիչ
ննջեցեալ, գնացեալ, իջեալ, գնալոց:

Ի թե ուրուք կարիցէ ևս դնիլ այն, որ
ունի զաւարտս զայս, լի: հիկեն իջանելի,
եղանելի, և այլ, յայնժամ պարտի շինիլ,
կամ իմանիլ ընդ ունելական բայ: որդան.
եղանելի է՝ յերկինս, իջանելի է՝ ի վերնաստա
նէ: ուստի գիտելի, զի ընդ ունելական բայ
է՝ այն, որ շինի յընդ ունելութե, որ ունի զա
ւարտս զայս, լի, և ի բայէ, որ կուչի բայ է ու
թե, այսինքն, յայսմանէ բայէ, որ այսպէս
լծորդի, եմ, ես, է, եմք, կք, են, և այլ որ բայ
ասի է ու թե բայ, կամ գոյացական բայ, զի ի
մէջ այնց եղերաց, զորս կապէ ընդ միմեանս
զինն նոյնութի խնդրէ: որդան. յորժամ
ասի, դու ես իմաստուն. 'ի մէջ դու իդ, և
իմաստունիդ խնդրի իմն նոյնութի, այլազգ

առւտ լինի ասացեալ բան։ Ուստի ընդունե
 լական բայ, ուր ասացաւ, այնպէս շինի։ Եւ
 առաջի իւր խնդրէ զարականն, իսկ զկնի
 իւր խնդրէ զհօլովս բայի իւրոյ։ Երզանեա
 նելի է մեզ յերկրէ յերկինս։ Երականս այս
 մեզ, է արականն ընդունելական բային,
 այլք երկուք հօլովք, են, ելանեմ, բային։
 յորժամ ընդունելութիւն, լի, առնանի՝ ի
 կրաւորական բայէ, ընդունելական բայս
 կարէ կրաւորականապէս առնանիլ, և խն
 դրել զկնի իւր զանուանականն։ Երզան
 սիրելի է՝ մեզ ամ։

Ինդունելութիւնք, որք յառաջ գան ի
 հասարակ բայից, և ունին զանազան զոյստ
 սիկ, օղ. իչ. լոց, առաւել ներքործականք
 են, քանի՞նք կրաւորականք։ Հիշան. ծնող,
 բղիւղ, ծագող, ծնիչ, բղիւղիչ, ծագիչ,
 ծնանելոց, բղիւղելոց, ծագելոց. սակայն կա
 րեն կրաւորականապէս առնանիլ մանաւա
 նդ. ունեք։ Երզան. ծագող երկնից, բղիւղ
 յողբերէ, բայց լանագոյն է զսոսաներ
 գործականապէս առնուլ։

Ինդունելութիւնք, որք յառաջ գան ի
 հասարակ բայից, և ունին զանազան զոյստ,
 եւլ, հասարակք են։ Հիշան. ծնեալ. բղ
 խեալ, ծագեալ, և այլ։

Ինդունելութիւնք, որք յառաջ գան ի
 հասարակ բայից, և ունին զանազան զոյստ

սիկ, եղեալ, իցեալ, են միայն կրաւորականք
 հիւար. բղխեցեալ. ծագեցեալ, ծնիցեալ,
 և այլ, սակայն եթէ գտանիցին բայք, որք
 ոչ ունին զընդունելութիւն զայս, որ աւար
 տի յեալ, յայնժամ ընդունելութիւք, որք
 ունին զաւարտս զայս, ցեալ, հասարակա
 պէս կարեն տունանիլ, բայց առանիլ կրա
 ւորականապէս տունանիլ պարտին, քանթէ
 ներդործականապէս:

Ի նդունելութիւք, որք յառաջ գան 'ի
 հասարակ բայից, և ունին զաւարտս զայս,
 լի, միայն կրաւորականք են. որդոն. ծնա
 նելի, բղխելի, խորհելի, ծագելի, և այլ:

Հաճայնք ընդունելութիւք, որք յառաջ
 գան 'ի ձայնակրական բայից, ձայնակրա
 կանք են. որդան. նստող, նստիչ, նստ
 եալ, նստելոց, և այլ:

Պրակ երկրորդ:

Թ. է ը.ք, և քանիք իցեն պարագայք ըն
 դունելութեց:

Պարագայք ընդունելութեց են, որք
 պատկանին ընդունելութեց:

Պարագայք ընդունելութեց են ութ,
 և են այսոքիկ, տեսակ, ձև, հոլովք, թիւք,
 ամանակք, բացարձակագրութի, վերլու
 ծանութի, և հոլովառութի:

Տեսակք ընդունելութեց նմանապէս
 երկու են, այսինքն ոմանք 'ի յընդունելու

Թեց նախագաղափարք են, և ոմանք ածանցականք: նախագաղափարքն են, որք ունին զինքեանս ուր զարմատս, յորոց այլք բղխեն Տիբար. ուսանող, հնարանդօղ և այլ: ածանցականքն են, որք ի նախագաղափարիցն յառաջ գան: որդան. ուսուցանող. հնարանդեցուցանող. և այլ:

Չեք ընդունելու թեց երեք են, այսինքն ոմանք պարզք են, ոմանք բարդք, ոմանք յարարարդք: պարզք, հիշան, ունող: բարդք հիբար. ընդունող, յարարարդք, որգոն, ներքն գունող, և ալ:

Հոլովք ընդունելու թեց, ուր անունաց, տասն են, այսինքն. անունական, սեռական, տրական, կրողական, կոչական, առողական, գործիական, պատմական, կացողական, պարտական:

Ժիւք ընդունելու թեց երկու են, այսինքն, մինն է եղական: որգոն. երանեալ: միւսն է յոքնական. հիշան. երանեալք:

Վճանակք ընդունելու թեց եթէ փիլիսոփայաբար խօսեցինք, և կարճառօտապէս, երեք են, այսինքն, ներկայն, անցեալն, և ապառնին:

Ի նդունելու թի, որ ունի զաւարտս զոյսօղ, ցամ, իւ, ներկայ է: հիշան. սիրող, սիրելիս եթէ ըստ քերթողաց խօսեցինք, որք ունին զաւարտքս զայսոսիկ, օղ, և իւ, ու

միայն ներկայք են, այլ և անցեալ անկատարք
որքա եթէ լինիցին անուանք, ընդունին
զամ ամանակ, բայց ՚ի յստատունսն : ո՞րդոն
լուսաւորիչ հայոց. որ կարէ իմանիլ այս
պէս, որ լուսաւորէ զհայս, և այսպէս, որ
լուսաւորէր զհայս, և այսպէս, որ լուսաւո
րեաց զհայս, և այսպէս որ լուսաւորեալ է՝
զհայս, և այսպէս, որ լուսաւորեալ էր
զհայս, ըստ տեղւոյն : այնպէս լուսաւորո
ղն, ստեղծողն, և այլ :

Ի՞նչ ունեւոթի, որ ունի զաւարտս զայս
ացեալ, կամ, եցեալ, կամ, եալ, ունի զան
ցեալ ժամանակ : հիզան. իմացել, սիրեցել,
սիրեալ : իսկ եթէ քերթողաբար խօսիցիմք
սոյնպիսին և է անցեալ կատարեալ, և է
անցեալ յարակատար, և է անցեալ գերա
կատար, ըստ տեղւոյն :

Ի՞նչ ութի, որ ունի զաւարտս զայս, լոց,
է միայն ստատունի. ըստ փիլիսոփայից, և ըստ
քերթողաց : հիզան. սիրելոց, և այլ :

Ի՞նչ ունեւոթի. որ ունի զաւարտս զայս
լի. է ապառանի. հիկեն. սիրելի սակայն, լիա
յորժամ անուն է, ընդ ամ ամանակի շարս
կցիլ կարէ : ո՞րկեն. սիրելի աշակերտն իմ
և կարէ իմանիլ ստպէս. այն. զոր սիրեմ. և
ստպէս. այն. զոր սիրէի. և ստպէս. այն. զոր
սիրեցի. և ստպէս. այն. զոր սիրեալ եմ. և
ստպէս. այն. զոր սիրեալ էի. և ստպէս. այն.
զոր սիրեցից ըստ տեղւոյն : 93 Ի՛նչպար

Բացարձակագրութիւն ընդունելութեց
 է. ոչ շարակցիլ ընդ ումեք բայի. այսինքն
 ոչ յենուլ ումեք բայի. այլ բացարձակա
 պէս գնիլ. ուստի գիտելի. զի ընդունելու
 թիւ երբեմն է շարակապեալ ընդ գոյական
 անունն, որ 'ի բանի պահանջեցեալ է յու
 մեք է բայ է և յայնժամ ընդունելութիւն ընդ
 գոյական անունն է պահանջեցեալ հօլով
 ասացեալ բային և դնի յայնմիկ հօլովի, զոր
 ասացեալ բայն պահանջէ, թէ իցէ հօլով,
 զոր բայն առաջի իւր պահանջէ, և թէ
 իցէ հօլով, զոր բայն զինի իւր պահանջէ:
 Եւ յայնժամ ընդունելութիւն ոչ է՝ ընդարձա
 կապէս եղեալ, այլ պատկանի ումեք բայի
 իսկ երբեմն կցեալ է՝ ընդ գոյական անունն
 որ 'ի բանի չէ պահանջեցեալ յումեք է
 բայէ, ոչ յառաջկոյս, ոչ յետկոյս, և յոր
 ժամ այսպէս գնիլ ընդունելութիւն, ստի բա
 ցարձակապէս եղեալ, և ոչ պատկանի ու
 մեք բայի, և յորժամ այսպէս գնիլ, ընդ
 գոյականին իւրում գնի 'ի սեռականի. և
 'ի հարկէ ինքն ևս է սեռական, եթէ գնիցի
 զինի գոյականին իւրոյ իսկ եթէ նախորդա
 սի գոյականին իւրում, ոչ 'ի հարկէ. այլ ի
 տեղի իւրում. զի ընդունելութիւն կարէ անու
 անունական. զի այնպէս համաձայնի ընդ
 գոյականին իւրում. ուր ամական անունն
 համաձայնի ընդ գոյականին իւրում. որչա՛ն

Ժաղերոյ արեգական, կամ Ժաղեալ արե
գական, թաղունք երգեն: առտ, Ժաղերոյ
արեգականդ, է բացարձակ ընդունելութի
ղի ոչ յառաջ կոյս, և ոչ յետկոյս պահանջի
ի բայեւ երգեն:

Ճորժամ ընդունելութի պատկանի ու
մբ. և է նորին անուանական հոլով. գոյա
կան անունն. ընդ որում կցեալ է ընդունե
լութի, կարե լինիլ անուանական, և կարե
լինիլ սեռական: որդան. յարուցեալ Պետր
ոս, գնաց 'ի գերեզմանն, կամ յարուցեալ
Պետրոսի, գնաց 'ի գերեզմանն:

Ճորժամ պատկանի բային յետկոյս, կցի
ընդ գոյական անուն իւրում, ունի ամական
անուն կցի ընդ գոյականին իւրում: որդան
եւա զշնորհս աշակերտաց սիրելեաց կամ,
եւա զշնորհս սիրելի աշակերտաց:

Ս երլութամութի ընդունելութե, է
լութանել, և բակել զընդունելութի, և այ
լովք բառիք մեկնել զայն զոր ընդունե
լութի նշանակե, այնու զի ծանիցուք զզո
րութի ընդունելութե: որդան. սիրտն նոյ
եհաս երանութե: որ սապեւ մեկնի. և բա
ցադրի, այն. որ զամ սիրեք. եհաս երանու
թե. և այլ:

Հոլովառութի ընդունելութեց, է նո
ցին հոլովապահանջութի, այսինքն, զանա
զան ընդունելութիք զզանազան հոլովս պա
հանջեն զինի իւրեանց:

Հասարակաբար խօսելով, ընդունելու
թիւք զկնի իւրեանց պահանջեն զհօլովս, զոր
ս պահանջեն բայք նոցին յորոց յառաջան
որդան. սիրեցեալն յնյ. սիրողն զան՝ և այլ:

Ի նդունելութիւք, որք ունին զաւարտս
զայստիկ, օղ, իչ, և բղխեն ի ներգործա
կան բայից, զկնի իւրեանց ընդունին նաև
զսեռականն, փոխանակ կրողականին, մանա
ւանդ յորժամ եղևոյ են անուանք: Բորան
ուրացող ճշմարտութե, սիրող թշնամեաց,
լուսաւորիչ հայոց: և այլ:

Ի նդունելութի, որ ունի զաւարտս զայս
րի, յորժամ կնի անուն, զկնի իւր պահան
ջե զտրականն, առանց նախդրի: Հիշար.
սիրելի մեզ և այլ:

Ստուեան հինգերորդ:

Յազադս նախադրութե:

Դմառնի սյամիկ առնեմ զերկու նկատ
մունս, յառաջումն ճառեցից զնախադր
ութե, և յերկրորդումն զարարաբայից նորին:

Արակ առաջին:

Թե զինչ իցե նախադրութե, և որքա
նեակ իցե անջատումն նորին:

Նախադրութի է մասն բանին, որ այլոց
բանին մասանց առաջադրի, կամ շարա
սեալ, կամ զատեալ, և հօլովիչ ոչ կարէ:

Իրեք են ցեղք նախադրութեց, այսինքն
ամանք ի նախադրութեց շարակցին ընդ մա

սունս, որոց սուաջագրին, և ընդ նսսին զմի
բառ բաղկացուցանեն: Հի՛շուն. ընդ ունին
սաս, ընդ սնախդ իր է, և է շարակցեալ ընդ
բայիս, ունիմ, և ընդ նմա զմի բառ բաղկա
ցուցանէ: ամանք ոչ շարակցին ընդ մասու
նս, որոց սուաջագրին, այլ զատաբար դնին:
Հի՛շուն. ընդ աջմէ, ընդ բեզ, և այլ: ամանք
երբեմն շարակցին, և երբեմն ոչ շարակցին
զորորինակ: Ընդ ս, որ երբեմն շարակցի, և
երբեմն ոչ, ունի երկեցան: 'ի վեր. օրդան. ըն
դ ունիմ, ահա՛ շարակցեալ: Ընդ աջմէ, ահա՛
զատեալ: և այլ:

Վ, տխդ իրք, որք միշտ շարակցին, և շարտ
մանին, ենսոքա. ան, աս, առ, փաղ, շար.
բաղ: շող, համ, համ կնթ. ատոր. վեր. վեհ
դ. եր. փոխ. արտ. արամ. տար. պար. բակ.
փար, անդ. ր, հակ, յար, անս, աղս, տըս, զնոյն
նշանակութի ունին, և է ոչ ունեալ: Հի՛շուն.
անշնորհ, ապաշնորհ, տըշնորհ. այսինքն,
զշնորհս շունեցող: փաղս, շարս, բաղս, և
շաղս, զնոյն նշանակութի ունին, և է այս 'ի
միասին: օրդան. փաղագրեմ, շարագրեմ,
բաղագրեմ, և շաղագրեմ, այսինքն 'ի միա
սին դնեմ: համս, և համս, բերականարար
զնոյն նշանակութի ունին, և է այս միապէս
օրդան. համանուն, համանուն, այսինքն նոյ
նապէս, և միապէս անունս կնթս, և ստորա
զնոյն նշանակութի ունին, և է այս 'ի նե բոց

Երզան • ենթագրել, ստորագրել, այսինքն
 'ի ներքոյ գրել • վերս, և վեհս, վնոյն նշանա-
 կութիւն • Երզան • վերափառ, վեհափառ
 այսինքն, յայտ փառաւոր: Դերս, և փոխ,
 ունին զնոյն նշանակութի, և է այս, փոխա-
 նակ Երզան • Դերանուն, փոխանուն • այսին-
 քն փոխանակ տնուն: արտս, նշանակեալ
 տաքս, Երզան • արտագրել, այսինքն, յարտա-
 քս դնել • տրամս, նշանակեալ այսկողմ, և այն
 կողմ Երզան • տրամագրել, այսինքն, յայսկո-
 ղմ, և յայնկողմ պարագայից նիւթը թց դնել,
 տար նշանակեալ զհեռացութի • Երզան • տա-
 րագրեմ, այսինքն 'ի հեռագրեմ, որ ըստ կա-
 տարեալ նշանակութե իւրոյ զնոյն նշանա-
 կութիւն ունի, զոր ունի բացամբեմն պարա-
 բակս, փարս, զնոյն նշանակութիւն ունին, և
 է այս, շուրջ • Երզան • պարառեալ, բակս
 առալ, փարառեալ, այսինքն, շրջապատեալ
 և շուրջառեալ: անդրս, և հակս, երբեմն զն-
 ոյն զօրութիւն ունին, և է այս, դեմ լինիլ:
 Երզան, անդրադարձ, հակադարձ, այսինքն
 'ի դեմ և հակառակ կողմ դարձեալ: յարս-
 զյաւէտութիւն և զհանապազութիւն նշանա-
 կե • Երզան • յարաշարժ • այսինքն հանապազ
 շարժեալ և ընդ սոցակցելի է • տա ընթերս
 որ մօտ լինին նշանակեալ • Երզան • տա ընթեր-
 գող • այսինքն • մօտ գող • և մօտ լինիլ • և ոչ:
 Լսիւցիւք, որք միշտ շատեալք գնին, են

սոքա՝ ստորեւ. ի ներքոյ. զկնի. յետ. արտա
քոյ. թարց. առանց. ըստ. վն. յաղագ. ս. սակա
աղագ. աւ. փոխանակ. յանկոյս. քան. իբր. և
իբրաց. մինչ. և. հու. ու. մօտ. մերձ. հանդերձ
յանդ. իման. դէպ. ի. յ. ց. ն. դ. ով. ու. և այլ.
որդան ի ներքոյ երկնից. ստորեւ ծառին և այլ.
1, տես. իբր. որք երբեմն շարակ. ցեալք. և
երբեմն զատեալք. դնին. ևն սոքա՝ առաջ.
նախ. ընդ. առ. շուրջ. միջ. թաց. մակ. գեր.
դէմ. հետ. ներ. առաջի. զհետ. և այլ. որդան
ընդ. ունիմ. ահա՛ կցեալ. ընդ. քեզ. ահա՛
զատեալ. և այլ.

Պրակ երկրորդ.

Թե՛ ճշք, և քանիք իցեն պարագայք նա
խադրութեց.

Պարագայք նախադրութեց են այնք, որք
պատկանին նախադրութեց.

Պարագայք նախադրութեց երեք են, և
են այսոքիկ, անհոլովութի տեսակ, և հո
լովաութի.

1. Անհոլովութին է ոչ կարենալ հոլովի
և ոչ ունենալ զհոլով.

Տեսակք երկուս են, այսինքն ոմանք նա
խագաղափարք են, և ոմանք ամանցականք.
նախագաղափարք են յորոց այլք բղխեն. հի
շան. առաջ. ամանցականքն են, որք ինախա
ղաղափարացն բղխեն. հիկէն առաջի և այլ.

Հոլովաութի է հոլովապահանջութի

նոցին, այսինքն զանազան նախդիրք զգա
նազան հոլովս պահանջեն:

Վ, ախդիրքս այսոքիկ, առաջ, նախ, և
գեր, յետ խրեանց առնուն զնախդիրքս,
քան, և զինն նախդրիս այսոքիկ, պահանջեն
զկրողականն: Երգոն յառաջքոն զյառնան
նախքան զընթրիս, գերքան զաշխարհ-ևսյլ:

Վ, ախդիրքս, ընդ, հասարակարար խօսե
լով: յետ իւր, պահանջե զտրականն: Երգան
խօսիմ ընդ քեզ, գառաւորեմ ընդ ձեզ և
ընդ աշակերտս իմ: Ընդ սիրելն իմ և ոյլ:

Վ, ախդիրքս, ընդ, յորժամ նշանակե զչոր
ժամն, պահանջե զկրողականն, առանց նախ
դրիս, զ' Երգոն: անցոք ընդ հուր, և ընդ
ջուր: Եւ համբաւս ընդ ամ աշխարհս ևսյլ:

Ի նգոս, յորժամ նշանակե զնոյն զոր նշա
նակե նախդիրքս, 'ի ներքոյ, պահանջե
զգործիականն: Երգան: Ընդ հովանեաւ
թևոց քոց ևսյլ:

Վ, ախդիրքս, ընդ, յորժամ նշանակե զըն
կողմնեալն, պահանջե զառողականն: Երգ-
ան: Ընդ աջմէ, ևսյլ:

Վ, ախդիրքս առ հասարակարար խօսելով:
պահանջե զկրողականն առանց նախդրիս,
զ' Երգոն: Գնամ առ քաղաքն: Գնաց առ
նաւ: ևսյլ:

Վ, ախդիրքս, առ, յորժամ նշանակե զմտ
պահանջե զտրականն: Երգան: Եղե առ նն,

եղէ առ նման, եղէ առ կերական, եղէ
առ աշակերտս իմ, և այլ:

Սախգիրս, առ յորժամ շարակցի ընդ
գործակալին, առնու ընդ իւր զնախգիրս,
'ի սրգան. գնամ առ 'ի սիրելոյ, և այլ:

Սախգիրս, առ յորժամ նշանակէ զնոյն
զոր նշանակէ նախգիրս, 'ի ձեռն, պահան
ջէ զգործ խականն: սրգան. խոտեցաւ ւած
առ եղէ կիւն լիւ մարգարէիւ ընդ մեզ:

Սախգիրս, առ 'ի յորժամ նշանակէ զնոյն
զոր նշանակէ նախգիրս, 'ի պահանջէ զա
ռողականն: սրգան. առ 'ի նմանէ:

Սախգիրս, շուրջ, պահանջէ զպարտա
կանն: սրգան. շուրջ զսեղանով քով:

Սախգիրս, հանգերձ, պահանջէ զգոր
ծ խականն: հիշան. հանգերձ աշակերտսք,
գործ խականս կարէ նախագասիլ, այսինքն
յառաջագոյն դնիլ: հիկէն. աշակերտսքն
հանգերձ:

Սախգիրս, մինչև, պահանջէ զնախգրիւ
արականն: սրգան. մինչև յերկինս, մինչև
'ի ասուն. և այլ:

Սախգիրս ոյստքիկ, քան, և իւրեւ, պահան
ջն զկրողականն: հիւրար. իմաստաւոյ ոյն քան
զարխատաւ լմիամիտ իւրեւ զաղաւնի, և այլ:

Սախգիրս ոյստքիկ քաց, և զատ, պահան
ջն զառողականն: սրկէն քաց 'ի Ալեաթ
ոսէ. զատ 'ի մեղոյ, և այլ:

Վախճարքս պատրիկ, 'ի մէջ, մակ, 'ի վերայ, զհետ, աշտարայ, զկնի, առաջի, 'ի ներքայ, ստորե, յետ, առանց, թարց, փոխանակ, յանկոյս, 'ի դէմ, յանդիման, վն, յաղագոս, աղագաւ, սակս. և այլք սոյնպիսիք պահանջեն զսեռականն որդան. առանց մեղաց. թարց առաքինութեց. և այլ. աղագաւն միշտ ստորայ. սակ սեռականին իւրումն որդան համբերութե աղագաւ. իսկ սակս ելլեն մն. որդան. որոյ. սակս.

Վախճարքս պատրիկ. հուպ. մերմ. ներդէպ. հետ. և այլք սոյնպիսիք պահանջեն զտրականն. որդան. հուպ նման. և այլն. մատ, և հուպս, և դէպս, երբեմն առնուն զնախդրիւ տրականն. հիկէն մատ 'ի լեւոն. և այլն.

Վախճարքս պատրիկ, յ, և 'ի, զերկուս հոլովս ընդունին, ի՞նչ զտրականն, զառողականն հիզան ելեալ յերկինս, իջեալ յերկնիցդհասցեալ 'ի տուն, եկեալ 'ի տանէ. յ, դնի, յորժամ բառին առաջի գիրն ձայնաւոր է. հիզան. յերկինս. 'ի, դնի, յորժամ բառին առաջին գիրն բաղաձայն է. որդան իջեալ 'ի վերնատանէն. ուր դնի, յ, կարե ևս գնիլ 'ի, որպէսցի յառաջագոյն դնիլի, 'ի, և ապա. յ. հիկէն. իջեալ 'ի յերկնից, և այլն.

Վախճարքս պատրիկ, յ. 'ի. ըն, և ն, առնուն զկացողականն. որդան. նատի յերկինս,

Թայ 'ի տան. Է՝ ներկինս. Է խնայումն ըն
 բանս. յ. դնի. յորժամ առաջին գիր բառին
 ձայնաւոր է. 'ի, դնի. յորժամ առաջին գիր
 բառին բաղաձայն է. ուր դնի. յ. կարէ ևս
 դնիչ. 'ի, այնպէս. ուր 'ի վեր ստացաւ. որպան
 է 'ի ներկինս. ն. նմանապէս դնի. յորժամ
 բառին առաջին գիր ձայնաւոր է. և այնու
 պատճառաւ. փոխանակ գրոյս յ. դնի գիրս,
 ն. զի միջնորդութիւն սորան զանազանիցի տրա
 կանն 'ի կացողականէն. յորժամ առաջին
 գիր բառին բաղաձայն է փոխանակ գրոյս.
 'ի, դնի վանդա. ըն. որպէսզի միջնորդութիւն
 սորին տրականն զանազանիցի 'ի կացողակա
 նէն. հիշան մեղաւորք տանջին ըն գ. ժ. ռիս
 բայց սո չէ 'ի սովորուն. ուստի 'ի հարկաւո
 բուն ժամանակի վարդապետութիւն պահելի է
 'ի, ախարք երբեմն գնին առ զարդ, և
 ճոխարանութիւն. այսինքն, նոյն նշանակուի
 լինի. թէ շարամանիցին ընդ բառի, և թէ
 ոչ. որքոն. բառնայն, և շարաբառնայն զն
 ոյն նշանակէն, և սկսն բառնայն առանց
 նախդրի է. և շարաբառնայն նախդրիւ է.

Ստուան վեցերորդ.

Հաղագս մակբայի.

Ստուանի այսմիկ տրորից զերկու նկատ
 մունս, յառաջնումն ճառեցից զինքենէ
 մակբայէ, և յերկրորդումն զպարագայիցնն.
 Պրակ առաջին.

Թէ զինչ իցէ մակբայ, և ճշգրտեալ
իցէ անխառն մննարին:

Սակբայ, որ և յաղոց առբայ տաի, և մասն
բանի, որ ոչ հոլովի, և զնշանակութիւն
լոց մասանց բանին բացայայտե, և բարորո
շէ: հիշան. յոյժ խոհեմ, բարւոք խօսե
ցան, կատարելապէս սիրեցեալ, և այլ:

Ի մակբայից ոմանք ըզմականք են, իմ
զիզմ նշանակեն: և են այսոքիկ. մարտան.
երանի, օշթէ, և այլք սոյնպիսիք:

Ոմանք հարցականք են, այսինքն զհարցու
մն նշանակեն: և են այսոքիկ. էր. վսէր. ըն
դեր, վն ճյր. ճյր աղագան, որոյ սակա. զի
արդ, ոն. ոչ ապաքեն. մթթէ. և այլք սոյն
պիսիք, զոր ուսուսցէ սովորութիւն:

Ոմանք ստորաւանկանք են, իմ, նշանակեն
զստորաւանկի, այսինքն զայոյաւանկի և են
այսոքիկ. ոյն. հան. այդպէս. այսպէս. այն
պէս. և այլք սոյնպիսիք:

Ոմանք հաստատականք են, իմ զաստեղան
հաստատեն: և են այսոքիկ. ճշմարիտ. սո
ոյգ. յերանի. արդարեւ լուիլու. իսկ.
Լմն, և այլք սոյնպիսիք:

Ոմանք բացատականք են, այսինքն բացա
սեն, և ուրանան: և են այսոքիկ. ոչ. լէ. ոչ.
իւիք. ոչ բնաւ, ոչ միով իւիք. ոչ եր
բէք. ոչ բնաւ երբէք:

Ոմանք յերկրայականք են, այսինքն, զեր
109 կոյու

կոյութի, և զյերկբայութի նշանակեն, այս
ինքն, ոչ չի ասեն, և ոչ այս ասեն, այլ կախ
ման: և են այսոքիկ. թուրս. միգուցէ, թէ
գուցէ. միարդեօք թերևսուրեք. գրեթէ
և այլք սոյնպիսիք:

|| մանք կրկնականք են, այսինքն, զկրկնելն
նշանակեն: և են այսոքիկ. դարձեալ, վերս
տին կրկին, միասնգամ, ևս. այլևս, ևևս
քանզևս: և այլք սոյնպիսիք:

|| մանք արգելականք են, այսինքն, զար
գելումն նշանակեն: և են այսոքիկ, մի. մի
իւրք, քան լիցի, զիսի. զիսիբուրեք, մի
իւրք եղանակաւ, և այլք սոյնպիսիք:

|| մանք ընտրականք են, այսինքն, զառա
ւելութի նշանակեն: և են այսոքիկ. մանա
ւանդ, առաւել յաւելո, առաւելաբար,
նախապետաբար, և այլք սոյնպիսիք:

|| մանք սաստկականք են, այսինքն, զսասա
կութի, և զկարկութի նշանակեն: և են այ
սոքիկ. կարի, յոյժ. խիստ. տիր, յորդ, սաս
տիկ, ամենաին քնսին, գլխովին քողորովին
քողորովիմբ. բնաւ. խապտ. և այլք սոյնպիսիք:

|| մանք զստականք են, այսինքն զստան
ձին լինին նշանակեն: և են այսոքիկ, իրաց
զստ. որիչ. զստ. ի զստ. առանձին. միայն.
միմի. ի թագստեան, ի գաղտնիս. գաղտ.
ի ծածուկ. յայտնապէս, եղակի. երկակի.
եռակի. քառակի. հնգակի. վեցակի. բազմ.
ւորակի. և այլ:

Ոմանք ժողովականք են, և հաւաքականք
այսինքն նշանակեն զ լինիլն 'ի միասին, և են
այսորիկ. 'ի միասին, միահաղոյն, համդերձ.
միայնգամայն համայնգամայն, ընդ հանրա
պէս. առ հասարակ. համակ. բնաւ. ա
մէն. բովանդակ. և այլք սոյնպիսիք:

Ոմանք նմանականք են, այսինքն զնմանա
պէս լինիլն նշանակեն. և են այսորիկ. նմա
նապէս, նոյնպէս, սոյնպէս, դոյնպէս, այն
պէս, ույ. զորօրինակ. իբրու. իբրեւ. իբրու
գաղափարաւ. զոր նման. որգոն. որզան. որ
կէն. որպակ. որբար. հիբար. հիզան. հի
կէն. հիպէս. և այլք սոյնպիսիք:

Ոմանք յայտականք, և ցուցականք են, այ
սինքն ցուցանեն և են այսորիկ. ահա. ահաւ
տակ. ահաւադիկ. ահաւանիկ. աւառիկ.
աւադիկ. աւանիկ:

Ոմանք ժամանակականք են, այսինքն զժա
մանակն նշանակեն. և են այսորիկ. երբ. յոր
ժամ. յոյնժամ. այժմ. այժմիկ. վաղ. երեկ.
յեռանդ. միշտ. յարաժամ. հանապազ. ցա
նդ. յաւեժ. այսոր. սերկ. յայտ հետեւ. ընդ
վաղորդեան. ընդ առաւօտն. առ ժամն,
առ ժամոյս. տակաւին. մինչև յայժմ. մինչ
տակաւին. մինչև յայժմ. մինչև երբ. մինչ չև
մինչդեռ. չևևս. չևդեռ. երբեմն. երբեք
յայժմոյս 'ի վեր. յետայսորիկ. մինչև ցայս.
և այլք սոյնպիսիք:

3027

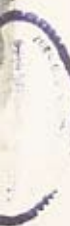
758

Ոմանք տեղականք են, ինչպես ասեցին զտեղի
 և են այսոքիկ ուր. ասա. այդ. ր. անա. անդ.
 ասա անսոր. այդ. անսոր. անտանսոր. ուստի. աս
 տի. ասա ուստ. այդ. և այդ. րուստ. անտի. ան
 տուստ. անդ. բեն. ուրու. բեք. այլու. բեք. ամե
 նայնու. բեք. բարձր. 'ի վերայ. 'ի ներքայ. 'ի
 վեր. 'ի վայր. վերուստ. 'ի վայր. մինչև յանտ.
 մինչև յաստ. հեռ. և. ար. մերձ. հուս. և
 մատ. գ. խմաց. յանդ. խման. արտաքս. ներ
 քս. 'ի ներս. և այլք սոյնպիսիք.

Ոմանք գ. ասականք են, այսինքն նշանակեն
 զգ. ասա. և են այսոքիկ. նախ. յառաջ. յառա
 ջոյ. երկրորդ. երրորդ. չորրորդ, հինգե
 րորդ. միշտ միօջև. և այլք սոյնպիսիք.

Ոմանք քանականք են, այսինքն նշանա
 կեն զքանակութի. և են այսոքիկ. միանգամ.
 երկիցս. երիցս. քառիցս. բազում անգամ.
 քանիցս անգամ. այսքանիցս. քանի. այսքանի
 որքան. որչաք. այսքան. այսչափ. այդքան.
 այդչափ. այնքան. այնչափ. շատ. սակաւ.
 փոքր ինչ. սակաւ ինչ. սակաւ իկ. նուաղ.
 առաւել. կամաց. սակաւ. սակաւ. սակաւ
 ինչ յառաջագոյն. սակաւ ինչ նուաղա
 գոյն. և այլք սոյնպիսիք.

Ոմանք արագականք են, այսինքն զարտ
 գ. ասի. և զշուտութի նշանակեն. և են այ
 սոքիկ. փութով. շուտ. ստեպ. շուտով. յիմ
 լե փոյթ. վաղվաղ. փութանակի. վաղվաղակի
 սգույ. կանխաւ.

Ոմանք որպիսականք են, այսինքն զորպիս
սուլթի նշանակեն: սորա զեօթն աւարտս
ունին: և են այսոքիկ. պէս, զորօրինակ. բա
րեպէս: բար. որդան. առաքինաբար. օրէն:
զորնման. ածաբանօրէն. երգէ. որդոն.
լատիներէն: ակի. Տիգան. անկարծակի.
աջի. դպակ. աքացի. ոք. որբար. բարւոք.

Պրակ երկրորդ:

Թ. Ե. ղ. ք, և քանիք իցեն պարագայք մակ
բայից:

Պարագայք մակբայից այնքեն, որք պատ
կանին մակբայից:

Պարագայք մակբայից չորք են, և են
այսոքիկ. տեսակ. ձև, անհոլովուլթի. և
եղանակապահանջուլթի:

Տեսակք երկուք են, այսինքն. ոմանք
նախագաղափարք, և ոմանք ածացականք:

Նախագաղափարքն են, որք են իբրև
արմատք 'ի մէջ մակբայից: որդան. երբ.
առաւել. և այլ:

Ըծանցականքն են, որք 'ի նախագաղա
փարացն ելանեն, և ածանցին. որդան. եր
բեմն. առաւելաբար. և այլ:

Չէք երեք են, այսինքն, ոմանք պար
զք. ոմանք բարդք, ոմանք յարաբարդք:

Պարզքն են, որք չեն կցեալք. որդան.
ներքս. և այլ:

Բարդէքն են, որք կցեալք են. որդոն.
ներադրաբար: և այլ:

Յարաբարդքն են, որք դարձեալ կցեալ
են. որդան. ներտրամադրաբար: և այլ:

Ընհոլովութիւն. է ոչ կարել հոլովիլ.
եղանակահանջութիւն է պահանջել զեղա
նակ: մակբայքս, մարտան, երանի, օջթէ,
պահանջեն զըղձականն:

Ստեան եօթներորդ:

Յաղագս միջարկութե:

Դ մատենի յայսմիկ արարից զերկու նկատ
մունս, յառաջնումն ճառեցից զմիջար
կուէ, և յերկրորդումն զպարագայիցնորին:

Պրակ առաջին:

Թէ զինչ իցէ միջարկութի, և որքանեակ
իցէ անջատումն նորին:

Միջարկութիւն է ձայն, որ նշանակէ զու
րախական, կամ զտրտմական ախտակ
րութիւն մարդկան, այսինքն զախտս մարդ
կան: ձայնք, որք զախտակրութիւն մեր
նշանակեն, միջարկութիւք ասին, զի 'ի խօ
սիւն, և 'ի յարտաբերելն զայլս մատուս
բանին, զսոսա 'ի մէջ արկանեմք:

Ի միջարկութեց ոմանք զարմացականք
ասին, այսինքն նշանակեն զզարմացումն: և

են այսոքիկ: ո՞. ի՛հ: բաճե:

Ոմանք հեշտականք են, այսինքն, զհեշտութի, և զխնդութի նշանակեն: և են այսոքիկ: վա՛շ. յայ:

Ոմանք հենգականք, և կատակականք են այսինքն, զկատակելն նշանակեն: և են այսոքիկ: յե՛հ. ա՛հ. վա՛հ. ի՛ղ

Ոմանք տրտմականք են, այսինքն, զտրտմութի. և զցաւ նշանակեն, և են այսոքիկ եհ. ըհ. ըհե. հը. ի:

Ոմանք եղկականք, և լալականք են, այսինքն, զողբ, և զլաց նշանակեն, և են այսոքիկ: հայ. աւաղ. եղուկ:

Ոմանք սպառնականք են, այսինքն սպառնալեօք ՚իբաց վանելն, և ՚իբաց վարելն, այսինքն ՚իբաց մերժելն նշանակեն: և են այսոքիկ: տիր. իշտ. տի. օնև օն:

Ոմանք աշխատականք են, այսինքն զաշխատելն, և զվատակիլն նշանակեն: և են այսոքիկ: յեք. ջեք:

Ոմանք աւաղականք, և ամփոսականք են այսինքն, զգթալն, և զամփոսալն նշանակեն և են այսոքիկ: ախ. ուխ. ո՛հ. վախ.

Ոմանք մորմոքականք են, այսինքն, զառտկազին ցաւ, և տոչորումն նշանակեն: և են այսոքիկ: ի՛շ. ու՛հ:

Պրակ երկրորդ :

Թե՛ ո՛յք, և բանիք իցեն պարագայք միջարկութեց :

Պարագայք միջարկութեց են այնք, որք պատկանին միջարկութեց :

Պարագայք միջարկութեց երկու են, և են այսոքիկ • անհոլովութի, և հոլովապահանջութի :

Ինհոլովութին, է՛ ոչ կարելն հոլովել • ուստի միջարկութին ասի անհոլով մասն բանին :

Հոլովապահանջութին, է՛ պահանջել՝ զհոլով • այսինքն • գտանի միջարկութի, որ զլինի իւր պահանջիցէ զհոլով :

Միջարկութիքս այսոքիկ • ոհ • և վայ զլինի իւրեանց պահանջեն զտրականն • հի՛ զան • ոհ ցաւոյս : վայ ինձ մեղաւորիս :

Սատեան ութերորդ :

Պրակ առաջին :

Թե՛ զի՛նչ իցէ շաղկապ, և որքանեակ իցէ անջատումն նորին :

Շաղկապն է՛ մասն բանին, այսինքն, ճայն որ զայլս մասունս բանին կապէ, և զսացունածս կարգաւորէ :

Ի՛ շաղկապից ոմանք շաղկապականք են այսինքն, որպէսզի բոլոր լիակատար բանն ճշմարիտ իցէ, նա և մասունք ն՞ իւրաբանի

բանչիւրք պարտին գոլ՝ ճշմարիտք, 'ի ձե
ւն շաղկապից, որովք կապին: և են այսո
րիկ, և. ևս. նաև իբրև, որպէս. այսո
հետև, յետայսորիկ, ապա, ոչ միայն:

||մանք տրոհականք են, այսինքն. որպէս
ի բոլոր լիակատար բանն իցէ ճշմարիտ,
է՛ հարկ, զի իւրաքանչիւր մասն նորին
ճշմարիտ իցէ, այլ բաճական է, թէ մինն
իցէ ճշմարիտ. և այս լինի զօրութիւն տրո
հական շաղկապի. որպէսզի, եթէ այսպէս
ոչ լիցի, աճերիցի բնութիւն տրոհական շաղ
կապի. և են այսօրիկ. կամ, կամ թէ, և
ոչ. քան:

||մանք ընդդիմականք են, այսինքն առ
են, զի բանք, ընդդիմանայցեն: որ ընդ
դիմութի ոչ լինէր, եթէ սոյնպիսի շաղ
կապք ոչ դնեին: և են այսքիկ. բայց. այլ
սկ. արդ. իսկարդ, այլարդ, ոչ թէ, թէ
լէտ. սակայն. բայց սակայն. այլսակայն:
որօրինակ. իմաստուն եղև սողոմոն, բայց
սրացա՛ւ: աստ առաջին նախադասութիւն
ովէ զսողոմոն, իսկ շաղկապս, բայց, ընդ
դիմանայ, և ոչ թողու, զի առա՛ւել գովիցի
||մանք թէականք են, այսինքն առնեն,
ի մին բանն միւսոյն թէութիւն իցէ: և
այսօրիկ, եթէ. թէ. ապաթէ. թէ ոչ
թէ ոչ: հիշան. եթէ մեռանիս արդար
սակիս յմայ:

||մանք պատճառականք են, այսինքն առ
նեն. զի մին բան իցէ պատճառ միւսոյն
և են այսոքիկ. քանզի. վասնզի. զի. թէ
զիմի. որպէսզի. մինչզի. այնուզի. զիտը
դեօք. վասնորոյ, որոյ սակս, յաղաքս որոյ,
վասն այսորիկ. սակս այդորիկ. յաղաքս
այնորիկ. վասն այնորիկ զի: զորնման. քան
զի նք ես, արժանի ես պատուոյ, և այլ:

||մանք մակաբերականք են, այսինքն առ
նեն, զի մին բան 'ի միւսոյն մակաբերիցի
և են այսոքիկ. ապա. արդ. ուրեմն. արդ.
ուրեմն: ապաուրեմն. ապաքէն: զորորի
նակ: նք ես: ուրեմն պատուելի ես:

||մանք մեկնականք են, այսինքն, մեկնեն
զասացեալ բան այլով բանիւ: և են այսո
քիկ. այսինքն, իբրեւ:

Պրակ երկրորդ:

Թէ ոյք, և քանիք իցեն պարագայք
շաղկապից:

Պարագայք շաղկապից են այնք, որք պատ
կանին շաղկապից:

Պարագայք շաղկապից երկու են. այ
սինքն, անհոլովութի, և եղանակապահան
ջութի:

Ընհոլովութին է ոչ կարել հոլովել
ուստի սա ևս անհոլով է:

Եւ զանակապահանջութիւնն է պահան

Յէլ զմին 'ի հինգ եղանակաց բայից :

Ե աղկապքս այսոքիկ, որպէս զի, մինչ զի
զի. այնուզի, և այլք թոյնպիսիքն պահան
ջեն զստորադասական եղանակ : հինգան .
աղաչեմ, զի առնիցես : և այլ :

Օ վերոյ ասացեալ մասունս բանին շարս
կցել ընդ միմեանս ըստ կանոնաց, զորս
տունաք, շարադրութի ասի :

Երեք տառքս այսոքիկ, ս. դ. ն. յօդք
ասին, և դնին զկնի անունաց, և, ս. առա
ջի դիմի պատկանի, և զնոյն զօրութի ու
նի. այս : դ. երկորդ դիմի պատկանի, և
զնոյն զօրութի ունի, թէ, այդ : ն. երր
որդ դիմի պատկանի, և զնոյն զօրութի
ունի, թէ այն. ոմանք զսոսա զմին մասն
բանի առնեն. և ասեն թէ ինն են մաս
ունք բանին :

ՈՒՆԻՐՔ

առաջին հատորին, այսինքն քերականութի

Յանկ քերականութե:

Բառաբանութի քերականութե:

Պրակ առաջին: Լճոք եօք շահաւոր իցե
քերթողական արհեստ: 10

Պրակ երկրորդ: Լճոք կատարեալ, և
իմաստուն վարդապետք կարիցեն վերա
դրել զիր ինչ շինեալ քերականութե: 19

Բնձեռումն յառաջին: Ճաղագոս գրոյ:

Պրակ առաջին, թէ զինչ իցե գիր: 24

Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
պարագայք գրոց: 26

Բնձեռումն երկրորդ յաղագոս վանգի:

Պրակ առաջին, թէ զինչ իցե վանգ: 30

Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանի իցեն
պարագայք վանգի: 31

Բնձեռումն երրորդ: Ճաղագոս բառի:

Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցե բառ: 34

Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանի իցեն
պարագայք բառից: 36

Բնձեռումն չորրորդ: Ճաղագոս բանի:
Թէ զինչ իցե բան: 37

Սատեան առաջին: Ճաղագոս անունան:

Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցե անուն, և
որքան իցե անջատումն նր: 40

Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք և քանիք իցեն
պարագայք անունանց: 50

Սատեան երկրորդ: Ճաղագոս դերանունան
Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցե դերանուն,

և որքանեակ իցէ անջատումն նր: 61
 Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
 պարագայք դերանուան: 63
 Սատեն երրորդ: Յաղագս բայի:
 Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցէ բայ, և
 որքանեակ իցէ անջատումն նորին: 66
 Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
 պարագայք բայից: 69
 Սատեան չորրորդ: Յաղագս ընդունելու
 Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցէ ընդունե
 լուծի և որքանեակ իցէ անջատումն նր: 92
 Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
 պարագայք ընդունելուծե: 96
 Սատեան հինգերորդ: Յաղագս նա
 խադրուծե:
 Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցէ նախադր
 ուծի, և որքանեակ իցէ անջատումն նր: 101
 Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
 պարագայք նախադրուծեց: 104
 Սատեան վեցերորդ: Յաղագս մակբայի:
 Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցէ մակբայ, և
 որքանեակ իցէ անջատումն նր: 109
 Պրակ երկրորդ: Թէ ոյք, և քանիք իցեն
 պարագայք մակբայից: 113
 Սատեան եօթներորդ: Յաղագս միջար
 կուծե:
 Պրակ առաջին: Թէ զինչ իցէ միջարկու
 լի, և որքանեակ իցէ անջատումն նր: 114

Պրակ երկրորդ : Թէ ոյք , Լքանիք իցեն
պարագայք միջարկութեց : 116

Սատեան ութերորդ : Յաղագս շաղկապի
Պրակ առաջին : Թէ զինչ իցե շաղկապ,
և որքանեակ իցե անջատումն նր : 116

Պրակ երկրորդ : Թէ ոյք , Լքանիք իցեն
պարագայք շաղկապի : 118

Ինուն : 40

Բաջարանութի : 9

Բայ : 66

Բան : 37

Բառ : 34

Գիր : 23

Դերանուն : 61

Բնդունելութի : 92

Սակբայ : 108

Սիջարկութի : 114

Լախագորութի : 101

Շաղկապ : 116

Պարագայք անոճան : 50

Պարագայք բայի : 69

Պարագայք բառի : 36

Պարագայք գրոյ : 26

Պարագայք դերանոճան : 63

Պարագայք ընդունելութի : 92

Պարագայք մակբայի : 113

Պարագայք միջարկութի : 116

Պարագայք նախադրութի :	104
Պարագայք շաղկապի :	118
Պարագայք վանդի :	31
Սանդ :	30
Քերականութի :	23

